

ПРОЕКТ: БОРБА ПРОТИВ КОРУПЦИЈА
И ОРГАНИЗИРАН КРИМИНАЛ.

Проектот е финансиран од Европската Унија

ИЗВЕШТАЈ ЗА СЛЕДЕЊЕ НА РИЗИЦИ ОД **КОРУПЦИЈА** И **ОРГАНИЗИРАН** **КРИМИНАЛ**

ИЗВЕШТАЈ ЗА СЛЕДЕЊЕ НА РИЗИЦИ ОД КОРУПЦИЈА И ОРГАНИЗИРАН КРИМИНАЛ

Издавач:

Македонски центар за меѓународна соработка

За издавачот:

Александар Кржаловски, прв извршен директор
Димче Митрески, извршен директор

Автори и соработници:

Емилија Туџароска-Ѓорѓиевска
Македонски центар за меѓународна соработка

Руслан Стефанов, директор на економската програма
Тодор Јаламов, аналитичар на економската програма
Центар за изучување демократија (ЦИД)

Превод:

Нагип Шала

Лектура:

Даниел Медароски

Тираж:

600 копии

Дизајн:

Кома

Печат:

Боро графика

МАКЕДОНСКИ ЦЕНТАР ЗА МЕЃУНАРОДНА СОРАБОТКА

Сите права се задржани. Репродуцирање, копирањето, трансмисијата или преводот на било кој дел од оваа публикација може да се изврши единствено под следните услови: со претходна дозвола на издавачот, заради цитирање во анализа на книгата и под услови изложени во продолжение.

Авторското право на оваа публикација е заштитено, но публикацијата може да се репродуцира на било кој начин без наплата единствено за едукативни намени. За копирање во други услови, за употреба во други публикации или пак за превод или адаптација, треба да се обезбеди претходна дозвола од издавачот.

Во електронска форма публикацијата е достапна на www.mcsm.mk

Публикацијата е произведена со поддршка на Европската унија. Содржината на оваа публикација е единствена одговорност на авторите/МЦМС/ и на ниту еден начин не ги одразува гледиштата на Европската унија.

СОДРЖИНА

ЛИСТА НА КРАТЕНКИ

ЦГК	Центар за граѓански комуникации
ССК	Систем за следење на корупцијата
ЦРМ	Централен регистар на Македонија
ЦПД	Центар за проучување на демократијата
ГО	Граѓански организации
ЕК	Европска комисија
ЕУ	Европска Унија
ДСИ	Директни странски инвестиции
УФР	Управа за финансиско разузнавање
ФП	Финансиска полиција
БДП	Бруто домашен производ
ГРЕКО	Група држави против корупцијата
ИПА	Инструмент за претпристапна помош
ЗКП	Закон за кривична постапка
ЕЛСУ	Единица на локалната самоуправа
МЦМС	Македонски центар за меѓународна соработка
МВР	Министерството за внатрешни работи
ОК	Организиран криминал
ОКГ	Организирани криминални групи
ПЗОК	Проценка на законите од организираниот криминал
ОЕРС	Организација за економска соработка и развој
ОБСЕ	Организација за безбедност и соработка на Европа
ООКК	Обвинител за организиран криминал и корупција
БЈН	Биро за јавни набавки
УЈП	Управа за јавни приходи
ПЗСОК	Проценка на законите од сериозен организиран криминал
ДЗС	Државен завод за статистика
ДКСК	Државна комисија за спречување на корупцијата
ЈИЕ	Југоисточна Европа
ЛРИЈЕ	Лидерство за развој и интегритет на Југоисточна Европа
ТМ	Транспарентност Македонија
ОН	Обединети Нации
УНДП	Програма за развој на Обединетите нации
УНОДК	Канцеларија на Обединетите нации за дрога и криминал
УСАИД	Агенција за меѓународен развој на Соединетите Американски Држави
ДДВ	Данок на додадена вредност
СБ	Светска банка
СЕФ	Светски економски форум

ПРЕДГОВОР

Извештајот за следење на ризици од корупција и организиран криминал е преглед на состојбата и динамиката на корупцијата и организираниот криминал во Република Македонија. Методолошката основа за подготовка на овој извештај е системот за следење на корупцијата (ССК), развиен од страна на Центарот за изучување на демократијата (ЦИД) од Бугарија. ССК се базира на различни извори на информации и комбинација на квантитативните и квалитативните методи за следење и процена на корупцијата и организираниот криминал. Обединетите нации (ОН) го имаат признаено ССК како систем со најдобри практики за следење на корупцијата на национално ниво.

Извештајот е поделен на седум поглавја и истиот дава преглед на правната и институционалната рамка за сузбивањето на корупцијата и организираниот криминал во земјата, дава преглед на макроекономската состојба за појава и следење на врската на корупцијата и организираниот криминал, процена на ризици од закани од корупција и од организиран криминал, како и нивоата на поврзаност меѓу овие две појави: инфилтрација (општо) во политичката арена, инфилтрација во Владата (избрани функционери), инфилтрација во државната администрација и институциите, поткуп итн. Преку овие нивоа индиректно се прави основен преглед на корупција во политиката, но исто така и на другите области и нивоа на власта како: правосудството; администрацијата, полицијата и царината. Последниот дел се однесува на приватниот сектор и корупцијата, каде покрај општиот преглед се прави осврт и на јавните набавки, перењето пари и измамата со ДДВ.

Извештајот е изготвен од страна на Македонскиот центар за меѓународна соработка (МЦМС) и тим на експерти од Центарот за изучување на демократија (ЦИД) од Бугарија, чија експертиза обезбедуваше поддршка во текот на целиот процес на подготовка на извештајот. Нивниот придонес во сите фази од спроведувањето на проектот е исклучителен и за таа цел би сакале да ја изразиме нашата благодарност до Руслан Стефанов, Тодор Јаламов, Даниела Минева, Александар Стојанов и Александар Герганов, сите од ЦИД.

Покрај колегите од ЦИД, поддршка во квалитативната подготовка на овој извештај дадоа и домашни експерти за што би сакале да ѝ се благодариме на д-р Слаѓана Тасева и нејзината експертска проверка на квалитетот на извештајот.

Овој извештајот е дел од проектот „Борба против корупцијата и организираниот криминал“, финансиран од ЕУ во рамките на Националната програма за привремена поддршка и градење институционални капацитети, ИПА (IPA) 2009. МЦМС е благодарен за разбирањето и поддршката од страна на надлежните институции: Генералниот секретаријат на Република Македонија (ГС), Секторот за финансирање и склучување договори (ЦФЦД) во рамките на Министерството за финансии и Делегацијата на Европската Унија во Македонија за спроведувањето на овој проект и напорите да се придонесе за развојот на демократските процеси во Македонија.

Емина Нурединоска,
раководител на Одделението за граѓанско општество

ИЗВРШНО РЕЗИМЕ

Извештајот за следење на ризиците од корупција и организиран криминал претставува преглед на врските помеѓу корупцијата и организираниот криминал во Република Македонија. Истиот има за цел да ги презентира состојбите и трендовите и да укаже на ризиците, без тенденција да открива и следи конкретни случаи на организиран криминал и корупција. Извештајот се базира на Системот за следење на корупцијата (ССК) развиен од Центарот за изучување на демократијата (ЦИД), Бугарија, за меѓународниот пристап на жртвите од кривични дела, како и на моделот на Извештајот за процена на сериозниот и организиран криминал на Еуропол. Извештајот е спроведен од Македонскиот центар за меѓународна соработка (МЦМС) во рамки на проектот “Борба против корупцијата и организираниот криминал-АдАкта”, финансиран од компонентата на ИПА „Поддршка на зајакнувањето, одржливоста и развојот на активно граѓанско општество“ на Европската Унија, а во надлежност на Генералниот секретаријат на Република Македонија (ГС) и Секторот за финансирање и склучување договори (ЦФЦД) во рамките на Министерството за финансии. Ова е прв ваков придонес на чинителите на граѓанското општество на политичката дебата за сузбивање и следење на врската на корупцијата и организираниот криминал во Македонија, чија цел е да придонесе кон соработката помеѓу институциите и граѓанското општество за овие чувствителни теми.

Овој извештај дава теоретски осврт и прави преглед на следните прашања во Република Македонија:

- ▶ Нивото и динамиката на корупцијата и организираниот криминал (2002 – 2014);
- ▶ Правна и институционална рамка за сузбивање на корупцијата и организираниот криминал: процена на политиките и заложбите;
- ▶ Процената на корупција и организиран криминал, вклучително и нивоата на меѓусебна зависност односно нивна инфилтрација во власта;
- ▶ Корупцијата, организираниот криминал и економијата (приватниот сектор).

Имајќи предвид дека се работи за пилот-студија, како и ограниченоста на достапните информации, МЦМС и ЦИД комбинираа квантитативни и квалитативни методи за прибирање и анализа на податоците. Работата на студијата започна со преглед на секундарни (второстепени) извори на информации и нивна анализа за увид во состојбата во Македонија. Ова истражување користи и квантитативни податоци добиени од анкета спроведена на национално

ниво со 400 компании и квалитативни податоци добиени од 40 полу-структурирани интервјуа со претставници на разни владини и други институции: антикорупциски тела, тела одговорни за спроведување на законот, правосудство, приватен сектор (адвокати, ревизори и инспектори за измама, академици и новинари). Конечно, нуди увид и на дел од националната анкета на населението за следење на корупцијата, спроведена во рамки на програмата на УСАИД за анти-корупција во Македонија, спроведувана од МЦМС и од Регионалниот проект за анти-корупциската регионална граѓанска коалиција – Лидерство за развој и интегритет на Југоисточна Европа (СЕЛДИ).

Избраниот методолошки пристап, особено податоците засновани на квалитативните и субјективните (и покрај тоа што се експертски) ставови, наметнуваат ограничување: мислењата на интервјуираните лица не треба да се користат за генерализација за односите во земјата, туку истите треба да се гледаат како укажувања за конкретни прашања од интерес, за кои можеби е потребно поголемо внимание. Извештајот се состои од следните клучни области: правна и институционална рамка; макроекономска состојба; процена на закани од корупција и организиран криминал; врските меѓу нив (инфилтрација во политичката арена, во Владата, во државната администрација и институции, поткуп); корупцијата и приватниот сектор.

Клучните наоди и заклучоци, за секоја од овие области поединечно се претставени подолу. Исто така, презентирани се и предлог препораки:

Корупцијата и криминалот се сметаат за едни од клучните проблеми со кои се соочува земјата. Одвоено, во анкетите на јавното мислење, корупцијата е класифицирана како петти најголем проблем во Македонија, додека криминалот е на седмото место. Меѓутоа, нивната спrega и користењето коруптивни методи од страна на организираниот криминал значително може да ја нарушат стабилноста на една земја, особено ако е со кривка демократија и долги години во транзициски процес како што е Македонија.

На светскиот индекс за корупција на Транспарентност интернационал во 2014г. Македонија се наоѓа на 64 место од вкупно 175 земји, а после големиот напредок за околу 50-тина места во периодот од 2006 до 2010 г., во последниов период е во стагнација. Што се однесува на организираниот криминал во Македонија, глобалниот извештај за конкурентност на Светскиот економски форум за 2013-2014г., Македонија по прашањето за организиран криминал ја рангира на 98-то место од вкупно 148 земји со вредност од 4.6.

Постојат разлики помеѓу перцепцијата и искуството (реалната корупција). Додека царинските службеници, судиите, министрите и даночните службеници се доживуваат како најкорумпирани, професиите како доктор, локални службеници, полициски службеници и универзитетски професор се всушност најкорумпирани.

И покрај постојаната борба против корупцијата на државните институции, како и процесирањето на повеќе од 200 случаи годишно, има многу малку пресуди за корупција и организиран криминал.

Правната рамка за борба против корупцијата и организираниот криминал е сеопфатна и релативно силна, во согласност со меѓународните и европските стандарди. Истата постојано се ажурира врз основа на препораките на ГРЕКО и годишниот Извештај на Европската комисија за напредокот на Македо-

нија. Државната програма за спречување и сузбивање на корупцијата (2011 – 2015г.), а како клучен документ во оваа област, е развиен преку партиципативен процес и истата ја дава основната рамка и политика на државата за справување со корупцијата и судирот на интереси. Исто така, воспоставени се потребните институции, вклучително и Државната комисија за спречување на корупцијата (ДКСК), и тие се релативно добро оспособени, со потреба за зголемен буџет и човечки ресурси со цел остварување на нивните основни функции.

Сепак, постои потреба за ефективно и практично спроведување на постоечката правна рамка и институционална рамка, со усвојување на индикатори за следење на напредокот во спроведувањето на националните стратегии во областа на корупцијата и организираниот криминал. Како природен редослед, доаѓа потребата за воспоставување сеопфатен (статистички) систем за следење кривични дела поврзани со корупцијата и организираниот криминал, преку унапредување на соработката и мултидисциплинарноста во институциите и на нивните капацитети.

Макроекономска состојба

Економскиот застој во изминатите пет години и европската економска криза, ги зголеми разликите во примањата и невработеноста, намалувајќи го јавниот притисок за намалување на корупцијата, влијаејќи на пазарот на организиран криминал.

Проекцијата на ММФ за зголемен раст на БДП до 2018 г. укажа на намалување на негативните ризици од корупција и организиран криминал. Повисоките стандарди треба да овозможат намалување на толеранцијата на корупцијата и да го намалат мотивот на јавните службеници за вклучување во корупција. Во исто време, се очекува побрз ефект врз намалување на невработеноста, а со тоа и достапноста на луѓе кои ќе се вклучат во организираниот криминал.

Банкарскиот сектор во Македонија, од почетокот на 90-тите години од минатиот век, претрпе значителна реорганизација. Банките функционираат доста ефикасно, исто како и спроведувањето на законите за спречување на перење на пари. Но, поради слабата контрола на банките во текот на дотокуот на пари, и формалистички пристап кон мерките за спречување на перење пари, често може да доведат до неуспех во откривањето измама.

Процена на корупцијата

Подложноста на корупција е намалена во изминатата деценија (граѓаните се помалку склони кон корупција за решавање на приватните проблеми), иако притисокот за корупција и вмешаноста во корупција, остана речиси ист како и пред 10 години.

Во Македонија, постои свест за корупцијата. Мнозинството од граѓаните (55%) се уште не прифаќаат ниту една форма на корупција. Сепак споредбено со земјите од регионот свесноста во Македонија е на пониско ниво. Распространетоста на корупцијата иако е намалена во споредба со претходната декада, сепак перцепцијата на дури 62% од граѓаните е дека најголем дел или речиси сите службени лица се вмешани во коруптивни активности. Брзото богатење на оние кои се на власт е клучен фактор за распространетоста на корупцијата во Македонија.

Процена на организираниот криминал

И покрај постојаната борба против корупцијата на државните институции, како и процесирањето на повеќе од 200 случаи годишно, има многу малку пресуди за корупција и организиран криминал.

Помеѓу перцепцијата и искуството од корупција постојат значителни разлики. Имено, многу е повисок процентот на перцепција за одредена појава, институција или професија во споредба со реалното искуство на граѓаните по однос на соодветната појава или професија. Исто така, не секогаш перцепирано најкорумпираните професии, се и реално најкорумпирани.

Граѓаните укажуваат на празнини во спроведување на законите, недостатокот од ефикасност на судовите во борбата против корупцијата и недостатокот од доследна административна контрола за корупцијата како најчести ризици за корупција.

Како што е истакнато погоре, во однос на организираниот криминал во Македонија, глобалниот извештај за конкурентност на Светскиот економски форум за 2013-2014г., Македонија ја рангира на 98-то место од вкупно 148 земји со вредност од 4,6. **Организираниот криминал е повеќе присутен во земји каде што има низок степен на владеење на право, со неколку исклучоци од ова правило. Фактори кои влијаат врз сузбивање на организираниот криминал се независноста и интегритетот на институциите кои се надлежни за почитување на владеење на правото.**

Најчести форми на организиран криминал во Македонија се трговијата со дрога, криумчарењето мигранти, а во делот на финансискиот криминал – затајувањето на данок и изнуда.

Според податоците од Основен суд Скопје 1, судот во 2012 година работел на 1.768 случаи на организиран криминал (вклучително и 97 за корупција), од кои 1.615 биле решени. Во периодот од 2007 до 2013 г., одделението за организиран криминал при Основниот суд Скопје 1 регистрирало 866 случаи на корупција, од кои 466 биле затворени. И податоците добиени од Јавното обвинителство укажуваат на критична состојба со корупцијата и организираниот криминал.

Според извештаите на МВР, бројот на откриени кривични дела за криумчарење мигранти е зголемен за 20% (споредба на 2013г. со 2014г.), но бројот на криумчарени мигранти е на скоро исто ниво. Има разлика во теклото на мигрантите, односно во 2014г. доминираат државјани на Сирија. Според податоците на МВР, во првото полугодие на 2013 г. евидентирани се 204 мигранти додека во истиот период во 2014г. се евидентирани 203 мигранти, од кои најголемиот број биле од Сирија и Авганистан, за разлика од 2013 г., кога најголемиот број биле од Пакистан.

Одговорните институции во Македонија, пред се МВР вклучени се во регионални и меѓународни иницијативи за сузбивање на организираниот криминал, вклучително и билатерални договори со соседните земји: Бугарија, Албанија, Србија, Косово. Договорите се однесуваат за различни видови соработка како: криумчарење луѓе и дрога, гранична контрола, за визниот режим, соработка во областа на тероризмот, организираниот криминал и неовластена трговија со дрога и сл.

Анализите на податоците од анкетата со претставници од приватниот сектор покажуваат дека 12,5% од македонските компании, го сметаат перењето пари

Врските меѓу корупцијата и организираниот криминал

како релативно честа појава, а 3% од компаниите како многу честа појава. Измамата со данокот на додадена вредност (ДДВ) е многу честа појава за 2,25% од компаниите, релативно честа за 12% од компаниите и многу ретка појава, но сепак појава што постои за 27,5% од компаниите.

Постојат **пет нивоа** на поврзаност на корупцијата и организираниот криминал: поткуп (на најниско ниво) повторен поткуп (инфилтрација во јавна администрација), инфилтрација во органите на државната управа, инфилтрација на ниво на Влада и инфилтрација во политичката арена.

Сите овие нивоа се поврзани, односно криминалните групи ги користат службените лица и службеници во администрацијата за остварување на нивните цели. Начините се разновидни, преку директно товлијание на избор на највисоките државни функции, потоа поради заштита од влијание, влијанието врз администрација, добивањето јавни договори, личен (непосреден и брз) профит, именувањето судии, па до ситен поткуп на службеник, на пример за укинување на собраќаен прекршок.

Корупцијата во политиката и нејзините врски со организираниот криминал е најтешката форма на корупција, кога систематските и повторувачки дела често се поврзани со државно завземање, што подразбира ефикасен надзор на државните институции за приватна корист.

Најчести форми на корупција користени од организиран криминал за влијание на политичари во Македонија се: поткупот и трговијата со влијание. Клучни причини зад корупцијата на политичарите поврзана со организираниот криминал се: заштитата од обвинение, влијанието врз бирократија, добивањето договори за јавни набавки, личен (брз) профит, итн. Недоволно силната правна рамка за уредување на финансирањето на политичките партии, регулативите за конфликт на интереси, регулативите за јавни набавки итн, се прикажани како клучни причини за општата корупција во земјата.

Во Македонија како земја во развој (пост-транзиција) постои ризик за висока политичка корупција и „заробувањето на државата“ во рацете на криминалните мрежи, поради недостигот од контролни механизми врз профити создадени преку криминални активности, дозволувајќи им да остваруваат влијание и врз политиката и врз бизнис секторот;

Во изминативе пет години направени се значителни измени во законската регулатива во насока на зголемување на независноста на судството, кое често е цел на инфилтрација на групи на организиран криминал. Сепак, предизвик во однос на улогата на судството во антикорупциските политики и мерки е недоволната транспарентност, односно непостоењето на механизам за повратна реакција која ќе и овозможи на јавноста и граѓанските организации да го оценува интегритетот на судството и неговата реална ефикасност и ефективност во примената на антикорупциските политики и општо справувањето со корупцијата.

Согласно законите и институционалната поставеност, Јавното обвинителство е основниот заштитник на јавниот интерес и заштитник од организиран криминал и со неговиот интегритет треба да може да ги казни корупцијата и организиран криминал со соодветни пресуди. Оттука, Јавното обвинителство претставува основна цел за корупција од страна на организираниот криминал.

Доколку организираниот криминал успее да го пробие обвинителството, тогаш успешно ќе го избегне целиот механизам за спроведување на законот.

Во регионот, Македонија е една од државите со најголем раст во процент на идентификување на судиите како корумпирани. Тоа се совпаѓа со меѓународната процена „дека политичкото вмешување, неефикасноста, фаворизирање на добро ситуирани поединци и корупцијата го карактеризираат судскиот систем. Последниот случај со прислушувањето од 2015 г., посочува на можно политичко вмешување од висок профил во судството, што сериозно ја нарушува независноста на судската власт. Клучни фактори за корупцијата во судството се: слабиот систем за внатрешна контрола, ниските плати, блиските врски (на граница на конфликт на интереси) помеѓу судиите и обвинителите и др.

Процесот на вработување, особено на јавната администрација е клучен „чувар на портата“ на постапката за спречување на организираниот криминал од навлегување во доменот на формулација на политиките и имплементација, како и завземање на критични оддели за приватни цели.

Службите кои се борат против корупцијата и криминалот се природно примарна цел на коруптивните активности на организираниот криминал. Одделенија или полициски службеници кои се поранливи на ризик од организиран криминал во споредба со другите се: граничната и сообраќајната полиција, полицијата за сузбивање на криминалот и сл.

Посебни мерки за зголемување на интегритетот на полициските службеници се: тестови за интегритет; едукација за етика; систематски мерки и др.

Царината најчесто е најекспонирана институција на корупцијата од организиран криминал на меѓународно ниво. Најчести видови дела на организираниот криминал кои се помогнати од корупција во царината во Македонија се: криумчарење дрога, криумчарење акцизни стоки (цигари, алкохол, нафта итн). Најчести посредници, кои го поврзуваат организираниот криминал за корупција на даночни служби се: поранешни царински службеници, компании кои се вршат увоз - извоз, осигурителни компании итн.

Приватниот сектор и корупцијата

Перцепцијата за корупцијата од страна на приватниот сектор влијае врз функционирањето на компаниите и влијае врз нивните долгорочни конкуритивни стратегии. Речиси половина (49,5%) од македонските компании веруваат дека корупцијата во земјата може значително да се намали, а 35,2% веруваат дека иако корупцијата секогаш ќе биде присутна во земјата, сепак истата може да се намали. Стопанството најчесто е поголем оптимист за намалување на корупцијата во споредба со граѓаните, што е исто така случај и во Македонија.

Истовремено стопанството е убедено дека значителен број на јавни службеници се вклучени во корупција. 47% од македонските компании веруваат дека некои јавни службеници се вмешани во корупција а 17% веруваат дека мнозинството од јавните службеници се вмешани во корупција што заедно со 4% кои веруваат дека сите се вмешани, сочинува 68% од претставниците на стопанството, кои сметаат дека јавните службеници на еден или друг начин преземаат корупциски активности.

Слично како и во останатите земји од регионот, јавните услуги, кои се подложни на највисок ризик од корупција се: инспекции од соодветни институции (трудова, екологија, даночна, здравствена, итн), (3,5% од компаниите изјавиле дека платиле поткуп); добивање дозволи и лиценци (2,50%), добивање дозвола за градба (2%), добивање банкарски кредити (1,75%), добивање договор за јавни набавки (1,25%), плаќање на царинските обврски (1,25%). Споредбата на податоците покажува дека добивањето на кредит и договор за јавни набавки вклучува слично ниво на корупциски ризик, што укажува дека коруптивните практики можат да бидат подеднакво присутни како во приватниот, така и во јавниот сектор.

Во однос на областа во која има најчесто најголема опасност од корупција се јавните набавки каде македонските компании ги пријавиле следните недостатоци: тендери со многу краток временски период за наддавање, на пример две недели (17,7%), тендери со само еден наддавач (11,7%) и тендери, кои содржат техничка спецификација, која може да ја исполни само една компанија на пазарот (9,75%).

Перењето пари и измамата со ДДВ се многу малку присутни во Македонија, особено ако се има предвид искуството на компаниите. Имено, 96,5% односно 92,5% од испитаните компании рекле дека во изминатата година не им била понудена активност поврзана со перење пари или измама со ДДВ.

Клучни индустрии, кои ги идентификувале компаниите како појдовна точка на организираниот криминал се: градежната индустрија, индустријата за управување со отпад, туризмот, осигурителните компании, индустријата за производство на тутун, итн. Градежништвото и особено недвижниот имот се ризици за перење пари.

Препораки

Иако има значителен напредок во изминатата деценија, работата на граѓанското општество во областа на анти-корупцијата, а особено во организиран криминал останува ограничен. Граѓанската контрола над работата на јавните власти во областа на корупцијата и организираниот криминал е тешко поради недостатокот на достапни информации и воспоставени механизми за соработка помеѓу државните институции и граѓанското општество. Во однос на ова подолу е листа на препораки за тоа како да зајакне борбата против корупција во Македонија и да се справи со ризиците од корупција и организиран криминал. Оваа листа не е исцрпна, туку дава преглед на главните чекори потребни за понатамошен напредок.

Поднесување на ефективни обвиненија за корупција на високо ниво. Санкционирање на коруптивните политичари од највисокиот политички ешалон обезбедува силен пример за сите, што и во Хрватска, Словенија и Романија се покажа како многу ефикасно.

Имплементација на нова стратегија за справување со ризиците во борбата против корупцијата и организираниот криминал. Значајни области за демонстрација на политичка волја се големите инфраструктурни проекти, јавните набавки, јавните набавки, корпоративното управување на државните претпријатија, секторот за енергија и локалната власт;

Соодветен редослед на анти-корупциските реформи и фокус на критичните сектори со најголемо негативно социјално и економско влијание. Редоследот и секторите треба да се определат преку систематска

анализа на ризикот на сите нивоа (национално и локално), на трендовите на корупција и влијанијата.

Усвојување и имплементација на анти-корупциските механизми за следење. Механизмот треба да се спроведува од национална и/или регионална мрежа(и) на граѓанското општество и треба да е независна од директно финансирање на централната власт. Треба да служи како средство за отворање на податоците собрани од администрацијата и пристапот на јавноста до информации. Овој механизам треба да ја оценува ефикасноста на законодавството, мерките и нивното спроведување.

Систем за заедничка хоризонтална меѓу-институционална контрола (систем за национален интегритет) треба да се воспостави со значително учество на граѓанското општество и медиумите во зголемување на јавната свест со цел делови на националното законодавство во целост да се усогласат со меѓународните антикорупциски стандарди.

Подобрувањето на контролните системи на транспарентност и отчетност на локално и национално ниво: Државните, јавните и приватните институции треба да развијат и усвојат ефикасен систем за следење и контролирање, систем за контрола и рамнотежа со цел да ги потисне опасностите од корупција и организиран криминал. Подобрувањето и практичното спроведување на системот за контрола ќе ја намали административната и бирократската корупција кој е клучен ризик за систематски напредок и развој на земјата, поткопување на економскиот прогрес и можностите за приватниот сектор;

Институционални механизам за следење: Државните и јавните институции треба да го зголемат внатрешното разбирање и редовно следење на корупцискиот притисок. Внатрешните истражувања може да се дизајнираат и периодично да се спроведуваат за подобро да се разбере заканата од корупција. Тоа може да се направи низ институциите (царина, полиција, јавна администрација и судство). Исто така би ги идентификувало ранливите сектори, позиции или региони каде што постои најголем ризик за корупција и организиран криминал.

Да се развијат механизми за зголемена соработка помеѓу единиците за борба против корупција и организиран криминал, особено полициските тела за борба против корупцијата, од една страна, и истражните организирани за криминал од друга страна. Потребно е практикување периодични средби и размена на извештаи и податоци помеѓу сите анти-корупциски тела и надзорни одели во релевантни јавни институции, вклучително и на регионално ниво. Пример за тоа е проектот поддржан од ОБСЕ кој беше презентирани на 30 октомври 2014г. финансиски поддржан од Швајцарската програма за полициска соработка (ШППС) чија основна цел е полициската соработка и размена на информации помеѓу оделите за кривична истрага на полициите на Србија, Црна Гора и Македонија;

Воведување на процена од закани во државните, јавните и приватните институции: Процената од закана може да се користи како ефикасна алатка за насочување и приоритизација на техничката помош за борба против организираниот криминал. До денес, надлежните не покажале подготвеност за користење на таков вид на помош, делумно бидејќи не се доволно запознаени со влијанијата на организираниот криминал и други форми на незаконска трговија. За да се постигне тоа, процената треба да биде во

позиција да го покаже влијанието на организираниот криминал врз развојот и безбедноста на заедницата;

Повеќе обуки и зголемување на свеста на јавните службеници и на приватниот сектор: Полицијата и судството треба да дефинираат задолжителни програми за обука базирани на вистински случаи и институционални искуства; Законот за кривична постапка треба уште повеќе да се зајакне со негова соодветна имплементација. Професионалното знаење и капацитети на полициските службеници треба да се подобри со обезбедување на соодветни програми за обука;

Потребно е зголемување на контролните механизми на банкарскиот систем: недоволната контрола на банките и недостатокот на мерки за борба против перењето пари се чести причини за перење пари во државата. Исто така, банките се најмногу ранливи на перење пари и криминални активности кога незаконските деловни дејствија (трансфер на пари) на организираниот криминални групи ја користат корупцијата и во приватниот сектор;

Зајакнување на интегритетот во приватниот сектор: приватниот сектор во Македонија треба да развие механизам за зголемување на внатрешната контрола во раки на компаниите. Исто така треба да се зајакне надзорот на јавно-приватното партнерство низ целиот процес, од наддавање до имплементација. Соработката помеѓу полицијата и приватниот сектор може да биде успешна алатка за борба против корупцијата и организираниот криминал, особено во однос на борбата против економскиот криминал. Обуката за борба против економскиот криминал за полицијата е исто така корисна алатка за насочување и приоритизација на помошта во справувањето на корупцијата и организираниот криминал. Приватниот секторот во Македонија исто така треба да развие ефикасна стратегија за поддршка на владините и невладините заложби во борбата против корупцијата и организираниот криминал во земјата.

I. ВОВЕД

Во 2014 г. Македонскиот центар за меѓународна соработка, во партнерство со Центарот за изучување на демократијата (ЦИД), од Бугарија, објави анализа на податоците од испитувањето на населението и на стопанството за корупција спроведено во 2014 г. со користење на методологијата на Системот за следење на корупција на ЦИД. Актуелната анализа се навраќа на динамиките на организираниот криминал и на корупцијата во Македонија за периодот 2002–2014 г. и ги анализира врските помеѓу двата феномени. Овој извештај дава анализа на основните трендови во корупцијата и организираниот криминал, користејќи извори кои ги дополнуваат официјалните информации: национални и меѓународни извештаи, серија национални истражувања за корупција и организиран криминал, статистички податоци обезбедени од Министерството за внатрешни работи, Одделот за борба против корупција и организиран криминал во рамките на Основниот суд Скопје 1, Јавното обвинителство и др.

Структурата на тековната студија обезбедува неколку нивоа на анализи. Првиот дел ги објаснува методологијата и терминологијата кои се користи во студијата. Во овој дел, претставена е и правната рамка за справување со корупцијата и организираниот криминал, како и макроекономска состојба поврзана со овие негативни трендови. Вториот дел ги претставува клучните закани од корупцијата и организираниот криминал и поврзаноста помеѓу корупцијата и организираниот криминал и прави споредби со помош на статистички податоци, од полицијата и судството, од меѓународни извештаи итн. Во овој дел презентирани се пет нивоа на поврзаност меѓу корупцијата и криминалот. Третиот дел дава преглед на заканите од корупцијата и организираниот криминал во деловниот сектор, вклучително и јавните набавки, перењето пари, измамата со ДДВ и сл. Секундарните податоци често се поддржани и од квалитативни податоци добиени од 40-те спроведени полуструктурирани интервјуа и квантитативни податоци од испитувањето(та) на населението и стопанството. Фактори кои влијаат на динамиката на корупцијата и организираниот криминал се претставени во овој дел, исто така.

1.1. ИСТРАЖУВАЧКИ МЕТОДИ

Оваа студија користи комбинација на квантитативни и квалитативни методи. Квантитативните извори вклучуваат испитувања на стопанството за прашања поврзани со корупција и организиран криминал, на национален репрезентативен примерок од 400 компании. Дополнително се користат наоди од процена на перцепцијата за корупција и актуелното искуство со корупција кај населението во Република Македонија од Извештајот за процена на корупцијата во Македонија, издаден од МЦСМ во 2014 г. Резимираните резултати од испитувањата се анализирани со статистичка програма СПСС.

Канцелариското истражување се спроведе во периодот помеѓу април и септември 2014 г., во кои беа вклучени квантитативните податоци од истражувањето, како и наодите од анкетата за корупција во стопанството. Во него се регистрирани второстепени податоци на национални и меѓународни извештаи, испитувања и релевантни статистички податоци од јавни институции. Анкетата со бизнис-претставниците се спроведе во периодот од 19 мај до 7 јули 2014 г. од страна на Институтот за демократија „Социетас цивилис“ - Скопје. Анкетата за граѓаните во однос на корупцијата беше спроведена во рамките на проектот „Борба против корупцијата“, финансиран од УСАИД и од ЕУ, спроведена од МЦСМ. Оваа анкета беше спроведена во периодот од 27 јануари до 3 февруари 2014 г. од страна на институтот ТИМ на репрезентативен примерок од 1.210 испитаници.

Не се сите видови организиран криминал кои ги регистрира полицијата се вклучени во овој извештај како на пример детални наоди за криминал со дрога, проституција итн.

Истражувањето беше поддржано со прибирање квалитативни податоци преку стандардизирани полу-структурирани интервјуа, со клучни експерти вклучени во истрага на организиран криминал и корупција. Прашалникот се состоеше од шест дела. Воведот и заклучокот на прашалникот беа идентични за сите испитаници. Беа изработени посебни модалитети за различни видови испитаници (царинска, полициска, судска, политичка корупција и корупција во приватниот сектор). Експертите со пошироко или поопшто познавање, како што се професорите и новинарите, беа интервјуирани во неколку области од прашалникот, додека другите испитаници се чувствуваа способни да одговараат само на прашања од една област (пр. полиција или царина). Беше направен обид да се добијат барем општите гледишта на испитаниците за сите главни аспекти на корупцијата. Сите прашања беа отворени, а потточките содржеа само поттикнувачки прашања за интервјуираните лица. Интервјуата траеја меѓу еден и два часа, а некои и подолго. 90% од испитаниците одговорија дека имаат директно искуство со истражување или проучување на корупција и организираниот криминал, а само 10% одговориле дека имаат делумно искуство во оваа област.

Со цел да се обезбедат доверливи информации за нивото и карактеристиките на организираниот криминал, на интервјуираните лица им се гарантираше целосна анонимност.

1.2. СТАТИСТИКА И ПРИСТАП ДО ЈАВНИТЕ ПОДАТОЦИ

Во сите можни случаи, правена е споредба помеѓу податоците на испитување на виктимизација и полициската и судската статистика. Полициската

статистика се соочува со ограничувања - не го вклучува обемот и трендот на непријавените криминални активности. Истражувањата на виктимизација се алатка за независна оценка како на нивото на криминал, така и на работата на полицијата. Иако постои статистичка грешка во сите истражувања од овој тип, собраните податоци и забележани трендови се значително репрезентативни и ја отсликуваат целокупната состојба во државата.

За потребата на овој извештај се користеа статистички податоци – информации од јавен карактер на релеванти институции: МВР, Основниот суд Скопје 1, Јавното обвинителство итн. Полициската и судската статистика се различни и се базираат врз различни методологии за креирање податоци. Поради тоа постојат и тешкотии при анализата, интерпретацијата и споредбата на податоците. Таму каде што постои значителна разлика помеѓу двата извора, понатамошни анализи и дискусии се потребни за причините за тие разлики.

Статистиката за криминал поврзан со корупција се собира и изработува одделно од секоја институција која е вклучена во антикорупцискиот систем. Како резултат на тоа, статистичките податоци се презентирани во различна форма. Воведувањето центар за бази на податоци кој би ги поврзувал различните сфери на судството и би овозможил размена на податоци и извештаи е планирано, како дел од реформата на судството и спроведувањето на е-судство.¹

---

1 Министерство за внатрешни работи на Република Македонија, е-судство, достапно на: <http://www.mio.gov.mk/?q=node/2045>

II. ПРАВНА И ИНСТИТУЦИОНАЛНА РАМКА

Македонија стана членка на ОН на 8 април 1993 г., членка на ОБСЕ на 12 октомври 1995 г. и 38. држава членка на Советот на Европа на 9 ноември 1995 г.. Договорот за стабилизација и асоцијација (ДСА) со ЕУ е склучен на 9 април 2001 г. и стапи во сила на 1 април 2004 г. Од 2005 г. Република Македонија добива статус на земја кандидат за членство во ЕУ. Во текот на овој период, сите владини институции на земјата се обврзале за борба против корупцијата и организираниот криминал, а како резултат на тоа, земјата ги постигнала и ратификувала најрелеванните меѓународни и европски конвенции за борба против криминалот и корупцијата.

2.1. БОРБА ПРОТИВ КОРУПЦИЈА

Македонија е членка на Групата држави против корупцијата ГРЕКО од 2000-тата година. Најважните инструменти во надградувањето на законодавната рамка за борба против корупцијата се опфатени со ратификацијата на двете конвенции на Советот на Европа – Конвенцијата за кривично право против корупцијата (1999г.), Конвенцијата за граѓанско право против корупцијата (2002г.) и Дополнителниот протокол на Конвенцијата за кривично право против корупцијата (2005г.).² Во 2007 г. Македонија ја ратификува Конвенцијата на ОН против корупцијата.

Првиот посебен закон во правната рамка на домашното законодавство за борба против корупцијата беше усвоен во 2002 г. со усвојувањето на Законот за спречување на корупцијата, кој содржи бројни одредби за зајакнување на спречувањето и борбата против корупцијата во јавната администрација и кај избраните/ именуваните функционери. Законот беше дополнет неколку пати во периодот помеѓу 2004 и 2008 г., а Државната комисија за спречување на корупцијата (ДКСК) беше основана во ноември 2002 г.. Денес, ДКСК ја

² Нурединоска, Е. Саздевски, М. Ѓузелов, Б.. 2014. Извештај за процена на корупцијата во Македонија. Македонски центар за меѓународна соработка. Скопје, 2014

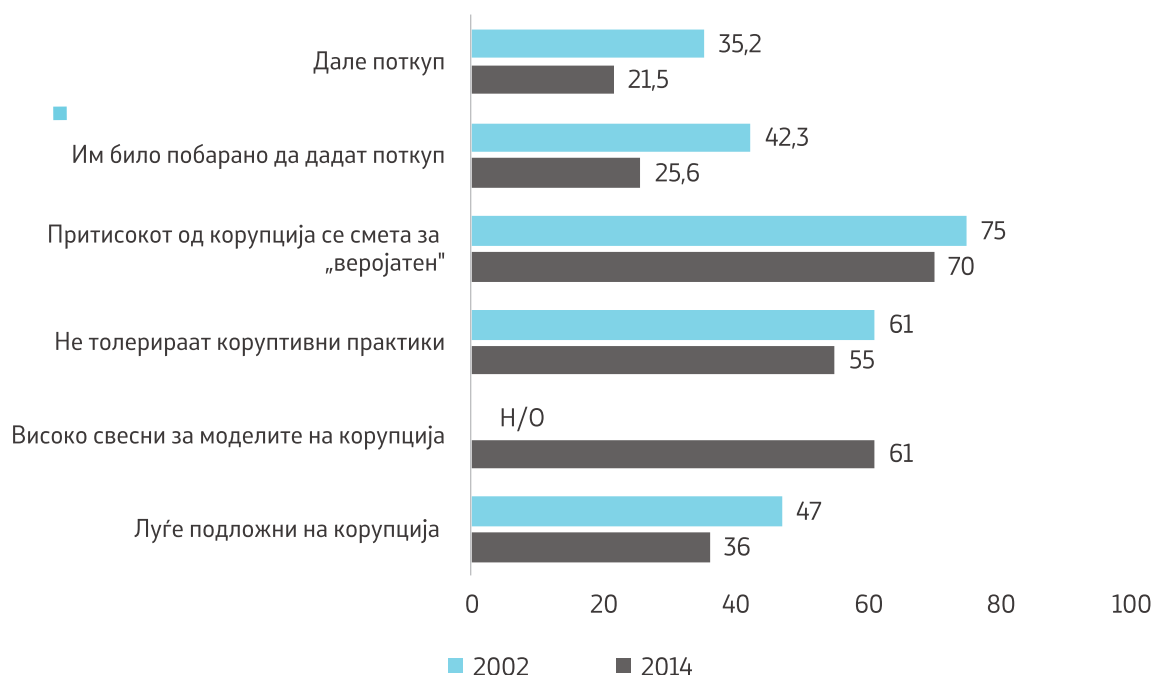
има улогата на независно тело, одговорно за спроведување на мерките за спречување на корупцијата и конфликтот на интереси.³

Главните законски измени за ефикасна борба против корупцијата беа воведени со измените на Кривичниот законик во 2004г.⁴ и во 2009 г.⁵ Измените на Кривичниот законик усвоени во 2009 г. меѓу другото, ги доведоа одредбите поврзани со корупција поблиску до меѓународните стандарди со нивното влегување во сила на 22 март 2010 г.⁶

Со промените во законите, клучните предизвици сега се следењето на различните манифестации и форми на корупција, (види во графиконот 1.) додека истовремено во државата се одржува регулаторна стабилност и неоптоварување на судството со избрзани промени.

Графикон 1. Профил на корупцијата во Македонија

(% од населението 18+)

Извор: Систем за следење на корупцијата МЦМС 2014.

ДКСК има надлежност и обврска да подготви и усвои државна програма за спречување и сузбивање на корупцијата.⁷ Државната програма беше за прв пат усвоена во 2003 г. и содржи мерки и активности кои треба да се преземат со цел да се воспостави ефикасен систем за спречување и сузбивање на корупцијата.⁸

3 Папандреа, Д. 2013. Организираниот криминал и борбата против криминалот во Западен Балкан: Споредба со италијанскиот модел и практики. Општ преглед и перспективи за иднината. Споделување алтернативни практики за искористување на конфискуваните криминални средства (SAPUCCA).

4 Закон за изменување на Кривичниот законик. 2014. Службен весник број: 132/2014. 05.09.2014

5 Закон за изменување и дополнување на Кривичниот законик. Службен весник на РМ, бр. 114 од 14.09.2009 година

6 Папандреа, Д. 2013. Организираниот криминал и борбата против криминалот во Западен Балкан: Споредба со италијанскиот модел и практики. Општ преглед и перспективи за иднината. Споделување алтернативни практики за искористување на конфискуваните криминални средства (SAPUCCA).

7 Ибид.

8 Ибид.

Со измените во Законот за кривична постапка, зајакната е улогата на јавниот обвинител во т.н. предистражна постапка, а со донесувањето на новиот Закон за јавното обвинителство, формирано е Одделението за кривични дела од областа на организираниот криминал и корупцијата.⁹ Ова одделение започна да функционира во октомври 2004 г. и истото има надлежност да постапува за кривични дела за кои гонењето се презема по службена должност, извршени од организирана група од најмалку три лица, која дејствува одреден период со цел да оствари имотна корист или да се изврши повеќе од едно кривично дело.¹⁰ Одделението е надлежно да постапува и за други кривични дела за кои е предвидена казна затвор од најмалку четири години и кривични дела кои произлегуваат од меѓународните конвенции ратификувани од Македонија.¹¹

Извештајот за напредокот на ЕУ за 2014 г. исто така покажува од 2004 г. дека повеќе од 30 случаи на корупција од високо ниво се иницирани и сите се објект на континуирано следење, од фаза на истрага, до одредување судска одлука.¹²

Сепак, во 2014 г. Извештајот на Лидерството за развој и интегритет на Југоисточна Европа (СЕЛДИ) кој ги отсликува наодите на Системот за следење на корупцијата (ССК) во земјите на СЕЛДИ, вклучувајќи ја и Македонија, посочи неколку клучни опасности поврзани со спроведување на правото, како што се: „и покрај позитивните заложби за воспоставување регулаторна и институционална основа за борба против корупцијата, вклучувајќи и основање антикорупциски агенции, кои се воведени во најголем дел на земјите од регионот, остануваат значителните проблеми, особено поврзани со практичното спроведување на постоечката правна рамка и спроведување на законите од страна на институциите“¹³.

Практичната примена на постоечката правна рамка претставува исто така предизвик во Република Македонија. Сите земји од регионот, вклучително и Македонија, имаат недостаток на сеопфатни национални стратегии со малку, ако не и без воопшто национални специфики со цел да ја одразат националната состојба во однос на појавувањето и манифестацијата на корупцијата.¹⁴

Во Македонија два стратегиски документи од 2011 г., Државната програма за превенција и сузбивање на корупцијата и Државната програма за спречување и сузбивање на конфликтот на интереси, се комбинирани во еден документ. Антикорупцијата е исто така предвидена во програмата на Министерството за внатрешни работи за борба против корупцијата (во најголема мера ги наведува задачите на министерството за почитување на антикорупциската

9 Стратешко планирање и развој на политики преку подготовка на Националната стратегија за европска интеграција - Борбата против организираниот криминал. Обезбедување ситуација за анализа и препораки за политиката http://www.sobranie.mk/WBStorage/Files/Nacionalna_strategija%2006.09.04.PDF.

10 Ибид.

11 Ибид.

12 Европска комисија. Извештај за напредок на ЕУ за Македонија, 2014. Достапно на: http://ec.europa.eu/enlargement/pdf/key_documents/2014/20141008-the-former-yugoslav-republic-of-macedonia-progress-report_en.pdf

13 Southeast Europe Leadership for Development and Integrity (SELDI). 2014. Anti-Corruption Reloaded Assessment of Southeast Europe. Retrieved from: http://seldi.net/fileadmin/public/PDF/Publications/RAR/SELDI_RAR.pdf

14 Ибид.

легислатива и ратификацијата), Годишната владина работна програма и Стратегијата за реформи во јавната администрација – 2015.г.¹⁵

2.2. БОРБА ПРОТИВ ОРГАНИЗИРАН КРИМИНАЛ

Правната и институционалната рамка е поставена, вклучително и Законот за кривична постапка чија цел е да ги подобри капацитетите за справување со случаите во кои постои комплексен организиран криминал и корупција со зајакнување на улогата на јавното обвинителство, создавање судска полиција, насочување на истражната фаза и воведување истражни техники. Постои активна регионална и меѓународна соработка, преку Еуројасис и Еуројол, исто така.

Европската конвенција за заедничка помош за криминални прашања беше потпишана во 1999 г. Конвенцијата на Обединетите нации против транснационалниот организиран криминал беше потпишана во декември 2000 г., а ратификувана во јануари 2005 г. Истата година беа ратификувани два (I и II) дополнителни протоколи: Протоколот за спречување, сузбивање и казнување на криумчарењето луѓе, особено жени и деца, кој ја дополнува Конвенцијата на Обединетите нации против транснационалниот организиран криминал и Протоколот против криумчарењето мигранти на копно, море и воздух, кој ја дополнува Конвенцијата на Обединетите нации против транснационалниот организиран криминал.

До денес, Македонија исто така ги потпишала и ратификувала: Конвенцијата на ОН за недозволена трговија на наркотици и психотропни супстанции, Конвенцијата Медира на ОН против корупцијата, Конвенцијата на Советот на Европа за перење пари, откривање и заплена на приноси од казниво дело и Конвенцијата на кривичната постапка за корупција.

Принципите кои ја карактеризираат кривичната постапка се предвидени во Законот за кривична постапка. Кривичниот законик го содржи делото злосторничко здружување (член 394), во кој се вклучени создавањето таква група и членовите на истата. Покрај тоа, законикот како кривични дела ги предвидува: перењето пари (член 273), трговијата со дрога (член 215) и трговијата со луѓе (член 418). Во 2014 г. Кривичниот законик беше дополнет со цел да се воведо ново кривично дело на незаконска распределба на јавните средства во текот на одржување избори.

Воведени се специјални истражни единици за спроведување истраги за организиран криминал или за активности кои се типични за организираниот криминал, а тие се: Одделението за организиран криминал при Министерството за внатрешни работи, Одделението за дрога при Министерството за внатрешни работи, Управата за финансиско контраразузнавање, Царинската управа и Финансиската полиција при Министерството за внатрешни работи.

Севкупно, земјата, поточно Министерството за правда, спроведува континуирани реформи кои ќе овозможат ефикасна примена на мерките на ЕУ во областа на транснационалниот криминал.¹⁶

¹⁵ Ибид.

¹⁶ Асоцијација Зенит & КАФ. 2013. Судската соработка во кривичните предмети и усогласеноста со правото на Европската Унија – Сегашна состојба и идни чекори; Преземено од: http://www.kas.de/wf/doc/kas_36947-1522-1-30.pdf

Согласно резимето на пошироката анализа со целосен и детален аналитички преглед на законодавството на ЕУ во оваа област, подготвено од Асоцијацијата за развојни иницијативи „Зенит“, процесот на ратификација на законодавството на ЕУ се смета за завршен во однос на сите релевантни меѓународни инструменти, конвенции и нивните дополнителни протоколи од областа на кривичните прашања усвоени од Советот на Европа.¹⁷ Како што се наведува, воспоставена е солидна национална правна рамка чија цел е да се унапреди соработката во областа на кривичните прашања, со оглед на одредбите за меѓународна соработка за кривичната материја на Законот и за новиот Закон за кривична постапка кој стапи во сила во 2013 г.¹⁸

Како што се наведува во Извештајот на ЕК за напредокот на Македонија од 2014 г. постои интензивна меѓународна соработка во областите судство и полиција и активности што се спроведуваат во соработка со Еуропол и со Еуроџастис. На земјата ѝ се одобри пристап до платформата СИЕНА на Еуропол во 2013 г. и значително ја зајакна размената на информации со телата одговорни за спроведување на законот во ЕУ.¹⁹

Во истиот извештај се вели дека во текот на изминатите години спроведени се неколку успешни полициски операции против организирани групи, особено пресретнување меѓународни рути на шверц на дрога и криумчарење мигранти.²⁰ Во Извештајот е потенцирано дека уште од 2003 г. воспоставен е регистар на сите случаи за организиран криминал и корупција, иницирани од Министерството за внатрешни работи (Одделот за сузбивање организиран и сериозен криминал), но потребни се поголеми напори за следење на сите случаи од истрага до завршна пресуда, вклучително и подобрување на повратните резултати и размена на искуства помеѓу полицијата, обвинителството и судовите.²¹

Клучните опасности кои се наведени во Извештајот за напредок се дека капацитетот за борба против корупција не е доволно развиен поради фактот што ниту Националниот координативен центар за борба против организираниот криминал ниту Националната контраразузнавачка база на податоци сè уште не се во функција, како и доцнењето на воспоставувањето истражен центар предвиден со новиот Закон за кривична постапка.²²

Исто така Регионалниот извештај на СЕЛДИ покажува дека и покрај тоа што во постоечкото законодавство на Македонија има неколку одредби за заштита на пријавувачите на казнени дела, сепак од средината на месец јуни 2014 г. не постојат цврсти одредби кои гарантираат силна и сеопфатна заштита на пријавувачите на казнени дела.²³ Сепак, се очекува овој недостаток да се надмине бидејќи во Министерството за правда започнат е процесот за подготовка на измени на законодавството.

17 Ibid.

18 Ibid.

19 Европска комисија. Извештај за напредок на ЕУ за Македонија, 2014. Достапно на: http://ec.europa.eu/enlargement/pdf/key_documents/2014/20141008-the-former-yugoslav-republic-of-macedonia-progress-report_en.pdf

20 Ibid.

21 Ibid.

22 Ibid.

23 Southeast Europe Leadership for Development and Integrity (SELDI). 2014. Anti-Corruption Reloaded Assessment of Southeast Europe. Retrieved from: http://seldi.net/fileadmin/public/PDF/Publications/RAR/SELDI_RAR.pdf

2.3. ДРЖАВНИ ИНСТИТУЦИИ ОДГОВОРНИ ЗА БОРБА ПРОТИВ КОРУПЦИЈАТА И ОРГАНИЗИРАНИОТ КРИМИНАЛ

Министерството за внатрешни работи (МВР) е клучна јавна институција одговорна за „спречување и постапување по кривични дела и злоупотреби, откривање и приведување на сторителите и преземање други мерки за судско гонење на сторителите на кривичните дела“. Во министерството постојат тела како што се: Бирото за јавна безбедност, кое ја спроведува полициската надлежност во министерството и чија организација и јурisdикција се уредени со Законот за полиција, Дирекцијата за безбедност и разузнавање, тело во рамките на министерството кои се занимава со прашања поврзани со безбедноста и разузнавањето. Во рамките на министерството, постои Внатрешната контрола за професионални стандарди и претставува одвоена организациска единица на Министерството која ги спроведува процедурите за оценка на законитоста на активностите на вработените во министерството.²⁴

Внатрешната контрола и професионалните стандарди во рамките на Министерството за внатрешни работи, усвојува антикорупциска програма чија цел е да ја намали корупцијата и да воведо антикорупциска култура помеѓу вработените во министерството, која ќе биде на исто ниво со онаа на европската полиција и да го зајакне интегритетот на вработените во Министерството за внатрешни работи во согласност со европските стандарди, подигнувајќи ја свеста на вработените со помош на соодветни обуки, со отстранување на условите кои овозможуваат појава на корупција и непрофесионално однесување во полицијата при што ќе се воспостават посакуваните стандарди.²⁵ Антикорупциската програма обезбедува и други намени: откривање на корупцијата, отстранување на условите и факторите кои водат до корупција или коруптивно однесување, зголемување на ефикасноста на полициските власти одговорни за спроведување на законот и на администрацијата на министерството одговорна за надзор на работата, одговорноста и на процедурите за транспарентност во борба против корупцијата.²⁶

Согласно антикорупциската програма беше изготвен Акцискиот план за спроведување на антикорупциската програма за 2014г. кој содржи задачи кои произлегуваат од оваа програма, кои треба да ги реализираат конкретни организациски единици во Министерството за внатрешни работи со јасна временска рамка на реализација.²⁷ Според програмата за работа за 2015 г. на Секторот за внатрешна контрола и професионални стандарди, клучни чекори за спроведување на програмата за антикорупција се контролите во организациските единици на МВР, кои треба да продолжат со засилен интензитет, врз основа на досегашните искуства од нивната превентивна улога и силно влијание врз професионалноста во постапувањето на другите

24 Член 58 од Законот за внатрешни работи на Р. Македонија, Законот за внатрешни работи („Службен весник на Република Македонија“ бр. 42/2014) и Законот за изменување и дополнување на Законот за внатрешни работи („Службен весник на Република Македонија“ бр. 116/2014)

25 Антикорупциска програма. Сектор за внатрешна контрола и професионални стандарди. Ев. број 13-2014, Р. Македонија, Министерство за внатрешни работи.

26 Ибид.

27 Министерство за внатрешни работи. Антикорупциска програма. Сектор за внатрешна контрола и професионални стандарди. Ев.број 13. 2014

вработени.²⁸ Во текот на 2015 г., Секторот има цел да ги зголеми контролите во однос на професионалноста во постапувањето на полициските службеници, почитувањето на човековите слободи и права при примена на полициските овластувања, преку доследно почитување на Стандардните оперативни процедури.²⁹

Во 2009 г. Министерството за внатрешни работи воспостави комуникациска врска со Еуропол, која овозможува брза и ефикасна размена на информации. Како резултат на стратегиската соработка со Еуропол, експерти и претставници на разни организациски единици на МВР учествувале на состаноци на работни групи на Еуропол за криумчарење, измама, како и други семинари, состаноци или конференции. Еден од најголемите придобивки од Еуропол е Оценката за закани од организиран криминал.³⁰ ПЗОК на ЕУ за 2009 г. ја оценува заканата од организиран криминал во ЕУ во која Балканот (Албанија, Косово, Србија, Црна Гора и Македонија) се претставени како земји на потекло и или/ транзитни точки за производство на канабис, нелегална имиграција/ жртва на трговија со луѓе, хероин, кокаин, цигари, синтетички дроги, фалсификувани евра и оружје во ЕУ.³¹

Министерството за внатрешни работи на Република Македонија исто така е во партнерство со најголемата меѓународна полициска организација - ИНТЕРПОЛ, што се потврдува со фактот дека во текот на 2013 г. Секторот за меѓународна полициска соработка дејствувал на 2.456 (2.417) нови случаи, за кои 2.062 (1.969) имало размена преку канали на Интеролл, 86 (68) случаи преку СЕЛЕК (Центар на Југоисточна Европа за спроведување закони) и 308 (380) преку странски канцеларии и службеници за врска поставени за соработка во рамките на Министерството за внатрешни работи во Република Македонија во кои спаѓаат 154 (229) случаи, кои се обработуваат преку канали на Еуропол.³²

Одделот за организиран криминал при Министерството за внатрешни работи е одговорен за спречување и гонење на сторителите на организиран криминал и директно соработува со Одделот за гонење на сторителите на кривични дела и корупција во рамките на Јавното обвинителство.³³

Одделот за гранични прашања и миграција е специјална организациска форма во склоп на Бирото за јавна безбедност – Министерство за внатрешни работи, кое покрај другите одговорности за управување на безбедноста на границите, води борба против прекуграничниот криминал, врши транснационалната соработка и меѓуагенциската соработка со други ентитети во Системот за интегрирано управување со границите.³⁴

28 Ибид.

29 Министерство за внатрешни работи. Програма за работа за 2015 година. Сектор за внатрешна контрола и професионални стандарди. Ев. број 14. 2015

30 Retrieved from: <http://www.mvr.gov.mk/ShowAnnouncements.aspx?ItemID=7932&mid=1391&tabId=276&tabindex=0>

31 Преземено од: <https://www.europol.europa.eu/content/publication/octa-2009-eu-organised-crime-threat-assessment-1463>

32 Годишен извештај за преземените активности на Секторот за меѓународна полициска соработка во текот на 2013 година. Бр. 24.7/14.01.2014 година.МВР. Р. Македонија

33 Член 3 од Законот за внатрешни работи на Р. Македонија, Законот за внатрешни работи („Службен весник на Република Македонија“ бр. 42/2014) и Законот за изменување и дополнување на Законот за внатрешни работи („Службен весник на Република Македонија“ бр. 116/2014)

34 Ибид.

Јавното обвинителство за организиран криминал и корупција ја црпи јурисдикцијата од Законот за јавното обвинителство, каде што точно се наведени престапките за кои дејствува обвинителството. Во 2008 г. Советот на јавните обвинители беше изгласан и беа избрани кандидатите за јавни обвинители.³⁵ Истата година, Советот на јавните обвинители на Република Македонија ги одобри правилата поврзани со надзорот на работата и активностите на Јавното обвинителство со кои се предвидува надзорот на работата на Јавното обвинителство за организиран криминал и корупција да го врши Канцеларијата на Јавното обвинителство на Република Македонија.³⁶

Одделот за организиран криминал во рамките на Основниот суд Скопје 1 претставува специјален оддел за предмети поврзани со организиран криминал и корупција.

Државната комисија за спречување корупција ги усвојува Државната програма за спречување и сузбивање на корупцијата и акциските планови за нејзино спроведување, ја усвојува годишната програма и ја планира работата и подготвува мислења за нацрт-закони значајни за спречување на корупцијата.³⁷ Исто така, ДКСК ја регистрира и следи промената на имотот на избрани и именувани функционери и одговорни лица во јавните претпријатија и други правни лица кои располагаат со државен капитал, во согласност со законот. Сите изјави за имот се објавуваат на веб-страницата на ДКСК, соработува со други државни тела за спречување на корупцијата и соработува со соодветните национални тела на други држави и со меѓународни организации за спречување на корупцијата.³⁸

Согласно новите измени на Законот за кривична постапа, ќе се воспостави таканаречената **судска полиција** чија задача е да му асистира на Државното обвинителство во истрагата за организиран криминал и корупција.³⁹ Најзначајната улога на оваа полиција е евидентна во почетната истрага. Полициските службеници се полицајци/ полицајки од финансиската полиција, од Воената полиција и од Царинската управа на Република Македонија.⁴⁰ Јавното обвинителство на Македонија има права да поднесе барање до Министерството за внатрешни работи и/ или до други институции да делегираат еден или повеќе службеници кои ќе бидат на располагање за одреден временски период во текот на почетната истрага, како и за време на кривичната постапка која се спроведува по налог на обвинителството.⁴¹

Финансиската полиција е формирана на 26 јуни и е тело во рамките на Министерството за финансии (Службен весник 55/02). За прв пат, според Законот за Финансиска полиција (Службен весник 55/02) тоа функционира како тело на државната администрација одговорно за кривично гонење, при што обезбедува посебни и специфични компетенции, како што е откривање сторители кои се вклучени во незаконски активности во полето

35 Ибид.

36 Правилник за утврдување на начинот на вршење надзор над работата и постапувањето на јавните обвинителства. член 21 став 4 од Законот за Јавното обвинителство (Службен весник на РМ бр. 150/2007)

37 Нурединоска Е. Саздески М. Ѓузелов, Б. Извештај за процена на корупцијата. Македонски центар за меѓународна соработка. 2014

38 Ибид.

39 Институционалната рамка за истраги за корупција и организиран криминал: Компаративна модели. Клучни наоди и препораки. 2013 Институт Алтернатива

40 Ибид.

41 Ибид

на финансиски криминал, перење пари и други видови криминал, односно криумчарење, избегнување на данок или значително избегнување големи давачки за царина и други даночни обврски.⁴²

Во 2007 година е донесен новиот Закон за финансиска полиција (Сл. весник бр. 55/07) и согласно истиот, Финансиската полиција станува Управа за финансиска полиција, орган во состав на Министерството за финансии со својство на правно лице.⁴³

Управата за финансиска полиција има овластувања во предистражната постапка и во истрагата, во случаите кога работи на откривање кривични дела и нивни сторители и на прибирање докази заради кривично гонење на сторителите за кривичните дела: даночно затајување (член 279 од КЗ); перење пари и други приноси од казниво дело (член 273 од КЗ); криумчарење (член 278 од КЗ); недозволена трговија (член 277 од КЗ) и други кривични дела кои вклучуваат поголеми и значителни износи на данок, царина или други приходи.⁴⁴

Согласно Законот за кривична постапка (Службен весник 150/10 и Службен весник 100/12), Финансиската полиција и Министерството за внатрешни работи, како и Царинската управа на Република Македонија се вклучени во составот на Судската полиција предводена од компетентни јавни обвинители.⁴⁵

За кривични коруптивни дела утврдени со Кривичниот законик, Финансиската полиција постапува и по дела или сомнителни случаи и пријави од Управата за јавни приходи со која исто така тесно соработува, особено за дела како што е затајување данок, перење пари и сл.

Управа за јавни приходи (УЈП). Управата за јавни приходи (УЈП) е тело во состав на Министерството за Финансии и претставува посебен субјект.⁴⁶ УЈП е задолжена за спроведување на даночниот закон, регистрација на даночните обврзници, администрирање на единствениот регистар на даночни обврзници, собирање и обработка на даночните пријави, инспекција и следење и анализа на даночната евиденција.⁴⁷ Во составот на УЈП, постои Даночниот инспекторат за спречување на корупција во даночниот систем. Во 2013 г. УЈП имаше буџет од 19.726.200 ЕУР (1.223.763.000 МКД) и 1.307 вработени.⁴⁸ Во 2010 г. УЈП спроведе твининг-проект финансиран од ЕУ во партнерство со релевантни институции од Австрија и од Словачка. Целта на проектот беше да се зајакнат капацитетот и каналите на комуникација на УЈП во откривањето и борбата против затајувањето данок и во исто време, преку искуствата на државите од ЕУ, беше посочено како правилно да се искористат надлежностите, особено во функционирањето на Даночниот инспекторат за спречување корупција, но исто така и за поттикнување и поддршка на спроведувањето посебни истраги по примерот на овие европски

42 Преземено од: http://www.finpol.gov.mk/za_upravata.html

43 Управа за финансиска полиција. Министерство за финансии на Р. Македонија. Достапно на: http://www.finpol.gov.mk/za_upravata.html

44 Ибид.

45 Ибид.

46 Закон за Управата за јавни приходи. Службен весник на РМ, бр. 43 од 04.03.2014 година. Преземен од: http://www.ujp.gov.mk/files/attachment/0000/0616/Zakon_za_UJP_43_04.03.2014.pdf

47 Ибид.

48 Управа за јавни приходи. Годишен извештај на Управата за јавни приходи за 2012 година.

држави. Во однос на борбата против корупцијата во нејзиниот состав, во 2012 година УЈП го усвои Правилникот за антикорупциско однесување на вработените во УЈП кој се однесува на развојот на методите и постапките за спречување на корупцијата и истражувања за корупција меѓу вработените во институцијата.⁴⁹

Во 2013 година во рамките на Генералниот даночен инспекторат - Инспекторат за специјални контроли, во рамките на Управата за јавни приходи отпочна да функционира ИТ форензичка лабораторија како значајна алатка за поефикасна превенција, откривање и санкционирање на даночните затајувања и измами.⁵⁰ ИТ форензичката лабораторија во состав на Инспекторатот за специјални контроли е организирана за спречување на високософистицираните форми на даночно затајување со примена на информатичко-техничка методологија и опрема.⁵¹ Воспоставувањето на ИТ форензичката лабораторија треба да придонесе за намалување на бројот на кривични дела од областа на финансискиот криминал и зголемување на успешноста при лоцирање и утврдување на сторителите, како и ефикасно и ефективно нивно санкционирање во координација и со другите надлежни тела за борба против криминалот - Министерството за внатрешни работи, Јавното обвинителство, Управата за финансиско разузнавање, Управата за финансиска полиција и Царинската управа.⁵²

Државниот управен инспекторат, како тело во рамките на Министерството, извршува должности поврзани со инспекција на спроведувањето на Законот за управна постапка и другите закони и регулативи кои содржат одредби за управни постапки и извршување регулативи за административна работа. Инспекција се врши во државната администрација и во други тела, организации и институции на јавните власти. Реформирањето на инспекторатите е меѓу најважните фактори не само за справување со корупцијата, туку и за охрабрување на формализацијата на трудот и стопанството, а намалување на сокриените незаконски активности⁵³

2.4 ЗАКЛУЧОЦИ И ПРЕПОРАКИ

- ▶ Правната рамка за борба против корупцијата и организирано криминал е соодветна и релетивно силна, во согласност со меѓународните и европските стандарди. Истата усојано се ажурира врз основа на препораките на ГРЕКО и годишниот Извештај на Европската комисија за најредокој на Македонија;
- ▶ Правната рамка за борба против корупцијата и организирано криминал во голема мера е усвоена. Македонија има соодветна и релетивно силна правна рамка за борба против корупцијата и организирано криминал. Државната програма за спречување и

49 Нурединоска Е. Саздески М. Ѓузелов, Б. Извештај за процена на корупцијата. Македонски центар за меѓународна соработка. 2014

50 Види повеќе на: <http://bi.mk/promocija-na-informatichko-forenzichk/#sthash.T9njFdJU.dpuf>

51 Годишен извештај на Управата за јавни приходи за 2012 година. Достапен на: http://www.ujp.gov.mk/mk/osnovni_dokumenti/category/113

52 Достапно на: <http://m.mkd.mk/56792/makedonija/finansisko-razuznavanje-15-millioni-evra>

53 Центар за истражување и креирање на политики, Центар за проучување на демократија, 2014, Кратка анализа бр. 30: Економија на магли и сенки – Сокриената економија во Македонија, стр 2.

субивање на корупцијата (2011-2015), како клучен документ во оваа област, е направена преку партиципативен процес и во најголем дел ги рефлектира корупциските ризици.

- ▶ Законот за кривична постапка е усогласен со најдобрите практики, но потребна е неговата соодветна имплементација, особено во светло на последните измени кои значително ја зајакнуваат улогата на јавното обвинителство;
- ▶ Институционалната рамка е исто така добро поставена. Сепак има потреба од зголемени капацитети и ресурси на институциите, а воедно истои потреба од унапредување на соработката и мултидисциплинарноста во склоп на институциите, особено од аспект на размена на информации.
- ▶ Потребни се понатамошни систематски заложби за воспоставување на софистицирани систем и механизми за следење на кривичните дејствија поврзани со корупција и организиран криминал;
- ▶ Потребно е подобрување на внатрешните институционални капацитети за откривање преку воспоставување на внатрешна истражни служби и подобрување на правната и институционалната заштитата на пријавувачите.

III. МАКРОЕКОНОМСКАТА СОСТОЈБА И РАЗВОЈ

3.1. ОПШТ ПРЕГЛЕД

Сериозниот и организираниот криминал во суштина е бизнис и има сериозно негативно влијание врз развојот на економијата и врз општеството.⁵⁴ Денес, компаниите, владите и граѓаните се соочени со реална блискост со незаконски трговци и криминалци кои влијаат на нивната секојдневна работа, врз институциите, на благосостојбата па дури и на националната безбедност.⁵⁵ Согласно достапните информации од Советот на глобалната агенда за незаконската трговија и организиран криминал 2012-2014г., влијанието на трендовите на незаконската трговија и криминални активности е 8% - 15% од БДП на глобално ниво.⁵⁶

Приказ 1. Влијанието на недозволена трговија и криминални дејствија врз глобалната економија:

- ▶ Недозволената трговија и криминални дејствија влијаат врз глобалната економија, и тоа:
- ▶ 8% -15% од глобалниот БДП;
- ▶ 750-1.000 милијарди долари од шверц на дрога;
- ▶ 650 милијарди од фалсификувана стока;
- ▶ 20 - 40 милијарди од еколошки криминал

Извор: Совети за глобалната агенда за незаконска трговија и организиран криминал 2012-2014

Недозволената трговија и организираниот криминал значително го поткопуваат економскиот раст, личниот просперитет и корпоративната ефикасност, бидејќи го попречуваат легалниот пазар, ги саботираат глобалните синџири на понудата, ги намалува природните ресурси и ја ставаат во

54 EUROPOL. SOCTA 2013, EU Serious and Organised Crime Threat Assessment. Достапно на: <https://www.europol.europa.eu/content/eu-serious-and-organised-crime-threat-assessment-socta>

55 Глобалната агенда на Советот за недозволена трговија и организиран криминал 2012-2014 година. Од сенките: Зошто недозволената трговија и организираниот криминал е важно за сите нас. Давос-Klosters, Швајцарија 22-25 јануари

56 Ибид.

опасност безбедноста на пазарот.⁵⁷ Исто така, профитот од криминал и од незаконска трговија го намалуваат буџетот преку избегнување на даночните обврски и зајакнување на криминалните претпријатија водени или поврзани со групи на организиран криминал (ГОК)⁵⁸. Последно, но не помалку важно, каналите за криумчарење, често се користат за криумчарење на оружје за масовно уништување и тероризам.

Искуството на ЕУ во откривањето на врските помеѓу економската изведба, ризикот од корупција и организиран криминал покажува дека економскиот развој и институционалните аранжмани во ЕУ имаат голема моќ за разбирање на разликите на ризикот од криминал во земји-членки на ЕУ⁵⁹. Големата економска и социјална раслоеност влијае на големината и структурата на нелегалните пазари на дрога, цигари или проституција.

Македонија е земја со отворена економија и меѓународната трговија и инвестициите се во стабилен раст во изминатата деценија. Конкурентноста е оценета со резултат од 4.9 на скалата од 1 до 7, и се наоѓа на 73 место од вкупно 148 држави, што претставува среден ранг според извештајот на Светскиот форум за конкурентност за 2013 – 2014г.⁶⁰ Сепак, големата концентрација на извоз (железото, челикот, текстилот, храната, пијалочите и тутунот сочинуваат повеќе од 60% од извозот) претставува значителна закана за економијата, поради зависноста од мал круг на партнери од ограничен број на земји. Продуктивноста на трудот сè уште е ниска и вработувањата во последните години се во сектори со ниска продуктивност, вклучително и во јавната администрација. Невработеноста во Македонија е една од највисоките во Југоисточна Европа како и процените за неформалната економија.

Извештајот на Меѓународниот монетарен фонд (ММФ) за 2014 г. открива дека перспективата на македонската макроекономија се подобрува, иако надворешната средина е неповолна. И покрај импликациите на глобалната финансиска криза во текот на периодот кој што се анализира, Македонија ја одржа макроекономската стабилност поддржана од внимателна монетарна политика⁶¹, значително ја подобри деловната средина и го зголеми привлекувањето директни странски инвестиции истовремено одржувајќи фискална дисциплина со ниско и одржливо ниво на долг⁶²

Сепак, промена на капиталните расходи надвор од буџетот наметнува ризик за фискалната дисциплина и транспарентноста според оценката на Европската комисија.⁶³ Оттука, трошоците за патна инфраструктура и

57 Ибид.

58 EUROPOL. SOCTA 2013, EU Serious and Organised Crime Threat Assessment .
Достапно на: <https://www.europol.europa.eu/content/eu-serious-and-organised-crime-threat-assessment-socta>

59 Ибид.

60 Светскиот економски форум (2013) The Global Competitiveness Report 2013–2014. [Глобалниот извештај за конкурентност 2013-2014]

61 Европска Комисија. Извештај за напредок на ЕУ за Македонија, 2013. Достапно на: http://ec.europa.eu/enlargement/pdf/key_documents/2013/20131008-the-former-yugoslav-republic-of-macedonia-progress-report_en.pdf

62 Ибид.

63 Претпристапни економски програми на Република Македонија, Црна Гора, Србија и Турција: преглед на комисијата и проценки. Повремени трудови 194, мај 2014 година.014 (Pre-Accession Economic Programmes of the Macedonia, Montenegro, Serbia and Turkey: The Commission's overview and country assessments. Occasional papers 194, May 2014.)

големите културно-историски проекти (и за градба и за одржување) треба да бидат следени одблиску, бидејќи конкретните јавни институции се предмет на пониско ниво на транспарентност и контрола во споредба со државните обврзници.

3.2. БРУТО ДОМАШЕН ПРОИЗВОД (БДП)

Според проценките на Народната банка на Република Македонија растот на БДП-то во 2014г. е повисок од 2013г., со достигнат реален раст од 4% во 2014 г. Постојаниот раст се случува во услови на висока стапка на невработеност од 28% и ниски просечни плати од 350 евра месечно, што резултира со нееднаквост и перцепција на обичниот граѓанин дека се во загуба во корист на богатите стопанственици и оние што се добро поврзани со креаторите на политики. Трговскиот дефицит се подобрил во 2014 г. во споредба со 2013г. слично на минатата година како резултат на помалиот увоз, додека извозот е во подем. Билансниот дефицит во 2013г. е на најниско ниво од 1.8% од БДП уште од 2007г.

Според извештајот на ММФ, проекцијата на растот на БДП до 2018 г. е 4.0% споредено со 3.0% во 2014 г.

Табела 1. Македонија: макроекономска рамка, 2010–2018

БДП	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
БДП1	2.9	2.9	-0.4	2.5	3.0	3.6	3.9	4.0	4.0
Приватен	1.5	4.0	-1.7	3.3	3.4	3.4	3.4	3.4	3.4
Јавен	-2.1	0.6	-1.8	2.1	3.5	2.9	1.7	2.7	2.2
Вкупно инвестиции	-2.0	13.5	16.1	-10.1	5.2	5.0	4.8	4.8	4.8

Извор: Извештај за земјата на ММФ бр. 14/62. Република Македонија: Втора мониторинг и осци-програмска дискусија. Јануари 2014

Предвидувањата на ММФ за БДП постојано се високи и растат до 2018г. а тоа може да резултира со позитивни очекувања за подобрување на механизмите за управување и анти-корупциските реформи во рамките на аранжманите помеѓу владата и ММФ. Додека е општо познато дека колку што е посиромашна земјата, корупцијата во истата е пораспространета, не е реално неопходно да се поврзе растот со намалувањето на корупцијата, особено поради БДП по глава жител кој е сè уште еден од најниските во Европа (само Албанија и Косово заостануваат).

Сепак, растот на БДП е многу потпомогнат од приватни трансфери, од 13% до 21% во последните 10 години.⁶⁴ Девизните дознаки, односно директното испраќање пари од дијаспората за семејствата во Македонија ги надминуваат странските директни инвестиции и сè уште претставуваат стратегија за преживување за многу семејства (намалување на сиромаштијата и непречена корупција), наместо да бидат инвестирани за претприемништво и развој заснован врз економски активности кои создаваат додадена вредност. Девизните дознаки претставуваат компензациски, а не опортунистички трансфери и затоа имаат мал ефект на централната и на локалната власт.

64 Превземено од: <http://www.imf.org/external/pubs/ft/scr/2014/cr14232.pdf>

Според извештајот на ММФ за државата, растот на долгот во јавниот сектор продолжува да го надминува владиниот долг.⁶⁵ Долгот во јавниот сектор прогресивно се разликува од централниот владин долг и се очекува да се зголеми од 41.5 % до 49 % од БДП во периодот 2013–2018г.⁶⁶ Оваа тенденција претставува голем ризик за доброто владеење во јавните претпријатија на долг рок, бидејќи тие се уште не ги следат Водичот на ОЕЦД за корпоративно управување на претпријатијата во државна сопственост и оттука се изложени на ризик од повисоки долгови и корупција⁶⁷. Управувањето со ЈП ќе биде од критичка важност за обезбедување на нивниот позитивен придонес за севкупната ефикасност на земјата и компетитивноста. Иако владата, според правилата од Мастрихт, не го вклучува долгот од јавните претпријатија во централниот владин долг, во отсуство на добри корпоративни управни практики и во области од клучен јавен интерес како транспортна инфраструктура и енергија, мора да ја сметаме високата стапка на долг како сериозна закана. Искуството во Бугарија покажува дека слични практики се често поврзани со судир на интереси и корупција на високо ниво.

3.3. КАПИТАЛНИ РАСХОДИ

Капиталните расходи се неопходни за развој на една економија особено во јавната здравствена инфраструктура, патиштата и железниците, гасификацијата, снабдувањето со вода и друго. Големите јавни проекти ги задоволуваат јавните потреби, но исто така и директно создаваат нови вработувања во градежниот сектор. Сепак, во Македонија постои потреба за цврста контрола врз квалитетот бидејќи градежните зафати на подолг рок, по кои следуваат поправки и одржување како во случајот во центарот на Скопје укажуваат на неефикасност и потенцијална корупција. Вкупните капитални расходи од буџетот за 2014 г. изнесуваат 364 милиони евра, што сочинува 12% од вкупниот буџет.⁶⁸

Капиталните расходи во Македонија се зголемија побрзо од вкупниот буџет од 2009г. до 2014 г. Вкупниот буџет се зголеми за 27%, додека капиталните расходи се зголемија за 67%. Растот во градежништвото предводен од приватниот сектор исто така е значајно понизок во споредба со градежништвото стимулирано од државата, што го покрева прашањето за ефикасноста и одржливоста на таквиот раст.

3.4. БАНКАРСКИ СИСТЕМ

Во држави со слаби регулативни стандарди кои се однесуваат на финансискиот сектор и особено на банките (во смисла на усвојување и спроведување закони за спречување на перење пари, регулативни практики и надзор над банките) и слабо спроведување на истите, имаат двојно поголем индекс на организиран криминал во однос на држави со повисоки

65 Меѓународен мониторинг фонд . ММФ извештај за државата бр. 14/62. Македонија: Втора пост-програмска дискусија за мониторинг. Јануари 2014

66 Ибид.

67 Достапно на:<http://www.oecd.org/corporate/ca/corporategovernanceof-state-ownedenterprises/34803211.pdf>

68 Нурединоска, Е. Саздевски, М. Ѓузелов, Б. 2014. Извештај за проценка на корупцијата во Македонија. Македонски центар за меѓународна соработка (МЦМС). Скопје.

стандарди на владеење и управување.⁶⁹ Показателите на високо ниво на корупција, перење пари и проширеноста на црната пазарна економија се цврсто поврзани со индексот за перцепција на организираниот криминал.⁷⁰

Банкарскиот сектор во Македонија претрпе големо реструктурирање од раните 1990⁷¹ Државните банкарски институции беа приватизирани, проблемот на нефункционалноста на заемите и заробените странски девизи беше разрешен, а правната и регулативната структура беше зајакната.⁷² Додека заемите за приватниот сектор во последно време се зголемија, банкарскиот сектор на некој начин сè уште останува неразвиен, со ниски стапки на финансиско посредување.⁷³

Банкарскиот систем во Македонија во 2014 г. се состои од 18 приватни банки, 9 штедилници и државната Македонска банка за поддршка на развојот.⁷⁴ Економската тежина на банкарскиот сектор е стабилна, бидејќи вкупните средства на комерцијалните банки се околу 87% од БДП⁷⁵. Сепак, секторот и понатаму останува високо концентриран, бидејќи две третини од вкупните средства се во сопственост на трите најголеми банки, а најголемата банка посебно придонесува со една четвртина од вкупните средства.⁷⁶ Трите најголеми банки - Комерцијална банка, Стопанска банка АД Скопје, (Националната банка на Грција е главен акционер) и НЛБ Тутунска банка (НЛБ групацијата е главен акционер) доминираат во банкарскиот систем, и заедно држат повеќе од 60% од вкупните активности на пазарот.⁷⁷ Освен овие три големи банки, пазарот е високо поделен, но претрпе значајна трансформација во минатите две и пол години и мнозинството од локалните банки беа купени од странски инвеститори. Значењето на небанкарските финансиски посредници е ниско, со само над 10% од вкупните средства во секторот, или 8% од БДП.⁷⁸

Извештајот за ММФ за Македонија од 2014 г. открива дека показателите за банкарскиот сектор покажуваат дека целокупниот систем е во добра форма, но сепак нефункционалните кредити се зголемуваат.⁷⁹ Ликвидноста и солвентноста на банкарскиот сектор се покажаа како издржливи на покреното глобално економско и пазарно опкружување.⁸⁰

69 U4 Expert Answer. 2008. Organized Crime and Corruption. Anti-corruption resource centre. Transparency International. [Организиран криминал и корупција. Центар за антикорупција].

70 Ибид.

71 Гуициани, А.И Рос, (2008). Bank Competition and Efficiency in Macedonia. South-Eastern Europe Journal of Economics 2 [Банкарски компетенции и ефикасност во поранешната Југословенска Република Македонија]. Меѓународен монетарен фонд.

72 Ибид.

73 Ибид.

74 Превземено од: <http://www.pwc.com/mk/en/industries/financial.jhtml>

75 Европска Комисија. Извештај за напредокот на земјата. 2013 Достапно на: http://ec.europa.eu/enlargement/pdf/key_documents/2013/package/mk_report_2013.pdf

76 Ибид.

77 Превземено од: <http://www.pwc.com/mk/en/industries/financial.jhtml>

78 Европска Комисија. Извештај за напредокот на земјата. 2013 Достапно на: http://ec.europa.eu/enlargement/pdf/key_documents/2013/package/mk_report_2013.pdf

79 Меѓународен Мониторинг Фонд. ММФ извештај за државата бр. 14/231. Македонија: Втора пост-програмска дискусија за мониторинг. Јули 2014

80 Европска Комисија. Извештај за напредокот на земјата. 2013 Достапно на: http://ec.europa.eu/enlargement/pdf/key_documents/2013/package/mk_report_2013.pdf

Усвојувањето на измените на Законот за банките во 2014 г. затвори некои од долгорочните празнини во рамката за управување со кризи, потврдувајќи дека Народната банка на Република Македонија (НБРМ) е способна да им наметне исправни и соодветни барања на сопствениците и управниците на банките, што го отвори патот централната банка да го зголеми степенот на обезбедување што банките можат да го користат за да добијат поддршка за подобрување на ликвидноста.⁸¹ Вкупно, банкарскиот сектор во државата останува добро капитализиран и високо ликвиден, со стабилни домашни извори на финансирање, но е ранлив на малку веројатните потреси на доверба.⁸²

3.5. ЗАКЛУЧОЦИ И ПРЕПОРАКИ

- ▶ Конкурентноста на македонската економија е оценета со резултат од 4.9 на скала од 1 до 7, и се наоѓа на 73 место од вкупно 148 држави, што претставува среден ранг според извештајот на Светскиот форум за конкурентност за 2013 – 2014г.
- ▶ Според извештајот на ММФ, проекцијата на растот на БДП-то до 2018г. е 4.0% споредено со 3.0% во 2014г. што може да резултира со позитивни очекувања за подобрување на механизмите за управување и анти-корупциските реформи особено ако се има предвид пропорционалноста на сиромашноста и распространетоста на корупцијата и криминалот.
- ▶ Капиталните расходи во Македонија се зголемиле побрзо од вкупниот буџет од 2009 до 2014г. Вкупниот буџет се зголеми за 27%, додека капиталните расходи се зголемија за 67%. Поради ризиците од фискална дисциплина, проширите за јавна инфраструктура и големите културно историски проекти (и за граѓа и за одржување) треба да бидат следени одблиску.
- ▶ Јавните претпријатија треба да го усвојат во најбрз можен рок Водичот на ОЕЦД за Корпоративно управување на претпријатијата во државна сопственост;
- ▶ Иако финансискиот сектор во Македонија сè уште не е доволно развиен, банките функционираат доста ефикасно, вклучително и со воведувањето на законите за спречување на перење на пари.
- ▶ Постои потреба од зголемување на механизам за контрола на банкарскиот сектор: слабата контрола на банките во некои држави, и формалистички пристап кон мерките за спречување на перење пари, често се причина за неуспехот да се открие измама.

81 Ибид.

82 Ибид.

IV. ПРОЦЕНА НА КОРУПЦИЈАТА

4.1. НИВО НА КОРУПЦИЈА

Според извештајот за процена на корупцијата во Македонија, издаден од МЦМС, корупцијата е рангирана како петти најголем проблем во земјата (27,9%), а како први се наведени невработеноста, сиромаштијата, ниските приходи и високите цени. Корупцијата и во 2002 г. кога е правено слично истражување беше петто рангирана.⁸³ Споредбено со земјите од регионот, каде што корупцијата е перцепирана како прв, втор или трет најголем проблем на граѓаните, само во Македонија корупцијата е на петтото место. Ваквите податоци укажуваат на недоволна свесност на граѓаните на Македонија или недостаток на информации за постоењето на корупцијата, особено ако се има предвид фактот дека Македонија е на слично социо/економско ниво како и другите земји од регионот.

Табела 2: Основни проблеми на граѓаните, 2014

Категорија	2014	Категорија	2014
1 Невработеност	69,2%	7 Криминал	12,3%
2 Сиромаштија	47,1%	8 Етнички прашања	11,6%
3 Низок приход	37,4%	9 Здравствена заштита	6,2%
4 Високи цени	32,5%	10 Животна средина загадување	4,3%
5 Корупција	27,9%	11 Образование	3,6%
6 Политичка нестабилност	18,7%		

Извор: Систем за следење на корупцијата, МЦМС, 2014

⁸³ Нурединоска, Е. Саздевски, М. Ѓузелов, Б. 2014. Извештај за проценка на корупцијата во Македонија. Македонски центар за меѓународна соработка (МЦМС). Скопје.

Овие резултати укажуваат дека граѓаните невработеноста ја гледаат како најголем проблем со кој се соочува денес земјата (69,2% од возрасното население), по која следува сиромаштијата (47,1%), ниските приходи (37,4%), високите цени (32,5%), за да биде на петто место наведена корупцијата (27,9% од возрасното население), па политичката нестабилност (18,7%). Исто така и криминалот (12.3%) е перцепиран како еден од клучните проблеми во општеството.

Распространетоста на корупцијата во 2014 г. е намалена во споредба со 2002 г., а тоа го покажува индексот, кој од 6,8 е намален на 5,9⁸⁴. Иако ова може да се смета како позитивен тренд, сепак треба да се земе со резерва, особено што индексот за вклученост во коруптивни практики не покажува слично намалување, а ваквата перцепција може да се должи на недоволната застапеност на прашањата за корупција во медиумите. Националниот извештајот за процена на корупцијата исто така укажува дека подложноста за корупција е намалена (2,7 во споредба со нивоата во минатото од 3,1 и 3), што значи дека граѓаните се помалку склони со корупција да ги решаваат приватните проблеми, иако притисокот и учеството во корупција е зголемено малку во споредба со 2002 г. кога за прв пат е направено испитувањето.⁸⁵ Интензитетот на притисокот за корупција и понатака постои на слично ниво, иако се воведени неколку значајни реформи, кои доведуваат бројот на контакти помеѓу граѓаните и администрацијата значително да се намали (од 79% на 46%).⁸⁶

Исто така, во Македонија, постои свест за корупцијата. Прифаќањето корупција е малку зголемено (2,6 наспроти 2,4 во 2002г.), но мнозинството од граѓаните (55%) сè уште не прифаќаат ниту една форма на корупција.

Конечно, индексот за практична ефикасност на корупцијата (веројатноста за вмешување во корупција, што се мери со тоа колку испитаниците ја гледаат корупцијата како ефикасно решение на нивните проблеми, на п.р. дали се исплатува корупцијата) е висок, и достигнува до 5,3, иако се забележува намалување споредено со 2002г. кога индексот изнесуваше 6 индексни бодови.

Постојат разлики помеѓу перцепцијата и искуството (реалната корупција). Додека царинските службеници, судиите, министрите и даночните службеници се доживуваат како најкоруптирани, од друга страна, професиите како што се доктори, локални власти, полициски службеници, и универзитетски професори се вусшност најкорумпирани.⁸⁷

Во однос на перцепцијата, граѓаните на Македонија веруваат дека и во голем број јавни институции постои корупција, вклучително и во централната власт, судството, парламентот, полицијата, царината итн. Оттука, според податоците на Националниот извештај за следење на корупцијата 2014г., корупцијата е најзастапена во царината, судовите, потоа во Министерството за здравство и во Министерството за транспорт.⁸⁸ Многу блиску до врвот се и Владата, локалната власт и даночните служби.

84 Индексот за корупција има вредност од 0 (нема корупција) до 10 (апсолутна корупција).

85 Ибид.

86 Ибид.

87 Ибид.

88 Нурединоска, Е. Саздевски, М. Ѓузелов, Б. 2014. Извештај за процена на корупцијата во Македонија. Македонски центар за меѓународна соработка (МЦМС). Скопје

Користењето на позицијата на оние кои се на власт со цел да се дојде до брзо збогатување е една од најчестите заеднички перцепции меѓу македонските граѓани (54,6%), како клучен фактор кој влијае на распространетоста на корупцијата во Македонија. Исто така висок е и процентот на граѓани кои веруваат дека законите не се спроведуваат во земјата (38,3%), проследен од недостатокот на доследна контрола на корупцијата во администрацијата (37,9%) и неефикасноста на правосудниот систем во борбата против корупцијата (36,9%).⁸⁹ Третино од населението на Македонија сметаат дека актуелната криза на моралот во општеството исто така влијае на нивото на корупцијата во земјата (33,6%)

4.2. ПРАВНА И ИНСТИТУЦИОНАЛНА РАМКА

Во однос на правната рамка за борба против корупцијата во Македонија како што е истакнато и погоре истата е заокружена и во во најголем дел усогласена со меѓународните стандарди. Државната програма за превенција и репресија на корупцијата (за периодот 2011–2015 г.), како клучен документ за оваа област содржи 156 активности за назначување на 51 идентификуван проблем/ризичен фактор. Сепак, дел од тие мерки/активности не се соодветни на реалните потреби, а во одредени области се можни значителни подобрувања (пр. во делот медиуми и граѓанско општество, ниедна од 14-те предвидени активности не е целосно завршена).

И институционалната рамка е соодветно дефинирана. Државната комисија за спречување на корупцијата (ДКСК) е специјализираната институција за борба против корупцијата. Меѓутоа, во последниот период се забележува недоволната присутност во јавноста и значително намалениот број пријави за корупција (не сметајќи ги изборите) до ДКСК, што создаваат перцепција на намалена доверба. И други државни институции имаат своја улога и надлежности во однос на корупцијата. Покрај Министерството за внатрешни работи, значајни надлежности имаат и Државниот завод за ревизија, Управата за финансиско разузнавање, Управата за финансиска полиција, Управата за јавни приходи итн. Она што е очигледно е дека очекувањата за резултатите во борбата против корупцијата се премногу насочени кон ДКСК, во споредба со другите институции. Ова е особено така што другите институции располагаат со повисоки буџети и поголеми човечки капацитети, а нивната улога во борбата против корупцијата не доаѓа до израз, иако имаат еднакво важна улога во целокупниот антикорупциски систем.

Извештајот на Европската комисија за напредокот на Македонија за 2014 г. укажува на намалување за 50% на пресудите за кривично дело корупција (63 споредено со 123 во 2012 г.), 56 пресуди за злоупотреба на службена должност, додека 3 за поткуп.⁹⁰ ДКСК и понатаму добива мал број жалби од граѓани (201 во 2013 г., 177 во 2012 г.).⁹¹ Во 2013 г. ДКСК поднела 9 барања до Јавното обвинителство за иницирање кривична постапка. Случаите поднесени од ДКСК ретко резултирале со успех, односно со поднесено обвинение и Јавното обвинителство треба да обезбеди поголеми повратни

89 Ибид.

90 Европска комисија. Извештај за напредокот на ЕУ за Македонија, 2014. Достапно на: http://ec.europa.eu/enlargement/pdf/key_documents/2014/20141008-the-former-yugoslav-republic-of-macedonia-progress-report_en.pdf

91 Ибид.

V. ПРОЦЕНКА НА ОРГАНИЗИРАНИОТ КРИМИНАЛ

5.1. ПОИМ, ДЕФИНИЦИЈА И ПРОЦЕНА НА ОРГАНИЗИРАН КРИМИНАЛ

Конвенцијата на Обединетите нации против транснационалниот организиран криминал (КОНТОК) се залага за широка и сеопфатна дефиниција на организираниот криминал и криминалните групи ги дефинира како „структурирани групи кои вршат сериозен криминал за профит“. Најчестите видови организиран криминал се трговијата со дрога, оружје, луѓе, крадењето возила или заштитени животни и тероризам.⁹³

Според член 2(a) од Конвенцијата на Обединетите нации против транснационален организиран криминал, организираниот криминал е:

Според член 2(a) од Конвенцијата на Обединетите нации против транснационален организиран криминал, организираниот криминал е:

-
- ▶ Група на три или повеќе лица која не е случајно формирана;
  - ▶ Постои одреден период;
  - ▶ Дејствувала со цел да изврши најмалку едно кривично дело казниво најмалку со четири години затвор;
  - ▶ Со цел да се здобие на директен или индиректен начин со финансиска или друга материјална корист.⁹⁴

Со глобалното ширење на организираниот криминал, неколку земји започнаа да развиваат постратегиски одговор на овој предизвик. Со процените за националниот ризик се испитуваат врските помеѓу меѓународните криминални мрежи и нивното влијание врз земјата што се испитува. Со

---

93 Конвенција на Обединетите нации против транснационален организиран криминал. Преземено од: <http://www.unodc.org/unodc/en/organized-crime/index.html>The United Nations Convention against

94 Конвенција на Обединетите Нации против транснационален организиран криминал. Преземено од: <http://www.unodc.org/unodc/en/organized-crime/index.html>

други зборови, додека заканата е транснационална, фокусот е ставен на соодветната земја.⁹⁵

Процена за ризик на организираниот криминал е многу ретко или воопшто не е употребувана од институциите надлежни за спроведување на правото во земјите во транзиција и земјите во развој. Тоа најчесто се должи на следните причини⁹⁶:

- ▶ Недостатокот на аналитички капацитети во институциите за спроведување на законите и во граѓанските организации;
- ▶ Недостатокот на достапни информации и нивната неструктурираност, достапност и разбирливост;
- ▶ Политичарите нема да прифатат еден таков процес и документ.

Извор: Меѓународен мировен институт. Запознај го твојот непријател: преглед на проценката на организираниот криминал, 2011

Онаму пак, каде што има процената за закани од организиран криминал се објавени од органите за спроведување на правото и од граѓански организации (тинк-тенкови) со цел да ја промовираат дискусијата за креирање политики поврзани со степенот и соодветниот одговор на организираниот криминал меѓу граѓанските организации и креаторите на политики.⁹⁷

Процените за закана се базираат врз приоритизацијата на домени, идентификација на трендови, градење сценарија и планирање превентивни акции. На пример, во Бугарија, Центарот за изучување на демократијата состави активна стратегија за проценка на заканите од организиран криминал со цел да овозможи помош за процесот за креирање политики во оваа област. Резултатот се објави во 2012 г., во рамките на *Процена на заканите од организиран криминал 2010-2011*.⁹⁸ Извештајот, кој се подготви согласно методологијата за проценка на заканите од организиран криминал (СОКТА), ги анализира состојбата и веродостојните трендови на сериозниот организиран криминал во Бугарија. Оваа анализа е наменета за поддршка на подобра информација и изработка на политики за борба против криминалот базиран врз докази.

Прегледот на процената за закани од криминал во ЈИЕ укажува дека:

- ▶ Не постои добро познавање за степенот или влијанието на организираниот криминал во таков контекст и ефектот кој може да го има врз мирот и развојот. Организираниот криминал, во постконфликтни земји, има посебни карактеристики. Нема заеднички анализи и постои недостаток околу јасноста што точно треба да се проверува и што претставува организираниот криминал;

95 Меѓународен мировен институт, Запознај го непријателот. Преглед на проценка на организиран криминал, 2011. Достапно на: http://www.ipinst.org/media/pdf/publications/ipi_e_pub_know_your_enemy.pdf International Peace Institute, Know your enemy: An overview of organised crime threat assessments, 2011.

96 Ибид.

97 ЦСД (2015) Проценка и закана на сериозен и организиран криминал. Документи за јавна политика: Следење на врската меѓу корупција и организиран криминал.

98 Центар за изучување на демократијата, преглед на процената на сериозниот и организиран криминал 2010-2011, Достапно на: <http://www.csd.bg/artShow.php?id=15991>

- ▶ Во меѓународните мировни операции учествуваат многу страни (внатрешни и надворешни од разни дисциплини – политички, воени, полиција) кои може да имаат придобивки од заедничката процена на предизвикот. Организираниот криминал има импликации не само врз спроведување на законот, туку и врз целокупниот успех на политичката транзиција;
- ▶ Бидејќи криминалните групи може да влијаат негативно на мировните процеси, а криминалците се многу поуспешни во ранливи држави поради недоволното владеење на правото, неразвиеноста и нестабилноста, за градењето и одржувањето мир неопходно е добро познавање на ранливоста од организиран криминал;
- ▶ Во кривки и конфликтни држави, организираниот криминал има силни регионални и меѓународни врски кои може да се откријат на ефикасен начин. Тоа подразбира дека секоја оценка мора да вклучи повеќе регионални држави кои можеби немаат доволно информации да го проценат влијанието на организираниот криминал во однос на нивниот внатрешен контекст;
- ▶ Процената на закана од криминал може да се користи како ефикасна алатка за насочување и приоритизирање на техничката помош за борба против организираниот криминал. До денес, надлежните од земјите во развој не покажале подготвеност за овој вид техничка помош, делумно поради недоволното познавање на организираниот криминал и други форми на недозволена трговија. За да се постигне тоа, процената треба да го покаже влијанието на организираниот криминал врз развојот и безбедноста на општеството.

Извор: Меѓународен мировен институт, Зайознај го твојот непријател: преглед на проценката на организираниот криминал, 2011

Емпириската студија на Бускаглија и Дијк (2003г.) ги потврдува врските помеѓу организираниот криминал и неговите социјални, економски, политички, правни и административни елементи, вклучително и корупцијата, почнувајќи со анализа на квантитативните и квалитативните информации за врската помеѓу растот на организираниот криминал и корупцијата на јавниот сектор.

Неколку индикатори на пет основни активности (трговија со луѓе, оружје, украдени возила, цигари и измама) и четири споредни фактори (трошоци за бизнис, опсегот на сивата економија како пропорција на БДП, насилство и перење пари) се развиени од студијата на Бускаглија и Дијк (2003г.)⁹⁹:

99 Бускаглиа. Е & Ван Дијк. Јан. Контрола врз организираниот криминал и корупцијата во јавниот сектор. Форум за криминал и општество, вол. 3, Нос. 1 и 2, 2003г.

- ▶ Показателите кои го мерат степенот на економска слобода се во негативна корелација со организираниот криминал, како и показателите кои ја мерат успешноста на државата во борбата против монополот. Консолидацијата на демократијата, исто така, го попречува развојот на организираниот криминал.
- ▶ Недостатокот на добро управување со приватниот сектор е во позитивна корелација со растот на организиран криминал. Во држави со несоодветни регулативни стандарди за банките (во однос на донесување и спроведување на законодавството против перењето пари, регулатор и надозр на банките), индексот за организиран криминал е двојно поголем во споредба со земјите со високи стандарди.
- ▶ Индикаторите кои ја мерат успешноста на кривично-правните системи се во негативна корелација со организираниот криминал. Нивото на организиран криминал е пониско во земјите каде што стапката на осудување на извршени кривични дела е повисока. Со тоа се демонстрира ефектот на одвраќање што го има функционалниот правосуден систем во однос на организираниот криминал.
- ▶ Купувањето заштита од државата е неопходен услов за пораст на криминалот. Повисокото ниво на вмешаност на политиката во назначувањето, разрешувањето и унапредувањето на јавните службеници е во позитивна корелација со активности на организиран криминал од повисоко ниво.
- ▶ Независноста и интегритетот на судството се најважниот показател за степенот на развој на организираниот криминал. Независните судии се помалку подложни на корупција и се споспособни за спроведување репресивни дејствија против организираниот криминал, дури и кога политичкиот систем е зафатен од организиран криминал.

Организирианиот криминал е повеќе присутен во земји каде што има низок степен на владеење на правото, со неколку исклучоци на ова правило. Фактори кои имаат негативно влијание на организираниот криминал се независноста и интегритетот на институциите кои се надлежни за почитувањето на владеење на правото, вклучително и полициските службеници и судството, на сите нивоа.¹⁰⁰

5.2. ОРГАНИЗИРАН КРИМИНАЛ ВО МАКЕДОНИЈА

Што се однесува на организираниот криминал во Македонија, глобалниот Извештај за конкурентноста на Светскиот економски форум за 2013-2014г., Македонија по прашањето за организиран криминал ја рангира на 98. место од вкупно 148 земји со вредност од 4,6¹⁰¹. Според истиот извештај за 2014-2015г., Македонија е рангирана на 65-тото место од 144 земји во светот во однос на организираниот криминал, со 4,8 поени.¹⁰²

Покрај корупцијата, постојат неколку видови кривични дела кои се поврзани со трендовите и формите на криминалот. Според податоците од

¹⁰⁰ Ибид.

¹⁰¹ Индексот има скала од 1 до 7, каде што се цени до која мера организираниот криминал (рекетарство од мафија, изнуда) влијаат врз тршоците на стопанството. 1 значи во голема мера; 7 значи дека воопшто не влија.

¹⁰² Светски економски форум. Извештај за глобалната конкурентност 2013-2014. Преземено од: http://www3.weforum.org/docs/WEF_GlobalCompetitivenessReport_2013-14.pdf

испитувањето на државата спроведено од УНОДК во 2011 г., за податоците за корупцијата и други форми на криминал во Македонија, годишната стапка за различен вид кривични дела укажува дека кражбата (4,1%), разбојништвото (3,1%) напад/ закана (2,1%), крадењето возила (1,4%) и грабежот (0,8%) се значително пониски во однос на поткупот (6,2%).¹⁰³ Кога се имаат предвид овие бројки во меѓународна перспектива, евидентно е дека искуствата како жртви на граѓаните на Македонија не се значително различни од оние регистрирани во европските земји.¹⁰⁴ Достапните статистички податоци на УНОДК укажуваат дека земјата се наоѓа на средина на листата во однос на стапката на населението кое било жртва на две типични кривични дела, едно врз имотот (крадење), а другото врз личноста (напад).¹⁰⁵

Официјалниот извештај за организиран криминал и корупција од 2013 г., подготвен од Министерството за внатрешни работи¹⁰⁶, открива дека во текот на 2013 г. вкупно 25 криминални групи се сузбиени 261 (193)¹⁰⁷, од кои 238 во Македонија, 23 во странство, кои тргувале со дрога (хероин и марихуана) и организиран економски криминал, корупција, кибернетски криминал, фалсификување документи за криумчарење мигранти, шверц на културни добра, криумчарење акцизни стоки и кривични дела против државата.¹⁰⁸

Во текот на првото полугодие од 2014г., МВР бележи нагорен тренд во откривачката функција на кривични дела од сферата на организираниот криминал:

-
- ▶ Сузбиени осум криминални групи;
  - ▶ Најголем број криумчарени мигранти од Сирија;
  - ▶ Зголемен бројот на фалсификувани банкноти;
  - ▶ Зголемен бројот на кривичните дела „злосторничко здружување“
  - ▶ Зголемен бројот на кривичните дела “криумчарење мигранти“
  - ▶ Намален бројот на откриени случаи на перење пари;
  - ▶ Откриен случај на трговија со луѓе;¹⁰⁹
-

Доминантни криминални активности на групи во првото полугодие од 2014г. биле: криумчарење на трговска стока од Грција и Бугарија во Македонија; криумчарење на жив добиток од Р.Македонија во Р.Албанија; криумчарење на мигранти од Грција во Македонија кон Србија; Ископување предмети со културно-историска и археолошка вредност на територијата на Македонија; Склучување фиктивни договори за купопродажба на недвижен имот користејќи закани и уцени, давање на заем парични средства со високи

---

103 УНОДК извештај. Корупција во Република Македонија: Митото искушено од страна на популацијата. 2011. Преземено од: http://www.unodc.org/documents/data-and-analysis/statistics/corruption/Corruption_report_fYR_Macedonia_FI-NAL_web.pdf

104 Ибид.

105 Ибид.

106 Ибид.

107 Податоците се однесуваат на 2012 г.

108 УНОДК извештај. 2014. „Недозволената трговија со дрога низ Југоисточна Европа“. Обединети нации. Види: СЕЛЕК (SELEC), Извештај за заплenuвање дрога во Југоисточна Европа

109 Министерство за внатрешни работи. Превземено од: <http://mvr.gov.mk/Show-Announcements.aspx?ItemID=13755&mid=1094&tabId=201&tabindex=0>

камати и вршење на транспорт и продавање на хероин во Швајцарија; Злоупотреба на тендерска постапка за набавка на возила; Криминалење цигари од Р. Македонија во Р. Бугарија и прибавување на банкарски податоци од вистински платежни картички, изработувале лажни веб страни, а потоа со украдените банкарски податоци, преку ВЕБ страната префрлале пари на нивно име.¹¹⁰

Специјалниот оддел за организиран криминал и корупција во рамките на Основниот суд Скопје 1 се занимава со сите значајни случаи поврзани со корупција и организиран криминал. Бројот на случаи се разликува во однос на годините. Во табелата 3 може да се види бројот на отворени и решени случаи од страна на Одделот за организиран криминал и корупција, до 31.12.2012 г.

Табела 3. Број на отворени и решени случаи на Одделот за организиран криминал и корупција, до 31.12.2012 г.

Вид случај	Нерешени до 01.01.2012	Примени нови случаи	Вкупно за обработка	Затворени случаи	Други нерешени случаи
Организиран криминал (и корупција)	72	97	169	86	83
Разни кривични случаи	57	874	931	897	34
Истраги за организиран криминал	28	72	100	68	32
Разни истражни дејствија	0	4	4	0	4
Други истражни дејствија	0	564	564	564	0
ВКУПНО	157	1.611	1.768	1.615	153

Извор: Оддел за организиран криминал и корупција, Основен суд Скопје 1

Податоците од Основниот суд Скопје 1 (табелата 5) покажуваат дека во 2012 г. судот работел на 1.768 случаи на организиран криминал (вклучително и 97 за корупција), од кои 1.615 биле решени. Апелациониот суд за 2012 година постапувал по вкупно 100 случаи на организиран криминал, од кои 87 биле решени, а според извештајот од 2013 г., Апелациониот суд постапувал по 101 случај од организиран криминал, од кои 85 се завршени. И според овие податоци, нема информација колку од случаите на организиран криминал се поврзани со корупција.¹¹¹

Во извештајот на Апелациониот суд Скопје (2011) се вели дека овој суд постапил по 79 случаи на организиран криминал (вклучително и корупција), а 63 се решени. Извештајот на Основниот суд Скопје 1 за истата година укажува дека Одделот за корупција и организиран криминал постапил по 1.579 случаи на организиран криминал (вклучително и 79 за корупција), а 1.459 случаи биле решени. Во извештајот на Апелациониот суд за 2012 г. е наведено дека Апелација постапила за 100 случаи за организиран криминал, од кои 87 биле решени. Податоците за Основниот суд Скопје 1 се следни:

¹¹⁰ Ибид.

¹¹¹ Ибид.

1.768 случаи за организиран криминал (вклучувајќи и 97 за корупција) и 1.612 решени случаи.¹¹²

Според податоците собрани од специјалниот Оддел за организиран криминал и корупција во рамките на Основниот суд Скопје 1, во изминатите години видот на доминантни случаи е променет.

Во текот на периодот 2002-2007 г., приоритетните видови кривични дела кои биле пријавени се: неовластено производство и продажба на дрога и психотропни супстанции (365), даночно затајување (299) и затајување (190). Види во табелата 4.

Табела 4. 2002-2007г. Најкарактеристични случаи, Основен суд Скопје 1

Видови случаи	2002-2007 Вкупно
Неовластено производство и пуштање во промет на наркотични дроги, психотропни супстанции и прекуртори - 215 став 2 од Кривичниот законик	365
Затајување данок – член 279 од Кривичниот законик	299
Затајување - член 239 од Кривичниот законик	190
Изнуда – член 258 од Кривичниот законик	34
Криумчарење – член 278 од Кривичниот законик	18
Уцена – член 259 од Кривичниот законик	4
Трговија со луѓе – член 418 од Кривичниот законик	2
Перење пари и други приноси од казниво дело – член 273 од Кривичниот законик	1

Извор: Оддел за организиран криминал и корупција, Основен суд Скопје 1

Како што е посочено во табелата, во периодот од 2002 до 2007 г. имало 931 случај во сферата на организиран криминал и корупција, како недоволно производство и продажба на наркотици и психотропни супстанции (член 215), даночно затајување (член 279), трговија со луѓе (418-а), трговија со малолетници (член 418-г), изнуда (член 258), спречување (член 239), уцена (член 259), шверц (член 278) итн., од кои 712 случаи биле решени.

Во периодот од 2007 до 2013 г., Одделението за организиран криминал - КОК при Основниот суд Скопје 1 регистрирал 866 случаи на корупција каде што постапил Одделот за организиран криминал. Од 866 случаи, 466 биле затворени.

И податоците добиени од Јавното обвинителство укажуваат на критичната состојба со корупцијата и организираниот криминал. Во текот на 2013 година, Основното јавно обвинителство за гонење организиран криминал и корупција во работа примило 136 нови кривични пријави против 478 полнолетни сторители на кривични дела. Споредено со 2012 г. кога во работа биле новопримени пријави против 388 лица, бројот на новите

112 Ибид.

кривични пријави во 2013 година бележи тенденција на пораст за 190 лица или изразено во проценти, за 23,19 %.¹¹³

Истата година Јавното обвинителство поднело обвиненија против 313 лица. Во споредба со 2012 г., во текот на која биле поднесени обвиненија против 190 лица, а и во однос на 2011 г. во текот на која биле поднесени обвиненија против 262 лица, има тенденција на зголемување на бројот на поднесени обвиненија.¹¹⁴ Така во однос на 2011 г. бројот на обвиненија е поголем за 123 лица, а во однос на 2010 г. тој број е поголем за 51 лица. Ваквото зголемување пред сè е резултат на зголемениот број на завршени истраги во текот на 2013 г..¹¹⁵

Според Извештајот за работата на јавните обвинителства во 2013 г., бројот на пријавени лица за злоупотреба на службената положба и овластување според чл. 353 од Кривичниот законик во 2012 г. бил 1.267, по што во 2013 г. се зголемил на 1.414 пријавени лица. Од овој број, во 2012 г. биле покренати 257 обвиненија, а во 2013 г., 231 обвиненија. Врз основа на обвиненијата и истрагите, во 2012 г. биле извршени 232 пресуди, а во 2013 г., 257 пресуди.¹¹⁶

Најголемиот дел од пријавите до Јавното обвинителство во 2013 г. биле поднесени од Министерството за внатрешни работи со 81,17% , а потоа следуваат други државни органи 7,11 %, Министерство за финансии со 4,81%, други јавни обвинителства со 3,35% други државни органи со 7,11%, царинската управа 2,30%, ова јавно обвинителство 0,62 и физичко лице со 0,51%.¹¹⁷

Според податоците на Државниот завод за статистика на Република Македонија, бројот на познати возрасни сторители на кривични дела во 2013 г., во споредба со 2012 г., се намалил за 3,0%.¹¹⁸ Во 2013 г., споредено со 2012 г., бројот на осудени возрасни сторители се зголемил за 5,5%, а бројот на обвинети возрасни се зголемил за 8,7%.¹¹⁹ Бројот на малолетници-сторители на кривични дела во 2013 г., во споредба со 2012 г., се зголемил за 0,4%. Во 2013 г., споредено со 2012 г., бројот на осудени малолетници-сторители на кривични дела се намалил за 14,9%.¹²⁰

Според статистичките податоци за возрасни сторители по видот на кривичното дело, вкупниот број познати сторители на Јавното обвинителство во Скопје и Одделот за организиран криминал и корупција изнесува 308, од кои 2 се поради злоупотреба на службената положба и 15 за други дела.¹²¹ Од вкупниот број сторители, 187 биле осудени од судовите во прва инстанца во текот на 2013 г.¹²²

113 Јавно обвинителство на Република Македонија. Извештајот за работата на јавните обвинителства на Република Македонија за 2013 година. Скопје, јуни 2014 година.

114 Ибид.

115 Ибид.

116 Ибид.

117 Ибид.

118 Државен завод за статистика на Република Македонија. Извештај за пријавени, обвинети и осудени полнолетни и малолетни сторители на кривични дела за 2013. 2014. ЛII Број/No: 2.1.14.11 Достапно на: <http://www.stat.gov.mk/pdf/2014/2.1.14.11.pdf>

119 Ибид.

120 Ибид.

121 Ибид.

122 Ибид.

5.3. ПОКАРАКТЕРИСТИЧНИ ОБЛИЦИ НА ОРГАНИЗИРАН КРИМИНАЛ

5.3.1. Трговија со дрога

Во однос на трговијата со дрога, Македонија пред сè претставува транзитна зона, а најмногу поради малиот и непрофитабилен пазар, само мал дел од дрогата останува на нејзината територија.¹²³ Сепак, во изминатите години забележана е зголемена трговија на канабис. Основната рута за канабис и неговите деривати е од Албанија, преку северозападниот и југоисточниот дел на земјата во правец на Грција и Бугарија.¹²⁴ Исто така, треба да се земе предвид дека според извештајот на УНОДК за нелегална трговија со дрога, Југоисточна Европа е клучно место за една од најпознатите релации за трговија со хероин, „Балканската траса“.¹²⁵

Според последното испитување на податоците на УНОДК за „Незаконската трговија со дрога во Југоисточна Европа“, од 2014 г. постојат „докази кои укажуваат дека голема количина дрога за извоз се култивира најчесто во Албанија, во Македонија е забележан пораст на култивирањето дрога, додека во 2012 г. Грција, Бугарија и Македонија забележале најголема заплена на канабис во Југоисточна Европа“.¹²⁶ Понатаму, разликата помеѓу Албанија и другите земји најдобро се гледа од фактот кој беше наведен од земјите членки на Југоисточниот европски центар за спроведување на правото (СЕЛЕК) и како земја на потекло, во 89 случаи при кои е реализирана заплена, заплени се повеќе од 13 тони во 2012 г., додека втората земја на потекло беше Македонија, во која се реализирани три заплени на вкупно 315 кг.¹²⁷

Канцеларијата на Европската полиција-ЕУРОПОЛ вели дека иако балканската рута е една од најважните и најдобро поставените рути за дрога во светот, достапните информации не се ажурираат редовно и дека истите статистички податоци се користат во период од неколку години.¹²⁸ Сепак, достапните податоци покажуваат дека стапката на распространетост на опијати во Југоисточна Европа (Албанија, Босна и Херцеговина, Бугарија, Хрватска, Грција, Црна Гора, Романија, Србија, Република Македонија и Косово согласно Резолуцијата на Советот за безбедност на Обединетите нации 1244) е пониска од глобалниот просек од 0,4%.¹²⁹ Сепак, според

123 Ибид.

124 Форте, Р.2013. Организираните криминал и борбата против криминалот во Западен Балкан: Споредба со италијанскиот модел и практики. Општ преглед и перспективи за иднината. Споделување алтернативни практики за искористување на конфискуваните криминални средства (SAPUCCA)

125 Ибид.

126 Податоците во рамките на извештајот на УНОДК (UNDOC) се однесува на ЕМЦДДА, за пазари на дрога. Извештајот на ЕУ 2013 р. 58: „Европол (2011а) забележа дека Албанија се појави како значаен производител и извозник на отворено (на растението канабис)“. Познати области за одгледување во Албанија се на јужниот регион на Гирокастро, на границата со Грција, Скадар и северните албански Алпи, на границата со Косово и со Црна Гора и во селата источно од пристаништето во Валона.

127 УНОДК извештај. 2014. „Недозволената трговија со дрога низ Југоисточна Европа“. Обединети нации. Види: СЕЛЕК (SELEC), Извештај за запленивање дрога во Југоисточна Европа. [UNODC Report “The Illicit Drug Trade through South Eastern Europe”. 2014. United Nations. See: SELEC, Report on Drug Seizures in South Eastern Europe, 2012]

128 Ибид.

129 Ибид.

извештајот, постојат два исклучоци: Македонија, која спаѓа во глобалниот просек и Албанија која има повисока стапка. Види во табелата 5.

Табела 5. Годишен извештај за распространетоста на опијати, канабис, кокаин и амфетамини (со исклучок на тип екстази, стимуланси) за население на возраст 15- 64, за 2011 г. или за последната година за која постојат податоци

Земја/ територија	Опијат ¹	Канабис	Кокаин	Амфетамини
Албанија	0,45	1,8	0,78	0,02
Босна и Херцеговина	0,3	1,6	0,63	0,5
Грција	0,32	1,7	0,1	0,20
Македонија ²	0,4	0,63	0,08	N/A
Србија	0,28	4,07	0,54	0,24
Косово	N/A	N/A	N/A	N/A
Западна и централна Европа	0,3	7,6	1,2	0,7
Глобално	0,4	3,9	0,4	0,7

Извор: Свейскиот извештај за дрога на УНОДК 2013

Исто така, Еуропол 2011 ПЗОК укажува дека Македонија претставува значајно место за складирање хероин и негово препакнување и дека „забележано е зголемено учество на граѓаните во трговијата со хероин и кокаин“.¹³²

Релевантните податоци од Основниот суд Скопје 1 откриваат дека постои раст на случаи на неовластено производство и пуштање во промет на наркотични дроги, психотропни супстанции и прекурсори во периодот од 2007 до 2013 г., од 3 во 2007 г., до 20 во 2009 г., а во 2013 г. се забележува највисоко ниво од вкупно 34 случаи. (графикон 2).

130 Ибид.

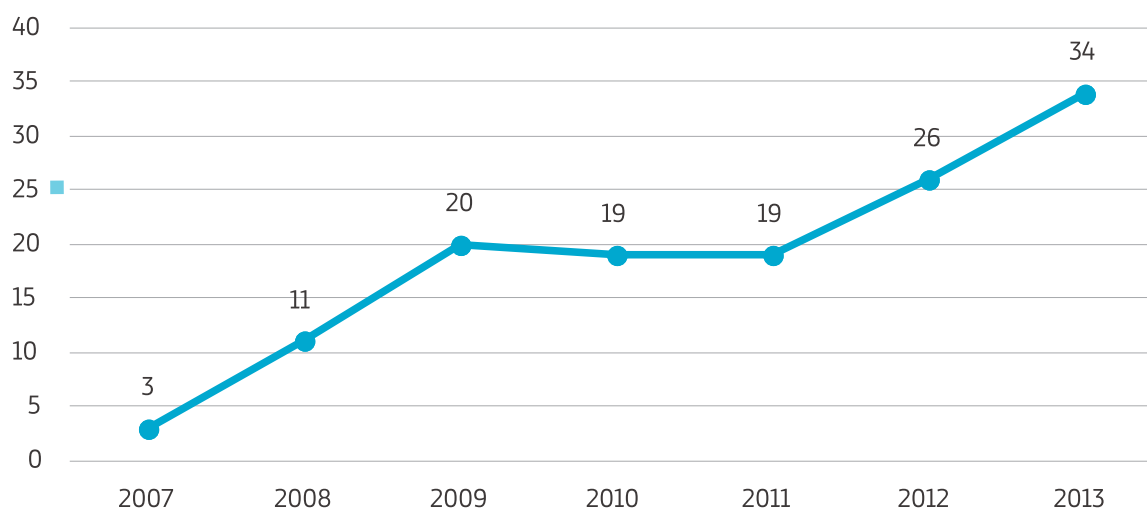
131 Македонија е членка на УН од 8 април 1993 г. под привременото име „Поранешна Југословенска Република Македонија“

132 Види Еуропол, ОКТА, 2011, стр. 19. Види, исто така, Интерпол, трговија со дрога СЕЕТАС извештај, јануари [Еуропол, ОКТА, 2011, р.19. See also INTERPOL, SEETAC Drug Trafficking Report, January-August 2010, p. 24. UNDOC Report on the Illicit drug trade through South-Eastern Europe]

Според извештајот на Министерството за внатрешни работи за борба против организиран криминал и корупција подготвен во август 2014 г., министерството укажува дека иако бројот на сторители е на исто ниво, ефикасноста на министерството за откривање сторители на кривични дела на МВР е зголемена за 14%.¹³³

Графикон 2. Неовластено производство и пуштање во промет на наркотични дроги, психотропни супстанции и прекурсори

Неовластено производство и пуштање во промет
наркотични дроги, психотропни супстанции и
прекурсори

Извор: Оддел за организиран криминал и корупција, Основен Суд I, Скопје I

Во текот на периодот од 2009 до 2012 г. се забележува намалување на заплена дрога, но според Европскиот мониторинг центар за дрога и зависност од дрога (ЕМЦДЗД), делумно тоа може да се објасни со намалување на снабдувањето со основните производители.¹³⁴ Иако целокупната заплена на дрога бележи мал пораст во 2012 во споредба со 2011 г., постои константа соработка со ЕМЦДЗД и земјата генерално ги исполнува условите во оваа област. Исто така, соработката помеѓу полицијата и царинската управа е подобрена и се спроведени неколку успешни меѓународни полициски соработки против каналите за трговија со дрога.¹³⁵

Со цел да се оценат резултатите на Националната стратегија за дрога 2005-2012г., власта во 2012 г. спроведе неколку оценувања и откри дека близу 75% од испитаниците веруваат дека намалувањето на снабдувањето со дрога се должи на зголемената активност од страна на полицијата.¹³⁶

133 Министерство за внатрешни работи на Република Македонија. Извештај за организиран криминал и корупција за 2013. Објавен. 10.03.2014

134 Европол, ОКТА, 2011, стр. 19. Види исто така, Интерпол, трговија со дрога СЕЕТАС извештај, јануари Август 2010 година, стр. 24. УНДОК Извештај за недозволена трговија со дрога преку југоисточна Европа

135 Ибид.

136 Министерство за внатрешни работи на Република Македонија. Извештај за организиран криминал и корупција за 2013. Објавен. 10.03.2014

Од страна на Министерството во соработката со странските безбедносни служби на регионално и на меѓународно ниво како и по самостојно спроведените акции во делот на откривање на недозволената трговија со дрога, сузбиени се 11 (10) криминални групи во кои членувале вкупно 57 (44) лица. Членовите на овие криминални групи биле вклучени во недозволена трговија со хероин и марихуана.¹³⁷

5.3.2. Криумчарење мигранти

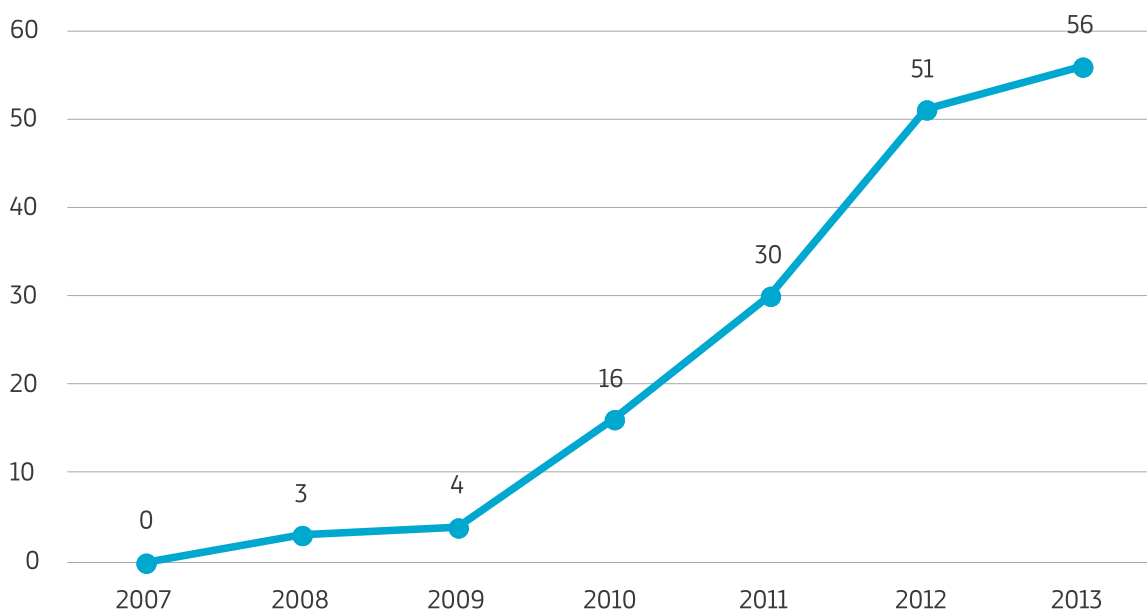
Според член 418-б од Кривичниот законик на Македонија, „тој што со сила или со сериозна закана дека ќе нападне врз животот или телото, со грабнување, измама, од користољубие, со злоупотреба на својата службена положба или со искористување на немоќта на друг илегално пренесува мигранти преку државната граница, како и тој што прави, набавува или поседува лажна патна исправа со таква цел, ќе се казни со затвор најмалку четири години, (2): тој што врбува, превезува, пренесува, купува, продава, засолнува или прифаќа мигранти, ќе се казни со затвор од една до пет години.“¹³⁸

Македонија претставува, исто така, и транзитна земја за меѓународните канали за криумчарење луѓе и стоки преку државната граница од земји со висок ризик за мигрирање во земји од Западна Европа.¹³⁹

Според достапните податоци на Одделот за организиран криминал и корупција во рамките на Основниот суд Скопје 1, бројот на криумчарени мигранти бележи пораст во изминатите неколку години, од 0 случаи во 2007 г., до 56 пријавени лица во 2013 г. Види во графиконот 3.

Графикон 3. Криумчарење мигранти

Криумчарење мигранти

Извор: Оддел за организиран криминал и корупција, Основен суд Скопје 1

137 Ибид.

138 Кривичен законик. („Службен весник на Република Македонија“ број 37/96).

139 Комитет на експерти за мерки против перењето пари и финансирање тероризам (MONEYVAL). 2014. Извештај од четвртата посета за оценка на борбата против перењето пари и справување со финансирање тероризам: Македонија.

Податоците од МВР укажуваат на значително поголем број мигранти. Според извештајот на МВР за 2014 г., откривањето на кривичните дела од илегалната миграција во 2014 г. е во пораст за 20%. Така за време на првата половина на 2014 година прокриумчарени се вкупно 203 мигранти (по потекло од Сирија - 80, од Авганистан - 63, од Сомалија - 25, од Еритреја - 19, од Коморе - 4, од Бангладеш - 3, од Палестина и од Брегот на Слоновата Коска по двајца и по еден од Конго, од Албанија, од Пакистан, од Гамбија и од Египет).

За кривичното дело криумчарење мигранти по чл. 418-б од Кривичниот законик, Јавното обвинителство објави дека имало кривични пријави против 70 лица. За 4 лица пријавата е отфрлена, за 66 лица е поднесено барање за спроведување истрага, за едно лице пријавата е отстапена на друго ОЈО.¹⁴⁰ Во 2013 г., покрај новите 65 барања за истрага, било и барањето за истрага од претходен период за 22 лица или вкупно обвинителството постапувало по 77 барања за спроведување истрага. Истрагата била завршена за 63 лице, при што за 62 лица е подигнат обвинителен акт, за 1 лице е дадена изјава за откажување од гонење, а за 14 лица истрагата не е завршена.¹⁴¹

Според извештајот на Стејт депарментот на САД – 2013г., извештај за криумчарење на луѓе¹⁴², земјата е сè уште извор, транзит и дестинација за криумчарење за проституција, присилна работа и питање. Најчести жртви се етничките Роми, присилени од нивните семејства.¹⁴³ Возраста на идентификуваните жртви е значително помала и повеќето од жртвите доаѓаат од соседните земји.¹⁴⁴

Во текот на 2012 г. власта го унапреди спроведувањето на законот, а тоа резултира со повеќе од двојно зголемување на бројот на пресуди споредено со 2011 г., од 9 на 20.¹⁴⁵ 24 лица беа обвинети поради сомневање за трговија со луѓе (споредено со 35 во 2011 г.). Двајца јавни службеници беа осудени за наводно соучество во трговија со луѓе и девет осомничени лица биле испитувани, вклучително и еден полициски службеник и еден затворски надзорник кои наводно биле соучесници во трговија со луѓе.¹⁴⁶

Случаи на трговија со луѓе се забележани при полициските акции на кафеани во Западна Македонија, при што голем број неовластени мигранти жени биле депортирани, заобиколувајќи какво било вклучување на националните механизми за упатување на жртвите и отежнувајќи го ефикасното идентификување на можни жртви на трговија со луѓе.¹⁴⁷

5.3.3. Украдени возила

Македонија не претставува канал само за трговија со луѓе и дроги, туку и за украдени возила кои се шверцувани во земјата, прекршувајќи ги даночните

140 Јавно обвинителство на Р. Македонија. Извештај на работата на јавните обвинителства во Македонија за 2013 година. Скопје 2014.

141 Ибид.

142 Достапно на: <http://www.state.gov/j/tip/rls/tiprpt/2013/>

143 Ибид.

144 Ибид.

145 Достапно на: <http://www.state.gov/j/tip/rls/tiprpt/2013/>

146 Ибид.

147 Достапно на: <http://www.state.gov/j/tip/rls/tiprpt/2013/>

закопи.¹⁴⁸ Земјата е станица на добро познатата рута за криумчарење возила која започнува во Западна Европа и завршува во Албанија, откако ќе поминат низ Бугарија и Македонија.¹⁴⁹

Во првата половина на 2014 г., само во Скопје, пријавени се 209 случаи за украдени возила, од кои 45 биле решени. Во текот на првите шест месеци, полицијата исто така откри 64 други возила кои биле предмет на истрага во изминатите години, а решени во текот на оваа година.¹⁵⁰

Во 2013 г. од вкупно 240 пријавени случаи за украдени возила, 66 случаи биле решени. Вкупно, во изминатите години, евидентирани се 138 најдени возила кои биле пријавени како украдени во изминатите години. Статистичките податоци за 2012 г. укажуваат дека истата година како украдени биле пријавени 182 возила, од кои 79 биле расчистени.¹⁵¹

Приказ 2. Број на украдени возила 2012-2014 г.

Украдени возила	2012	2013	2014
Пријавени случаи	182	240	209
Решени случаи	79	66	45

Студијата на ЦИД, за истражување на врските помеѓу корупцијата и организираните криминали, укажува дека организирањето за крадење возила покажува како криминалните активности кои навидум дејствуваат како мала закана или активности во кои не е вклучена корупцијата ја користи предноста на коруптивните мрежи развиени во други криминални пазари.¹⁵² Тие пазари се корупција во сообраќајната управа, корупција на полицијата преку мрежите за дрога и корупција, корупција на сообраќајната полиција (често се поврзува со ситна корупција) која е потребна доколку украдено возило е застанато за редовна сообраќајна контрола. И доколку земјата-дестинација не е земја членка на ЕУ, корупцијата во царината може да има улога, бидејќи украдените возила, особено луксузните, се предмет на високи даноци за увоз.¹⁵³ Крадците најчесто ги минимизираат нивните трошоци со поткуп на царинарници или избегнување на спроведување детална царинска контрола.¹⁵⁴

5.4. МЕРКИ ЗА БОРБА ПРОТИВ РЕГИОНАЛНИОТ ОРГАНИЗИРАН КРИМИНАЛ

Извештајот на Манивал за четвртата процена за перење пари и борба против тероризам во Македонија открива дека постојат криминални групи составени и од државјани на земјата и странци и нивната структура е најчесто

148 Форте, Р. 2013. Организираните криминали и борбата против криминалот во Западен Балкан: Споредба со италијанскиот модел и практики. Општ преглед и перспективи за иднината. Споделување алтернативни практики за искористување на конфискуваните криминални средства (SAPUCCA)

149 Ибид.

150 Преземено од: http://www.kanal5.com.mk/vesti_detail.asp?ID=50311

151 Ибид.

152 Гунев, П. И Безлов, Т. 2011. Поврзаноста меѓу организиран криминал и корупција. Центар за изучување на демократијата.

153 Ибид.

154 Ибид.

хиерархиски поставена. Според извештајот, врските помеѓу криминалните групи активни на териториите на земјите од Централна и од Источна Европа (Бугарија, Русија, Албанија, Република Чешка), Турција, земјите од Блискиот Исток, беа создадени по распаѓањето на поранешна Југославија (Србија, Црна Гора, Босна и Херцеговина и Косово). Врските помеѓу овие групи се особено видливи во трговијата на наркотици, психотропни супстанции, криумчарење луѓе, добра, во незаконската трговија со оружје и украдени луксузни моторни возила и во измами со платежни кредитни картички.

Министерството за внатрешни работи потпиша договори за соработка со соседните земји за соработка во сузбивањето на криминалот (договор со Бугарија), за соработка во безбедноста, против криумчарење луѓе и дрога, за гранична контрола, за визниот режим (договор со Албанија), за соработка во областа на тероризмот, организиран криминал и неовластената трговија со дрога (договор со Србија и со Црна Гора и договор со УМНИК на Косово). Македонија е членка и на Центарот на југоисточна Европа за спроведување на законот (СЕЛЕЦ) во кој 12 земји од регионот соработуваат и се координираат за спречување и борба против сериозниот и организиран криминал.

За справување со транснационалниот криминал на ефикасен начин, ОБСЕ го поддржа заедничкиот контакт-центар на граничниот премин Блаце, кој официјално беше отворен на 23 јануари 2014.¹⁵⁵ Целта на центарот е да придонесе во борбата против транснационалниот криминал преку зајакнувањето на постоечката прекугранична соработка со соседното Косово.¹⁵⁶ Заедничкиот контакт-центар на Блаце претставува видливо постигнување во борбата против транснационалните закани и претставува успешен пример за соработка и меѓусебна доверба, која се стреми да помогне во промовирањето на најдобрите практики во регионот за соодветен одговор на прашањето поврзано со транснационалните закани.¹⁵⁷

5.5. ЗАКЛУЧОЦИ И ПРЕПОРАКИ

- ▶ Со глобалното ширење на организиран криминал, неколку држави зайочнаа да развиваат исторички одговор за овој предизвик. Процените на национално ниво на закани се насочени кон оштетување на врските на мрежите на организиран криминал, преку нивното влијание во земјата во која се врши оштетувањето. Со други зборови, додека закана е транснационална, фокусот е на соодветната земја;
- ▶ Организиран криминал е повеќе присутен во земји каде што има низок степен на владеење на право, со неколку исклучоци на ова правило. Фактори кои имаат негативно влијание на организиран криминал се независноста и интегрираноста на институциите кои се надлежни за почитувањето на владеењето на правото, вклучително и полициски службеници и судството, на сите нивоа.
- ▶ Што се однесува до земјите од Југоисточна Европа, во кои стаѓа и Македонија, регионалните анализи укажуваат дека не постои добро познавање за степенот или влијанието на организиран криминал во такаов контекст и ефектите кој може да има врз мирот и развојот

155 Достапно на: <http://www.osce.org/skopje/135846>

156 Ибид.

157 Ибид.

на земјиште. Организирано криминално, во посебни конфликтни земји има посебни карактеристики. Нема заеднички анализи, и посебно недостигањето околу јасноста што точно треба да се проверува и што претставува организиран криминал.

- ▶ Иако балканската рута е една од најзначајните воспоставени руты за трговија со дрога, ЕУРОПОЛ укажува дека достапните информации и податоците не се ажурираат редовно и често се користат истите статистички податоци за период од неколку години;
- ▶ Во Македонија состојба со корупцијата и организирано криминално има тенденција на влошување, ако се имаат предвид растот на бројот на поднесени кривични пријави и бројот на лица кон кои се поднесени кривични пријави. Имено, иако во 2013 г., споредено со 2012 г., кога во работата биле ново применети пријави против 388 лица, бројот на новите кривични пријави во 2013 г. во Основното јавно обвинителство за зонење на организиран криминално корупција, бележи тенденција на пораст на 190 лица или изразено во проценти за 23,19 %
- ▶ Во однос на покарактеристичните облици на организиран криминално, според податоците од Основното суд Скопје посебно раст на случаи на неовластено производство и пуштање во промет на наркотични дроги, психотропни супстанции и прекурсори во периодот од 2007 г. до 2013 г., од 3 во 2007 г. до 20 во 2009 г., а во 2013 г. се забележува највисоко ниво од вкупно 34 случаи;
- ▶ Иако така и бројот на откриени кривични дела за криумчарење мигранти е зголемен за 20% (споредба на 2013 со 2014), но бројот на криумчарени мигранти е на скоро исто ниво. Има разлика во општоста на мигрантите, односно во 2014 г. доминираат државјани на Сирија. Според статистичките податоци на МВР, во првото полугодие на 2013 г. евидентирани се 204 мигранти додека во истото период во 2014 г. се евидентирани 203 мигранти, од кои најголемиот број биле од Сирија и Авганистан, за разлика од 2013 г., кога најголемиот број биле од Пакистан.
- ▶ Одговорните институции во Македонија, пред сè МВР вклучени се во регионални и меѓународни иницијативи за сузбивање на организирано криминално, вклучително и билатерални додоговори со соседните земји: Бугарија, Албанија, Србија, Косово. Договорите се однесуваат за различни видови соработка како: криумчарење на луѓе и дрога, гранична контрола, за визниот режим, соработка во областа на тероризмот, организиран криминално и неовластена трговија со дрога и сл.

VI. ВРСКИТЕ ПОМЕЃУ КОРУПЦИЈАТА И ОРГАНИЗИРАНИОТ КРИМИНАЛ

6.1. ТЕОРИСКИ ПРИКАЗ НА ПОВРЗАНОСТА НА КОРУПЦИЈАТА И ОРГАНИЗИРАНИОТ КРИМИНАЛ

Корупцијата се смета за клучна карактеристика на организираниот криминал. И покрај постоењето официјална дефиниција на меѓународно ниво, која ги дефинира и „организираниот криминал“ и „корупцијата“, сепак истата претставува предизвик бидејќи правната дефиниција и културната перцепција се различни во одделни земји.

Општо прифатено е дека не постои сеопфатна и универзална дефиниција на корупцијата. Корупцијата претставува феномен кој еволуирал во текот на човековата историја и постојано е под влијание од политички, социјален и културен контекст. Дискусиите за дефиницијата за корупција, од морална и етичка дискусија, еволуирала во строга правна дефиниција заснована на криминални активности, или во поширок контекст кој ја дефинира корупцијата како злоупотреба на моќта за приватна корист.¹⁵⁸

Концептот на организиран криминал содржи широк опсег на нелегални активности и криминални структури, со што се отежнува постигнувањето консензус за универзално прифатлива дефиниција. Канцеларијата на Обединети нации за дрога и криминал промовира широко сеопфатна дефиниција за организираниот криминал која организираниот криминал го дефинира како „структурирани групи кои вршат сериозни кривични дела за профит“. Затоа, една можна работна дефиниција би го комбинирала традиционалниот концепт за „организиран криминал“ (на пр. криумчарење дрога, оружје, луѓе, украдени возила или заштитени видови) и „бел криминал“ (на пр. финансиски и даночен криминал, измами на недвижен имот, проневера).¹⁵⁹

158 Родштајн, Бо. State-of-the-art Извештај на теории и усогласени концепти на корупција, работен документ, Антикорп проект, октомври 2014, достапно на: <http://anticorpp.eu/publications/d1-1-state-of-the-art-report-on-theories-and-harmonised-concepts-of-corruption>

159 Центар за изучување на демократијата (ЦИД), Испитување на поврзаноста меѓу организираниот криминал и корупцијата, Софија, 2010, достапно на: <http://www.csd.bg/fileSrc.php?id=20428>

Најмногу користената дефиниција, корупцијата ја опишува како суштинска карактеристика на организираниот криминал, со што директно или индиректно ја поврзува корупцијата со криминалните групи. Експертите, генерално, прифаќаат дека криминалните организации споделуваат неколку карактеристики: тие се организирани групи; вршат кривични дела за приватна корист, користејќи насилство, нелегални активности и корупција; ги перат парите и профитот со помош на легални економски активности.

Еден од важните аспекти за објаснување на врските помеѓу корупцијата и организираниот криминал вклучува одредување на мерата до која двете кривични дела се меѓусебно поврзани. Пресметувањето колку често и каде организираниот криминал користи корупција е важно и според некои истражувања, тоа претставува предизвик, а за други дури и е невозможно да се одреди. И покрај недостатокот на универзално прифатено мерење на овие два концепти, направени се повеќекратни обиди за нивно мерење.

Значајно е да се наведе дека постојат различни аспекти за мерење на корупцијата, како што е прашањето колку често се појавува, видовите, трошоците и ефектите, факторите кои придонесуваат, или перцепцијата на корупцијата. Методите, кои се користат за мерење на корупцијата, вклучуваат фокус-групи, студии на случај и теренско набљудување, како и спроведување анкети, канцелариски преглед и процена на институциите, одредбите и практиките.¹⁶⁰

Од друга страна, мерењето на организираниот криминал било длабоко оспорувано од криминолозите. Дури и процените кои не тврделе дека нудат точни мерења, биле нападнати. Процената на законите од организираниот криминал на Европската Унија (ПЗОК), подготвена од Еуропол и објавена во 2006 г., не нуди квантитативни мерења.¹⁶¹

Иако постои скромно емпириско истражување кое се фокусира на врската помеѓу организираниот криминал и корупцијата, многу докази укажуваат на поврзаност помеѓу членови на организирани криминални групи и корумпирани службеници на сите владини нивоа. Со помош на корупција, криминалците може да се здобијат со заштита од службените лица да влијаат на политички одлуки и да се инфилтрираат во државните структури и легитимните бизниси.¹⁶²

Една од потешкотиите за следење на организираниот криминал и неговите врски со корупција е „чадор-концептот на организираниот криминал“ и многуте форми на организираниот криминал, како што се дрогата, трговијата со луѓе, тероризмот, корупцијата, даночните измами, кражбата.¹⁶³ Оттука, покрај

160 СЕЛДИ (2014) Southeast Europe Leadership for Development and Integrity. Anti-Corruption Reloaded Assessment of Southeast Europe. [Водство за развој и интегритет во Југоисточна Европа. Стратегија за добро владеење и антикорупција во Југоисточна Европа] Преземено од: http://seldi.net/fileadmin/public/PDF/Publications/RAR/SELDI_RAR.pdf

161 The EU Organised Crime Threat Assessment (OCTA) is the product of systematic analysis of law enforcement information on criminal activities and groups affecting the EU, and is designed to assist strategic decision makers in the prioritization of organised crime threats.

162 U4 Expert Answer. Organized crime and corruption. Transparency International. 2008

163 Паоли, Л. Парадоксот на организираниот криминал. 2002 Криминал, правда & социјална промена: Клувер академски издавачи. Холандија [Paoli. L. The paradoxes of organized crime. 2002 Crime, Law & Social Change: Kluwer Academic Publishers. The Netherlands]

потешкотиите лесно да се поврзе корупцијата со организираниот криминал, повеќето дефиниции ја определуваат корупцијата како клучна карактеристика на начинот на функционирање на организираниот криминал. Исто така, криминалните организации најчесто споделуваат заеднички карактеристики - тие оперираат како постојана структурирана група, извршуваат тешки кривични дела за профит, користат екстремно насилство и корупција како начин на нивно функционирање и здобиената нелегална корист ја внесуваат во легалната економија.¹⁶⁴ Пример за таквата дефиниција е „криминални активности за материјална корист на групите кои вршат екстремно насилство, корупција на јавните службеници вклучително и корупција на полицијата и судиите, дејствија во легитимната економија (на пр. преку рекетирање и перење пари) и вмеѓување во политичките процеси“.¹⁶⁵

6.2. НИВОТО НА ПОВРЗАНОСТ ПОМЕЃУ ОРГАНИЗИРАНИОТ КРИМИНАЛ И КОРУПЦИЈАТА

Со оглед на таинствената природа на корупцијата и организираниот криминал, постои ограничување во капацитетите за производство на податоци за степенот на корупција кој се препишува на организираниот криминал.¹⁶⁶ Сепак, посредните докази укажуваат дека постојат чести врски помеѓу организираниот криминал, политиката и јавниот сектор, кои во исклучителни случаи ја зацврстуваат врската помеѓу државата и криминалните организации.¹⁶⁷

На криминалните организации им се потребни легитимни државни структури за да ги одржат и прошират нивните активности. Оттука, постојат неколку видови случаи и примери кои укажуваат на силни врски помеѓу организираниот криминал и корупцијата во јавниот сектор, при што криминалните мрежи силно се потпираат на корупцијата со цел да обезбедат циркулација на незаконските добра, да го олеснат перењето пари и да ја минимализираат опасноста за успешно обвинение (судско гонење).¹⁶⁸

Центарот на ОН за спречување на меѓународниот криминал опишува пет различни нивоа на однос помеѓу организираниот криминал и корупцијата.

1 ниво: Појќкуј

2 ниво: Последовајтелно појќкујување („на плаген сисок“)

3 ниво: Инфилтрација во органи на државната управа

4 ниво: Инфилтрирање во власта (повисоко ниво)

5 ниво: Инфилтрација во политичката arena¹⁷⁰

164 Ибид.

165 Превземено од: http://works.bepress.com/cgi/viewcontent.cgi?article=1007&context=edgardo_buscaglia.

166 Одговор на У4 експерт. Организиран криминал и корупција. Транспарентност интернешнл. 2008. [U4 Expert Answer. Organized crime and corruption. Transparency International. 2008]

167 Ибид.

168 Ибид.

169 Центар на УН за спречување меѓународен криминал: Организиран криминал и корупција. Преземено од: http://www.unodc.org/pdf/crime/training/corruption_OC.pdf

Во продолжение се анализирани овие пет нивоа на поврзаност на организираниот криминал и корупција, почнувајќи од највисокото (петтото) ниво.

6.3. ИНФИЛТРАЦИЈА (ОПШТО) ВО ПОЛИТИЧКАТА АРЕНА

Како што е наведено погоре, петтиот и највисок степен на поврзаност меѓу корупцијата и организираниот криминал е инфилтрирањето во политичката арена, кое вклучува функционери, како пратеници, министри, а понекогаш дури и највисокото раководство на државата, со цел да се добие контрола врз политиките на државата и влијание врз донесувањето на законите и нивното спроведување, како и врз судските одлуки.¹⁷⁰ Формите на ваков вид корупција се нарушен буџет, социјалните инвестиции се намалуваат, пристапот на сиромашните е попречен и демократијата е сериозно нарушена.¹⁷¹

Според Центарот за спречување меѓународен криминал на ОН, политичката инфилтрација од страна на организираниот криминал се постигнува со:

- ▶ Учество во политичките кампањи (давање пари, поддршка од медиумите и слично);
- ▶ Купување гласови за кандидати и корумпирање на демократскиот изборен процес;
- ▶ Лобирање за поддршка кај други политичари со користење поткуп и уцени;
- ▶ Искористување на семејните врски на членовите на организираниот криминал;
- ▶ Креирање “долгови” кои политичарите подоцна ќе морат да ги „исплатат“ со користење уцени и изнуда¹⁷²

Според препораките на Центарот за спречување меѓународен криминал на ОН, клучни мерки за избегнување на политичката инфилтрација на организираниите криминални групи, кои исто така може да се релевантни за ситуацијата со политичката корупција во Македонија, се:

- ▶ Државата треба да ја зголеми финансиската поддршка за политичките партии и нивните кампањи;
- ▶ Зајакнување на законите за намалување на концентрацијата на медиумите и справување со монополи во медиумската сфера;
- ▶ Зголемување на транспарентноста;
- ▶ Јавно објавување на позадината на кандидатите, вклучително и криминално досие и врски;
- ▶ Зајакнување на банкарството и на регулаторните капацитети за хартиите од вредност.¹⁷³

170 Одговор на У4 експерт. Организиран криминал и корупција. Транспарентност интернешнл. 2008 [U4 Expert Answer. Organized crime and corruption. Transparency International. 2008]

171 Центар на УН за спречување меѓународен криминал: Организиран криминал и корупција. Преземено од: http://www.unodc.org/pdf/crime/training/corruption_OC.pdf

172 Центар на УН за спречување меѓународен криминал: Организиран криминал и корупција. Преземено од: <http://www.uncjin.org/CICP/cicp.html>

173 Ибид.

Како резултат на тоа, политичката корупција и заробувањето на државата во рацете на криминалните мрежи се чест случај во држави кои се погодени од високо ниво на организиран криминал.¹⁷⁴ Ова е особено точно во држави во транзиција и во развој, каде што огромните профити создадени преку криминални активности, вклучувајќи и трговија со дрога, ја прават моќна улогата на криминалците во државата, дозволувајќи им да остваруваат влијание и врз политиката и врз бизнис-секторот.¹⁷⁵ Поткупувањето на највисоките функционери можеби е релативно директен начин за навлегување во владините структури, но придонесите во финансиските кампањи на стратешки одбрани кандидати исто така е еден од стандардните методи користени од богатите криминалци со цел добивање влијание врз избраните функционери.¹⁷⁶

Ваквата стратегија им дозволува на криминалците да влијаат врз политичките програми и да ги насочуваат во нивна корист и да бидат гледани како блиски до круговите на моќ.¹⁷⁷ Ова може да ја обесхрабри полицијата да спроведува детална истрага на нивните активности, а исто така и обезбедува простор за влијаење врз процесот на избирање и разрешување судии или полициски началници. На пример, праксата покажува дека добивките од илегалната трговија служат за финансирање политички партии и изборни кампањи во Југоисточна Европа и развиеноста на криминалните мрежи во регионот бара силна политичка заштита.¹⁷⁸

Опасноста од навлегување во државните институции кои раководат и ги распределуваат јавните добра со елементи на организиран криминал е феномен кој е познат како „државна контрола“, опишувајќи го начинот на кој организираниот криминал обилно ја „заробува“ државата со кооптирање на јавните институции.¹⁷⁹ Односот меѓу државната контрола и организираниот криминал покажува цврста поврзаност меѓу овие два феномени, што значи дека повисоките степени на контрола врз државата се поврзани со ширење на организираниот криминал.¹⁸⁰

Во Европа неколку емпириски академски студии или студии за јавни политики испитуваат како организираните криминалци ги корумпираат политичарите и јавните службеници. Според нив, криминалните организации навлегуваат во демократските механизми и нивните системи за претставување. Гласовите се извлекуваат со закани и насилство, или се добиваат од граѓаните во замена за различни видови стимуланси. Политичките партии најмногу се

---

174 Ибид.

175 ЦИД Извештај за следењето на врската меѓу корупцијата и организираниот криминал. Центар за истражување на демократијата. Достапно на: <http://unpan1.un.org/intradoc/groups/public/documents/UNTC/UNPAN016997.pdf>. 2003

176 Ибид.

177 Ибид.

178 ЦИД Извештај за корупција, контрабанда и организиран криминал во Југоисточна Европа. Центар за истражување на демократијата. Достапно на: <http://unpan1.un.org/intradoc/groups/public/documents/UNTC/UNPAN016997.pdf>. 2003

179 Бускаља. Е & Ван Дијк. Јан. Контрола врз организираниот криминал и корупцијата во јавниот сектор. Форум за криминал и општество, вол. 3, Нос. 1 и 2, 2003. [Buscaglia. E & Dijk. Van Jan. Controlling organized crime and corruption in the public sector. Forum on crime and society vol 3, Nos. 1 and 2, 2003.]

180 Ибид.

потпираат на надворешно финансирање.¹⁸¹ Ваквата зависност ги прави да бидат подложни на корупција. Оттука, чест е случајот кога се обезбедуваат одреден број гласови во замена за услуги како договори за јавни работи, патронажа или промена на закони.¹⁸²

Студијата на ЦИД за истражување на врската меѓу корупцијата и организираниот криминал посочува дека во државите каде организираните криминални активности, особено во општества во транзиција кон демократија, претставниците на истите криминални организации се на клучни позиции во власта и законодавството.¹⁸³ Ова им овозможува на криминалните групи да влијаат врз новата правна рамка и можат да воспостават правила во корист на нивните интереси.¹⁸⁴

Корумпираните политички власти и на локално ниво можат да бидат исклучително моќни инструменти за организираниот криминал.¹⁸⁵ Криминалните банди можат лесно да се инфилтрираат и да влијаат врз вработените во локалната самоуправа и врз нивните одлуки, што резултира со појава на клиентелизам или фаворизирање, односно доделување јавни договори и овластувања на компании поврзани со криминал.¹⁸⁶

Во Македонија, според квалитативните податоци, политичката корупција е поврзана со организиран криминал на сите нивоа: државно, регионално и локално според интервјуата. Повеќето од интервјуираните лица за потребите на овој проект одговориле дека политичките партии имаат поврзаност со олигарси или криминални личности. Интервјуираните лица за потребите на овој проект покажаа дека видот криминалци кои употребуваат корупција во политиката за нивна корист во Македонија е сличен како во повеќето држави членки на ЕУ: криминални шефови на високо ниво, финансиски криминалци и криминалци на локално ниво. Интервјуираните лица исто така откриваат дека најчести форми на корупција во политиката во Македонија се поткуп и размена со влијание. Најголем дел од испитаниците потврдуваат дека постојат одредени региони и градови во Македонија кои се сметаат за поранливи од корупција и организиран криминал. Според тоа, покрај Скопје како главен град на државата, други подложни региони кои се сметаат за закана се југоисточниот регион (Штип, Струмица, Гевгелија), потоа Велес, како и регионите и градовите во пограничните делови на Македонија (Тетово, Струга). Голем број од интервјуата откриваат неколку чести мотиви за поврзаност на политичката корупција со организираниот криминал, како што се заштита од влијание, влијание врз бирократијата, добивање јавни договори, личен (не-посреден и брз) профит итн.

---

181 ЦИД Извештај за следењето на врската меѓу корупцијата и организираниот криминал. Центар за истражување на демократијата. 2010. Достапно на: http://ec.europa.eu/dgs/home-affairs/doc_centre/crime/docs/study_on_links_between_organised_crime_and_corruption_en.pdf

182 Ибид.

183 Ибид.

184 Ибид.

185 ЦИД Извештај за следењето на врската меѓу корупцијата и организираниот криминал. Центар за истражување на демократијата. 2010. Достапно на: http://ec.europa.eu/dgs/home-affairs/doc_centre/crime/docs/study_on_links_between_organised_crime_and_corruption_en.pdf

186 Ибид.

6.4. ИНФИЛТРАЦИЈА ВО ВЛАДАТА (ИЗБРАНИ ФУНКЦИОНЕРИ)

Четвртиот степен на однос меѓу организираниот криминал и корупцијата е инфилтрирањето во Владата (среднотактичко ниво). Оваа инфилтрација е насочена кон функционери од повисок ранг во значајни владини тела кои можат да обезбедат долгорочна корист и заштита за криминалните групи¹⁸⁷. Криминалните групи на вакво ниво добиваат систематски и широк пристап до доверливи информации и уживаат зголемена заштита.¹⁸⁸ Во овој контекст, на групите на организираниот криминал им треба помош од владини функционери со цел да го зголемат профитот, поткупот и изнудувањето се употребуваат за да се влијае врз полицијата, судиите и други клучни функционери, со што организираниот криминал добива контрола врз цели сектори на економијата.¹⁸⁹

Главни методи користени од организираниот криминал за инфилтрација во повисоките нивоа во Владата се:

1. Поставување корумпирани функционери на повисока позиција - групите на организиран криминал употребуваат поткуп и уцена за да ги поддржат функционерите кои се претходно корумпирани од нивната организација да преминат во повисок ранг со поширок пристап до информации. Оваа „поддршка“ се исплаќа на организираниот криминал преку зголемена заштита и пристап до поупотребливи тајни полициски информации;
2. Контрола врз раководителот на сектор/ регион - поткупот, уцената и принудата се употребуваат за контрола врз главниот донесувач на одлуки на целото владино тело, сектор или агенција. Организираниот криминал може да продолжи да работи со многу мал ризик за да биде откриен или да има успешно кривично гонење против нив.¹⁹⁰

Клучни мерки за избегнување на инфилтрација на групите на организиран криминал во ова ниво се:

- ▶ Транспарентност во процесот на вработување, вклучувајќи и јавно известување на потенцијалните кандидати;
- ▶ Зајакнување на испитувањето и строга тајност на прашањата на испитот;
- ▶ Процес на стручна подготовка преку истражување на потеклото и тестирање на полиграф (ажурирани финансиски извештаи, смејни врски итн.);
- ▶ Јавно обелоденување на расположливите средства¹⁹¹.

187 Одговор на У4 експерт. Организиран криминал и корупција. Транспарентност интернешнл. 2008

188 Одговор на У4 експерт. Организиран криминал и корупција. Транспарентност интернешнл. 2008

189 Центар на УН за спречување меѓународен криминал: Организиран криминал и корупција. Преземено од: <http://www.uncjin.org/CICP/cicp.html>; http://www.unodc.org/pdf/crime/training/corruption_OC.pdf

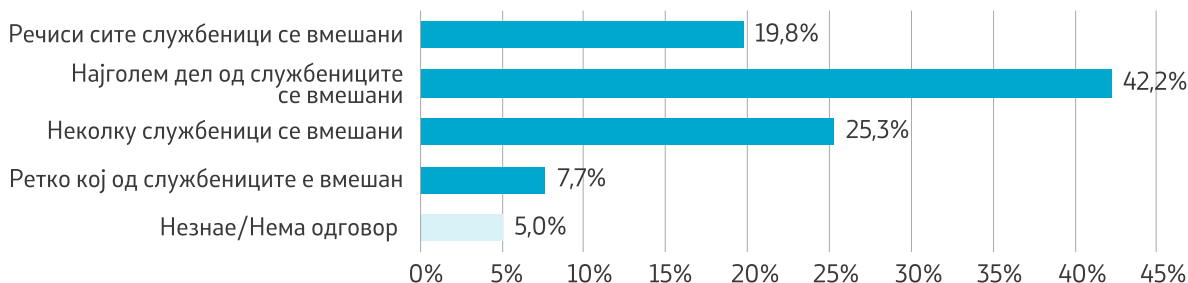
190 Ибид.

191 Ибид.

Според извештајот на МЦМС за процена на корупцијата во Македонија од 2014 г., граѓаните веруваат дека корупцијата е длабоко навлезена меѓу службените лица.¹⁹² Скоро 20% од граѓаните веруваат дека сите јавни функционери се вмешани во корупција и 42% сметаат дека повеќето од функционерите се корумпирани. Тоа е алармантно бидејќи ги намалува шансите луѓето да пријават корупција.¹⁹³

Графикон 4. Перцепција на граѓаните за распространетоста на корупцијата помеѓу државаните службеници

Извор: Систем за следење на корупцијата МЦМС 2014

6.5 СУДСТВО

Кога станува збор за инфилтрација на високо владино ниво, треба да се има предвид и „заробувањето“ на другите институции надвор од извршната власт, како на пример целокупниот правосуден систем. Имено, и по повеќе од дваесет години од донесувањето на Уставот на Република Македонија како самостојна држава во кој јасно е дефинирана поделбата на власта и независноста на судството, сè уште една од клучните критики е нефункционирањето на уставната поделба на власта на законодавна, извршна и судска и влијанието на политиката и извршната власт врз судовите. До 2011 година министерот за правда беше член на Судскиот совет со право на глас. По бројни критики и препораки во сегашниот состав на Судскиот совет, Министерот е член без право на глас. Овој факт е токму еден од показателите за поврзаност на извршната власт со судскиот систем. Дополнително, иако постои независен судски буџет, тој се одобрува од страна на Министерството за финансии и по предлог на Владата се гласа во Собранието на Република Македонија. Досегашната пракса укажува на редовно понискиот судски буџет од потребниот, што придонесува за засилување на влијанието врз судот и оди во насока на перцепцијата за голема зависност на судовите од властите¹⁹⁴.

Во изминативе пет години направени се значителни измени во законската регулатива во насока на зголемување на независноста на судството. Сепак, предизвик во однос на улогата на судството во антикорупциските политики и мерки е недоволната транспарентност, односно непостоењето механизам за повратна реакција кој ќе им овозможи на јавноста и граѓанските организации да го оценуваат интегритетот на судството и неговата реална ефикасност и ефективност во примената на антикорупциските политики и општо справувањето со корупцијата.

192 Нурединоска, Е; Саздевски, М&Гузелов, М. 2014. Извештај за процена на корупцијата во Македонија. Македонски центар за меѓународна соработка (МЦМС)

193 Ибид.

194 Ибид.

Внатрешната и надворешната контрола врз работата на судиите сè уште претставува еден од главните предизвици за надминување на корупцијата и организираниот криминал. Извештајот за напредокот за Македонија за 2014 г. наведува дека „судиите во основните и во апелациските судови поднеле 2.419 барања за изземање на случаи со потенцијален конфликт на интереси, од кои 1.818 биле прифатени“.¹⁹⁵ Како што стои во извештајот, „постојат тврдења за индиректно политичко влијание на спроведувањето и резултатот од судските постапки во кои се вклучени лица од висок профил, особено во однос на обвиненијата за организиран криминал и корупција, како и во случаите кои вклучуваат политичари и медиуми“.¹⁹⁶

Според анкетата на население спроведена во рамките на програмата на УСАИД за антикорупција (февруари, 2014г.), речиси три четвртини од граѓаните (74%) веруваат дека корупцијата е навлезена помеѓу судиите (збирни одговори дека сите судии се вмешани и повеќето судии се вмешани) што укажува на една генерална перцепција за корумпираност на судиите која постои помеѓу граѓаните во Македонија. Поразлично од перцепцијата, само на 9,2% од граѓаните им било побарано нешто (да дадат готовина, подарок или да направат некаква услуга) со цел да решат некој свој проблем од страна на судија.

Од истата анкета одговорите на испитаниците кои се однесуваат на прашањето за распространетоста на корупцијата меѓу јавните обвинители покажува дека 61% сметаат дека постои корупција меѓу јавните обвинители (збир на одговори дека повеќето се вмешани и речиси сите се вмешани). Перцепцијата е сепак дека јавните обвинители се помалку вмешани во корупција во споредба со судиите (74%). Разликата изнесува 13 процентни поени.

За споредба, Транспарентност интернешнл и различни анкети на Евробарометар покажуваат дека перципираните нивоа на корупција во судството во земјите членки на ЕУ се пониски отколку перцепцијата за корупција во политиката и во приватниот сектор. Повеќето од материјалите кои се напишани за корупција во судството и факторите кои придонесуваат за независност на судството во основа се однесуваат на организираниот криминал и корпоративна криминална злоупотреба на судството.

Во **Македонија** законот дозволува одреден степен на извршна контрола врз судството - судиите се должни да го пријавуваат стекнувањето и промените во нивните расположливи средства и да се изјаснат за конфликт на интереси. Изјавите, сепак, не се подложни на проверка од Судскиот совет, туку од Државната комисија за спречување корупција, поради нејзината надлежност врз избраните и поставените јавни функционери. Во последниот достапен извештај на комисијата во 2012 г., наведено е дека од 402 затворени случаи, 71 биле во судството. Како и да е, извештајот не содржи натамошни детали за бројот на позитивни и негативни случаи, дали станува збор за корупција или други можни прекршоци поради кои била започната постапката итн.

Сè уште мора да бидат разрешени неколку предизвици. Клучен фактор во борбата против корупцијата и организираниот криминал е тоа што судството не се гледа како посебен орган, бидејќи различни институции се надлежни

---

195 Ибид.

196 Ибид.

за да обезбедат функционирање на антикорупциската машинерија.¹⁹⁷ Судството и особено обвинителството мора да бидат понезависни, а тоа во Македонија е повеќе поврзано со човечкиот фактор и потенцијал отколку со законите. Судството мора да биде потранспарентно и сите податоци мора да бидат достапни. Но, во моменталната поставеност, клучна улога имаат советите.

Помеѓу државите на СЕЛДИ и според системот ЦИД за следење на корупција, Македонија е една од државите со најголем раст во процентот на идентификување на судиите како корумпирани според јавните анкети. Тоа се совпаѓа со последниот извештај за напредок за Македонија од Европската комисија,¹⁹⁸ во кој се оценува дека политичко вмешување, неефикасност, фаворизирање, недостиг на меритократија, пролонгирани судски процеси и корупција го карактеризираат судскиот систем.

Четвртиот извештај за оценување на спречувањето на корупцијата на ГРЕКО во однос на членовите на парламентот, судиите и обвинителите во државата, посочи неколку препораки кои ги засегаат судиите¹⁹⁹:

- ▶ со цел да се зајакне независноста на судството од политичко влијание, членството на министерот за правда во Судскиот совет по службена должност треба да се укине;
- ▶ властите во Македонија треба да се осигураат дека правните критериуми и правила за избор на судии во судовите од прва инстанца се ефикасно спроведени во пракса, особено во однос на обврската сите судии да имаат поминато обука во Академијата за судии и јавни обвинители;
- ▶ треба да бидат преземени соодветни мерки со цел зајакнување на независноста, непристрасноста и интегритетот на поротниците, меѓу другото, со воведување посебни водичи и обуки од областа на етиката, очекуваното однесување, спречувањето корупција и судир на интереси и други поврзани теми;
- ▶ одлуките на Судскиот совет за унапредување на судии да бидат поткрепени со причини и да подлежат на судски преглед;
- ▶ во однос на принципот на судска независност, системот за наградување на судиите треба да биде надополнет со цел да (1) вклучи повеќе квалитативни критериуми и (2) да отстрани какво било автоматско намалување на рангот на судиите поради враќањето на нивните одлуки од повисока инстанца;
- ▶ да се постават јасни стандарди, да биде спроведен Кодексот за професионално однесување, заедно со практични коментари и примери, кои ќе се применуваат за сите судии;

197 Државна комисија за спречување корупција. Државна програма за превенција и репресија на корупцијата. Државна програма за превенција и намалување на конфликтот на интереси со акциски план за периодот 2011-2015

198 Европска комисија, Извештај за напредокот на Македонија за 2014 година, Генерален директорат за проширување, достапно на: http://ec.europa.eu/enlargement/pdf/key_documents/2014/20141008-the-former-yugoslav-republic-of-macedonia-progress-report_en.pdf

199 ГРЕКО (2012). Извештај за евалуација на третиот евалуациски круг: Извештај за евалуација на Македонија. Incriminations (ETS 173 and 191, GPC 2). Достапно на: http://www.europarl.europa.eu/meetdocs/2014_2019/documents/d-mk/dv/09/09en.pdf

-
- ▶ да бидат развиени правила и водич за судии за прифаќање подароци или други слични предности и усогласеноста со правилата да биде исправно следена;
  - ▶ дисциплинските прекршоци кои се применуваат на судиите треба да бидат јасно дефинирани и опсегот на казните да биде проширен со цел да се постигне подбра пропорционалност и разрешувањето судии треба да биде единствено возможно за најсериозните случаи на погрешно однесување и дејствување, со цел да се осигура дека можноста за разрешување судија само поради тоа што една од неговите/ нејзините одлуки го прекршува правото на судење во разумен рок нема повеќе да постои;
  - ▶ дисциплинските постапки кои се применливи врз судиите да бидат разгледани со цел (1) прекршоците да бидат предмет на единствена дисциплинска постапка, (2) поради почитувањето на принципот на судска независност, треба да се направи разлика меѓу органот кој иницира постапка и истрага и органот кој решава за казни.²⁰⁰

Интервјуираните лица за потребите на овој проект открија дека еден од најчестите фактори за подложноста на судството на организиран криминал е недостигот на професионално познавање и присуство на други криминални активности, како проституција, шверц итн. Финансискиот криминал и шверцот со дрога се помеѓу поретките мотиви за корупција во судството.

Интервјуираните лица за потребите на проектот покажуваат и дека најчести посредници во судската корупција, употребени од организираните криминални групи, се адвокати со работно искуство со судството, полициски функционери, обвинители, политичари итн. Неколку од интервјуираните лица за потребите на овој проект одговорија дека се запознаени со случаи на корупција во судството, поради нивното познавање стекнато со работното искуство или преку известувањето на медиумите.

Главни фактори за развојот на корупцијата во судството кои беа укажани во интервјуата се слабиот систем за контрола, ниските плати, особено кај јавните обвинители, блиската соработка меѓу судиите и обвинителите итн.

Според интервјуираните лица за потребите на овој проект, неколку причини беа препознаени околу поврзаноста на организираниот криминал и корупцијата во судството: потребата за избегнување казни, добивање договори за јавни набавки, избегнување затворски казни, пролонгирање на судењата, носење кривични обвинувања со недоволни елементи за криминални активности кои се потребни за започнување постапка според законите итн.

Меѓуинституционалната соработка е клучна во справувањето со корупцијата во судството и со организираниот криминал. Соработката меѓу Министерството за внатрешни работи и соодветните тела, со Канцеларијата на јавниот обвинител за корупција и Одделот за организиран криминал и корупција при Основниот суд Скопје 1, треба да биде клучна за ефикасноста и транспарентноста на истражните постапки, кривичните гонења и пресуди, кои треба да бидат засновани на владеењето на правото. Понатаму, мултидисциплинарна обука е потребна за сите други соодветни институции, вклучително и за Одделот за организиран криминал и корупција при Основниот суд Скопје 1.

---

200 Ибид.

6.6. ИНФИЛТРАЦИЈА ВО ДРЖАВНАТА АДМИНИСТРАЦИЈА И ИНСТИТУЦИИ

Третото ниво на инфилтрација на корупцијата и криминалот се однесува на органите на државната управа, односно на администрацијата, вклучително и независните агенции, судството, обвинителството и други.

При **третиот степен** на инфилтрација во Владините тела, инфилтрацијата на членовите на организираниот криминал и нивните пријатели е спорадична, на пониските јавни функции и позиции, добивајќи вработување во тела за спроведување на законите, канцеларијата на јавниот обвинител и слични активности преку различни средства со цел олеснување на извршувањето криминални активности.

Според Центарот на УН за спречување меѓународен криминал, инфилтрацијата се извршува на два начини:

- ▶ Аплицирање за работни места - групите на организиран криминал поддржуваат еден или повеќе членови или пријатели да учествуваат и аплицираат за работни позиции во владата (и органите на државната управа);
- ▶ „Купување“ на работата - групите на организиран криминал поткупуваат или уценуваат службеници за да ги постават нејзините членови и пријатели на работни позиции во владата (и другите органи на државната управа).²⁰¹

Извештајот на УНОДК за Македонија во 2011 г. покажува дека можностите за работа во јавниот сектор обично се привлечни за лицата кои бараат работа, не само поради природата на самата работа, туку поради предностите кои се типични за вработените во јавната администрација, како што се сигурност на работната позиција, општествената позиција и правична заработка. Во таа насока, според резултатите на анкетата на УНОДК, околу 20% од граѓаните или членовите на нивните домаќинства аплицирале за работа во јавниот сектор во претходните три години од денот на анкетата, од кои 18% и обезбедиле работа.²⁰² Од тие кои успешно аплицирале, 6% признаваат дека платиле пари, дале подарок или направиле услуга со цел да бидат вработени.²⁰³ Податоците покажуваат дека постапката за вработување во јавната администрација во државата има сериозен недостаток на транспарентност, барем според мислењата на тие кои не биле вработени, вкупно три четвртини од тие кои не биле вработени сметаат дека некој друг бил вработен поради протекции, непотизам или поткуп (70%), или поради плаќање пари (5%).²⁰⁴ Само околу 7% веруваат дека некој друг имал подобри вештини потребни за работното место.

Таквиот показател на традиционалното вработување во јавната администрација во државата обично може да ги направи институциите ранливи и

201 Центар на УН за спречување меѓународен криминал: Организиран криминал и корупција. Преземено од: <http://www.uncjin.org/CICP/cicp.html>

202 Извештај на УНОДК: Корупција во Македонија: Поткуп според искуствата на населението. 2011. Достапно на: http://www.unodc.org/documents/data-and-analysis/statistics/corruption/Corruption_report_fYR_Macedonia_FINAL_web.pdf

203 Ибид.

204 Ибид.

подложни на криминални и коруптивни активности, а инфилтрацијата на групите на организиран криминал во јавниот сектор и во Владата уште полесна.

Во поглед на потребата за ефикасна јавна администрација, селектирана и спроведена во отворен и транспарентен начин, ДКСК ги идентификува клучните проблеми и ризици со кои се соочува јавната администрација, а кои се однесуваат на:

-
- ▶ Недостиг на целосно децентрализирано управување со јавните средства;
  - ▶ Недостиг на цврсти гаранции за спроведување на оперативните процедури;
  - ▶ Недостиг на процена на ризикот од корупција во јавните административни институции;
  - ▶ Недостиг на систематични мерки за спречување корупција;
  - ▶ Недостиг на јавна контрола врз работата на јавната администрација што ја отвора вратата за различни видови конфликт на интереси.²⁰⁵
-

Според последниот извештај за напредокот за државата од ЕУ во 2014 година, политизираноста на јавната администрација и на централно и на локално ниво предизвикува сериозна загриженост.²⁰⁶ Принципите на транспарентност, отчетност и заслуги не се целосно спроведени и уште повеќе, ОБСЕ/ОДИХР известуваше за веродостојни наводи за притисоци кои биле вршени врз вработените во јавниот сектор за време на изборите во април, 2014 година.²⁰⁷

Можните ризици од коруптивен и организиран криминал се можни и во локалните самоуправи во текот на процесот на менаџирање со локалниот буџет и со процедурите за јавни набавки. Ова особено оди заедно со сè поголемата фискална децентрализација и достапноста на фондови од Европската Унија. Во отсуство на јасна регулатива, пристап до информации од јавен карактер и отвореност на институциите, локалната администрација може лесно да подлежи на криминални дела, давање или примање поткуп итн.

За време на процесот на децентрализација на локалната самоуправа, имаше неколку примери на успешни локални самоуправи со тековно зголемување на интегритетот. Позитивни примери за зголемување на интегритетот, отчетноста и транспарентноста на локално ниво се градовите Велес, Штип, Струмица итн. Сепак, мора да се решаваат понатамошните предизвици за ефективно воведување на системот на интегритет, што претставува воведување политики и алатки за обезбедување непречен и транспарентен процес и континуирано спроведување и следење на активностите во сите општини. Мора да бидат спроведени натамошни обуки за воведување на системот на интегритет и механизми за спречување на корупцијата на локално

---

205 Државна комисија за спречување корупција. Државна програма за превенција и репресија на корупцијата. Државна програма за превенција и намалување на конфликтот на интереси со акциски план за периодот 2011-2015

206 Европска комисија, Извештај за напредокот на Македонија за 2013 година. Генерален директорат за проширување, достапно на: http://ec.europa.eu/enlargement/pdf/key_documents/2013/20131008-the-former-yugoslav-republic-of-macedonia-progress-report_en.pdf

207 Ибид.

ниво во следниот период, како и воведување инвентивни методологии и алатки за следење на интегритетот и подобрување на транспарентноста на општините.

Со цел овие проблеми да бидат решени, постои потреба од подобрување на правната рамка и ефективните антикорупциски мерки и стратегии како на национално, така и на локално ниво.

Според интервјуираните лица за потребите на овој проект, која било фаза во управните процедури може да биде подложна на корупција. Ниските плати на администрацијата и на јавните службеници се меѓу најчестите причини за негативните коруптивни практики. Друга клучна причина е недостигот на контрола врз работата на администрацијата, особено во однос на постапките за јавни набавки и електронското надрдавање.

Според интервјуираните лица за потребите на овој проект, најчести посредници меѓу граѓаните и јавните службеници кои подлежат на корупција или организирани криминални активности се: нотари, адвокати, извршители, проценители.

Соодветни мерки за спротивставување на корупцијата во администрацијата може да бидат зголемувањето на свеста за санкциите кои јавните службеници, како и граѓаните, ќе ги добијат во случај на поткуп или други форми на коруптивни практики. Исто така, со цел да се спречи и сузбие корупцијата во администрацијата, има потреба од низа регулативи и независни тела, транспарентен буџет и отчет во јавното трошење. Ефикасноста на Државниот завод за ревизија мора да биде зајакната, исто како и соработката со сите други надлежни институции, вклучувајќи ги и Државниот управен инспекторат и Министерството за информатичко општество и администрација.

6.7. ПОВТОРЕН ПОТКУП: ИНФИЛТРАЦИЈА ВО АДМИНИСТРАЦИЈАТА НА ПОНИСКО НИВО

Второто ниво на последователен поткуп („на платен список“) на поврзаноста помеѓу организираниот криминал и корупцијата е исплатениот поткуп од организираниите криминални групи на јавни службеници, кој овозможува континуиран прилив на информации и заштита од полициски упад во криминалните активности.²⁰⁸ Придобивката од таквите активности е константниот пристап на организираниот криминал до доверливи информации кои им овозможуваат да продолжат со криминалните активности и да бидат „чекор понапред“ од полицијата.²⁰⁹ Во таквата шема, јавни службеници од понизок ранг се на „платен список“ во замена за нивна услуга и континуирана посветеност на криминалната кауза.²¹⁰

Неколку мерки што може да се зајакнат со цел да се избегне ваквата спрега се:

208 Центар за спречување меѓународен криминал на ОН: организираниот криминал и корупцијата Преземено од: <http://www.uncjin.org/CICP/cicp.html>

209 Ибид.

210 U4 Експертски одговор. Организирани криминал и корупција. Transparency International. 2008

-
- ▶ Зајакнување на социо-економскиот статус на јавните службеници со праведни и конкурентни плати;
  - ▶ Да се воведат големи казни за прекршување на јавните обврски;
  - ▶ Да се охрабрат пријавувачите на сторителите (whistle-blowers);
  - ▶ Обука и назначување на службеници за интегритет за владини активности склони кон корупција;
  - ▶ Да се намали индивидуалната дискреција.²¹¹
-

6.8. ПОТКУП (ПРВО НИВО): ИНФИЛТРАЦИЈА ЗА ПОЕДИНЕЧНИ ДЕЛА

Тргувајќи од првото ниво на поврзаност помеѓу организираниот криминал и корупцијата кое е поткуп кој го нуди организирана криминална група на јавен службеник за едно единствено дело, вклучително и на полициски службеници, на пример, да се издаде патна исправа, дозвола или информации кои на криминалците ќе им овозможат некаква предност.²¹² Придобивките од овие единствени дела за организираните криминални групи се:

-
- ▶ Организираната криминална група добива некаква предност;
  - ▶ Фалсификуван идентитет и документи;
  - ▶ Доверливи информации за политички активности;
  - ▶ Манипулација на службената евиденција;
  - ▶ Исчезнати докази;
  - ▶ Пристап до идентитетот на поротата.²¹³
-

Таквата корупција на јавни службеници, вклучително и на полициски службеници, е заедничка карактеристика на организираниот криминал што им овозможува на криминалните организации да опстанат и да ги минимизираат заканите за да бидат приведени или осудени. Во тие случаи, корумпираниот полициски службеник замижува пред незаконските дејствија, пренесува информации за полициските истраги или планираните рации или иницира погрешни обвиненија.²¹⁴

Според програмата за антикорупција при Министерството за внатрешни работи, како високоризични сфери за постоење корупција се издвојуваат работните места во сообраќајната полиција, граничните работи, управните служби, а исто така и службите кои директно работат на случаите на корупција и организиран криминал, делот на работните места од областа на сузбивање на недозволената трговија (со дрога, луѓе, акцизна стока), како и работните места кои се поврзани со договорите за набавка за потребите

---

211 Центар за спречување меѓународен криминал на ОН: организираниот криминал и корупцијата Преземено од : <http://www.uncjin.org/CICP/cicp.html>

212 Ибид.

213 Ибид.

214 U4 Експерт одговор. Организираниот криминал и корупцијата. Transparency International. 2008

на полицијата, работните места кои го вклучуваат одлучувачкиот фактор во полицијата и други.²¹⁵

Годишните статистички податоци за 2013 г. на Министерството за внатрешни работи на Македонија укажуваат на 25 класични случаи на корупција и криминал, а кривично пријавени има 57 лица.²¹⁶ Извештајот на МВР од 2014 година за видот на организиран криминал и корупција во 2013 година посочува дека за време на тој период откриени се 32 случаи на злоупотреба на службена положба и овластување со коруптивни елементи, а пријавени се 55 лица, од кои 11 полициски службеници, осум царински службеници, 12 директори, тројца членови на комисија, двајца поранешни градоначалници и други одговорни и службени лица. Материјалната штета причинета со овие случаи се проценува на околу 256 милиони денари.²¹⁷

Од овие случаи, 13 случаи се однесуваат на корупција од висок профил, а пријавени се 24 лица вработени во јавни претпријатија и други државни институции кои злоупотребувајќи ги своите овластувања во работата вршеле разни инкриминации (злоупотреба на тендерска постапка, склучување штетни договори, злоупотреба на субвенции и сл.).²¹⁸

Табела 6. Регистрирани криминални дела 2012-2013

Кривични дела	Евидентирани случаи	Сторители
Примање поткуп	11	15
Давање поткуп	10	13
Перење пари	10	48
Злосторничко здружување	11	61
Злоупотреба на службената положба и овластување	200	321
Даночно затајување	51	71

Извор: Министерство за внатрешни работи, *Иокарактеристични дела на организиран и економски криминал, 2012-2013*

Студијата на ЕУ, спроведена од ЦИД во 2010 г., за поврзаноста помеѓу корупцијата и организираниот криминал, открива дека најраспространетата и систематска форма на корупција која е цел на организираниот криминал е поврзана со службениците од понизок ешалон во полицијата и јавната администрација.²¹⁹ Целта на организираниот криминал е и даночната управа, финансиските регулатори и други регулаторни тела кои може да влијаат

215 Министерство за внатрешни работи. Сектор за внатрешна контрола и професионални стандарди. Програма за антикорупција. 2014.

216 Министерство за внатрешни работи 05/03/2014. Извештај за типични дела на корупција. 2013. Достапно на: <http://www.mvr.gov.mk/ShowAnnouncements.aspx?ItemID=13223&mid=1094&tabId=201&tabindex=0>

217 Министерството за внатрешни работи, Република Македонија. 2014 година Извештај за случаи на корупција и организиран криминал. 05/03/2014. Достапно на: <http://mvr.gov.mk/ShowAnnouncements.aspx?ItemID=13755&mid=1094&tabId=201&tabindex=0>

218 Ибид.

219 Гунев, П. & Безлов, Т. 2011. Врските помеѓу организираниот криминал и корупцијата. Центар за проучување на демократијата (ЦИД)

на криминалните активности, но на помалку систематски и значителен начин.²²⁰ Оваа студија, исто така, покажува дека белиот криминал на средно бирократско владино ниво е чест (со различен степен на интензитет) во речиси сите земји членки на ЕУ.²²¹

Статистичките податоци за 2014 г. на Министерството за внатрешни работи покажуваат дека 8 полициски службеници, еден директор, службеник, доктор и еден државјанин на земјата се пријавени за примање поткуп.²²² Пет полициски службеници се пријавени дека биле членови на криминална група и дека примиле поткуп, како и биле поврзани со незаконски транспорт на стока во Република Албанија. За случаите поврзани со поткуп, полициските службеници се пријавени за неправилности при контрола на возилата (транспорт на дрва и зеленчук без соодветна документација). Потоа, кај сторителите евидентирани се, исто така, неправилности при транспортот и граничната контрола.²²³

6.9. УЛОГАТА НА ПОЛИЦИЈАТА ВО БОРБАТА ПРОТИВ КОРУПЦИЈАТА И ОРГАНИЗИРАНИОТ КРИМИНАЛ

Најголемата надлежност и авторитет за водење истрага за корупцијата и организираниот криминал ја има Министерството за внатрешни работи (МВР). При МВР, Одделот за сузбивање на организираниот криминал е одговорен за водење истрага за дела поврзани со корупција и организиран криминал. Овој оддел се состои од:

Сектор за финансиски криминал (Одделение за перење пари и финансиски истраги; Одделение за економски организиран криминал);

Сектор за корупција (Одделение за корупција при јавните набавки; Одделение за класична корупција и злоупотреби во јавниот и приватниот сектор);

Сектор за недозволена трговија со дрога (Одделение за сузбивање недозволена трговија со дроги на регионално и на национално ниво; Одделение за сузбивање недозволена трговија со дроги на меѓународно ниво);

Сектор за прикриени човечки извори на информации (Одделение за прикриени човечки извори на информации за организиран и сериозен криминал; Одделение за прикриени човечки извори на информации за регионален и локален криминал);

220 Ибид.

221 Ибид.

222 Министерството за внатрешни работи, Република Македонија. 2014 година, Извештај за случаи на корупција и организиран криминал. 05/03/2014. Достапно на: <http://mvr.gov.mk/ShowAnnouncements.aspx?ItemID=13755&mid=1094&tabId=201&tabindex=0>

223 Ибид.

Сектор за криминалистичко-разузнавачка анализа за организиран криминал (Одделение за криминалистичко-разузнавачка анализа; Одделение за статистичко истражување и документирање);

Сектор за прикриени операции (Одделение за прикриени полициски службеници, Одделение за следење комуникации; Одделение за набљудување, следење и документирање; Одделение за заштита на сведоци);

Сектор за сериозен криминал (Одделение за крвни деликти и насилен криминал; Одделение за општ криминал; Одделение за недозволена трговија со оружје и опасни материји);

Сектор за трговија со луѓе и илегална миграција (Одделение за трговија со луѓе; Одделение за илегална миграција).

Извор: Министерството за внатрешни работи, Македонија

Министерството за внатрешни работи, односно полицијата, е клучната алка во синџирот на сузбивање на организираниот криминал и справување со корупцијата. Меѓутоа, секојдневното работење на откривање случаи на организиран криминал и корупција доведува до предизвик на службениците во полицијата да останат имуни и надвор од системот ка организиран криминал, што наедно ја наметнува потребата од значително поголеми мерки за заштита на интегритетот на полицијата и другите службеници од МВР.

Од 2005 до 2013 г., капацитетите на националните безбедносни сили и на граничната полиција се зајакнати, како и нивната едукација и вештините за зголемување на нивниот интегритет. Како резултат на тоа, довербата на македонските граѓани кон македонската полиција е исто така зголемена. Истражувањето на ОБСЕ за полицијата во 2012 г. покажува дека во изминатите неколку години, постои напредок во справувањето со корупцијата во редовите на полицијата.²²⁴

Од 2004 до 2010 г., од 73% до 80, % од македонските граѓани сметаат дека постои корупција во националните полициски сили.²²⁵ Сепак, до 2012 г. овој број е намален на 59,3% од македонските граѓани кои сметаат дека постои корупција во полицијата. Уште повеќе, бројот на полициски службеници кои сметаат дека постои корупција во полиција е намален од 45% во 2010 г., на 32,2% во 2012 г.²²⁶

За споредба, според истото истражување, една третина од европските граѓани (34%) сметаат дека корупцијата во полицијата е широко распространета, од кои 75% на граѓаните на Кипар, потоа на Бугарија (70%), на Летонија (66%) и на Романија (64%)²²⁷. Во таа насока, Република Македонија со 59% е на петтата позиција.²²⁸

Истражувањето на ОБСЕ од 2012 г. открива дека македонските граѓани гледаат корупција и во локалните заедници, како што е корупција во полицијата

224 Министерството за внатрешни работи, Република Македонија. ОБСЕ community policing Анкета: корупција. 2012

225 Ибид.

226 Ибид.

227 Специјален Евробарометар 374 „корупција“ Бран ИО 76,1, спроведена од ТНС Опионион и социјални како на барање на Генералниот директорат за внатрешни работи, 2012

228 Ибид.

во СВР Струмица (79%), потоа во СВР Куманово (74%) и во СВР Велес (70%). Спротивно на тоа, само 31% од македонските граѓани веруваат во СВР Тетово постои корупција во полицијата. Само 24% од полициските службеници на СВР Штип и 20% од полициските службеници на СВР Велес се согласуваат дека постои корупција во полицијата.²²⁹

Податоците од спроведените интервјуа за потребите на овој проект откриваат дека корупцијата во полицијата е делумно распространета. Со интервјуата, се откри дека можни оддели или полициски службеници кои може да бидат поподложни на организиран криминал во споредба со другите, се граничната и даночната полиција, а неколку од испитаниците ги посочија криминалистичката полиција и истражните судии.

Интервјуираните лица за потребите на овој проект, исто така, одговорија дека доколку се појави корупција во полицијата, тогаш нивото во рамките на полициската хиерархија е систематско, што подразбира дека сите нивоа/оддели можат да бидат мета на организираниот криминал. Сепак, повеќето интервјуирани лица, исто така, посочија дека корупцијата во полицијата се појавува на индивидуално ниво и дека уличното ниво (ситната корупција) на корупцијата која овозможува продавање дрога, проституција итн., не е толку честа појава.

Квалитативните податоци добиени од интервјуираните лица за потребите на овој проект покажуваат дека корупцијата во земјата се појавува како ад хок појава, но и како долготрајна појава. Најчестите форми на корупција помеѓу полицијата и членовите на организираниот криминал, според испитаниците, се: плаќање во готово/ поткуп и трговија со услуги/ влијание.

Интервјуираните лица за потребите на овој проект укажуваа на неколку закани за корупција во полицијата: незнаење или пропусти во текот на истрагата; пропусти во собирањето докази; нивото на едукација на полициските службеници кои ги спроведуваат истрагите.

Исто така, интервјуираните лица за потребите на овој проект укажаа на недостатокот на знаење и вештини за спроведување разновидни и комплексни истраги и на тоа гледаат како основна причина за корупција во полицијата.

Како клучни причини поради кои организираниот криминал ја корумпира полицијата, интервјуираните лица за потребата на проектот ги наведоа: потребата да се поткопа истрагата или кривичната постапка, да се заштитат незаконските активности и да се добијат потребни информации.

Интервјуираните лица за потребите на овој проект, исто така, укажаа на неколку причини зошто полициските службеници може да бидат подложни на корупција од организираниот криминал, нагласувајќи дека ниските примања (плати) и недостатокот на контрола може да имаат влијание врз личниот интегритет на полициските службеници. Интервјуираните лица за најчести посредници на полициските службеници ги посочија: адвокатите, поранешни полициски службеници, нотарите итн.

Подигнувањето на свеста кај јавноста за тоа дека полициската корупција е неприфатлива и дека јавноста може да стори нешто околу тоа, е исклучително важен процес кој треба да биде охрабрен. За таа цел, потребно

²²⁹ Министерството за внатрешни работи, Република Македонија. ОБСЕ community policing Анкета: корупција. 2012

е да се мобилизираат институциите во антикорупциските напори преку институционална соработка, но и со јакнење на соработката со невладиниот сектор.²³⁰

6.10. ВНАТРЕШНА КОНТРОЛА И ПРОФЕСИОНАЛНИ СТАНДАРДИ

Сузбивањето на внатрешната корупција и неправилностите во МНР е во надлежност на **Секторот за внатрешна контрола и професионални стандарди** (СВКПС) кој функционира во рамките на МВР. Овој сектор работи во насока на спречување, едукација и запознавање на вработените во МВР за прашањата поврзани со конфликтот на интереси и презема мерки за откривање и сузбивање на корупцијата.²³¹

Во периодот 2002–2014, македонската полиција презела неколку мерки со цел да ги зајакне капацитетите на полициските службеници и да ја подобри внатрешната контрола со цел да се унапреди целокупниот интегритет.

Секторот за внатрешна контрола и професионални стандарди во 2013 г. иницира дисциплински постапки за корупција само против 12 полициски службеници, а како резултат на тоа на 6 полициски службеници им била одредена дисциплинска мерка. Секторот, исто така, иницира 6 кривични постапки за случаи поврзани со корупција.²³²

Во 2012 г. Секторот за внатрешна контрола и професионални стандарди при Министерството за внатрешни работи започна дисциплински постапки против 347 полициски службеници (зголемување од 228 споредено со 2011 г.). Исто така покрената кривични постапки за 10 случаи поврзани со корупција. Понатаму, друго тело за спроведување на законот, Царинската управа, го зајакна уште повеќе својот систем за интегритет со мерки за унапредување за транспарентноста, човечки ресурси и финансиско работење.²³³ 72 дисциплински постапки беа покренати против царински службеници во 2012 г. Сепак, ниту една не беше директно поврзана со корупција. Криминални постапки биле покренати против двајца царински службеници за земање поткуп.

И покрај тоа, системот за внатрешна контрола на централната и на локалната власт сè уште е недоволно развиен и сè уште треба да се воспостават ефикасни механизми за заштита на пријавувачите на сторителите кои извршиле незаконски дела во јавниот и во приватниот сектор.²³⁴

Интервјуираните лица за потребите на овој проект откриваат дека неколку специјални мерки против корупција во полицијата биле преземени во

230 Министерството за внатрешни работи. Антикорупциска програма. Сектор за внатрешна контрола и професионални стандарди. Ев. број 13. 2014

231 Нурединоска, Е. Саздевски, М & Ѓузелов, Б. 2014. Извештај за процена на корупцијата во Македонија. МЦМС, Скопје

232 Европска комисија. Извештај за напредок на ЕУ за Македонија 2014. Достапно на: http://ec.europa.eu/enlargement/pdf/key_documents/2014/20141008-the-former-yugoslav-republic-of-macedonia-progress-report_en.pdf

233 Европска комисија. Извештај за напредок на ЕУ за Македонија 2014. Достапно на: http://ec.europa.eu/enlargement/pdf/key_documents/2014/20141008-the-former-yugoslav-republic-of-macedonia-progress-report_en.pdf

234 Ибид.

изминатата декада, како што се: тест за интегритетот; етичка едукација; системски мерења итн.

Таквите мерки можат на поефикасен начин да ги сузбијат криминалните групи кои согласно испитаниците, поверојатно е да ги корумпираат полициските службеници отколку другите службеници, како што е белиот криминал или групи кои се водени од поранешни полициски службеници/служби за обезбедување.

Општото известување и полициските статистички податоци треба да се подобрат, исто така. Трендот на известување и откривање криминални коруптивни дела за поддршка на организираниот криминал во Македонија е значително подобрен во изминатите години, но дополнителен напредок треба да биде постигнат на ист начин.

6.11. ЦАРИНСКАТА УПРАВА ВО СУЗБИВАЊЕТО НА КОРУПЦИЈАТА И ОРГАНИЗИРАНИОТ КРИМИНАЛ

Царините се перципирани како најкорумпирана професија од граѓаните на Македонија. Имено, анкетата на МЦМС од 2014 година покажа дека голем број од македонските граѓани - 71,1% веруваат дека корупцијата е присутна кај царинските службеници. Меѓутоа, не е ист случајот со реалната, односно искусствената корупција. Само 8,8% од граѓаните имале реален случај на барање мито од страна на царините за решавање на некој проблем, во споредба со 25,6% кои имале такви барања од доктор, потоа 16,4% од општински службеници или 14,1% од полициски службеници.²³⁵

Таквите резултати укажуваат дека перцепцијата на граѓаните е создадена од традиционалната навика, но исто така во однос на искусствената корупција може да значи дека царинската служба во државата презела соодветни мерки за сузбивање на коруптивните и криминалните активности. Сепак, овие активности не ја сменија перцепцијата на граѓаните, бидејќи потребни се дополнителни чекори кои мора да се направат за зголемување на интегритетот на царинските службеници, како и на довербата на граѓаните во царинската служба.

Интервјуираните лица за потребите на овој проект откриваат дека најчест вид на организирани криминални активности кои ја овозможуваат корупцијата во царината во државата се: шверцот на дрога, шверцот на добра за избегнување такси за цигари, алкохол, масло итн.

Интервјуираните лица за потребите на овој проект посочуваат дека најчести причини зошто царините би биле подложни на корупција и организиран криминал се: нискиот морал, понудите за поткуп и недостигот на контрола.

И покрај негативната перцепција за царината, во изминатиот период Царинската управа на Република Македонија направи значаен напредок кон поставување стандардни оперативни процедури за царините и сите делови

235 Нурединоска, Е. Саздевски, М & Ѓузелов, Б. 2014. Извештај за процена на корупцијата во Македонија. МЦМС, Скопје

под нејзина контрола.²³⁶ Во оваа смисла, македонската царинска управа посочи неколку идентификувани начини на корупција и злоупотреба на службената должност, како што се:

- ▶ Се случува кога се доаѓа во контакт со цариниците;
- ▶ Поголем директен контакт наметнат од регулативите и од системот значи поголем простор за корупција и злоупотребување на службената должност;
- ▶ Сложена и двосмислена легислатива, вклучувајќи и непотребно право на дискреција на службениците, кое може да биде причина за корупција и злоупотреба на службената должност;
- ▶ Непостоење или низок степен на транспарентност значи поголем простор за корупција и злоупотреба на службената должност;
- ▶ Плаќање на обврските во готово значи поголем простор за корупција и злоупотреба на службената должност;
- ▶ Македонската економија сè уште е многу зависна од извозот – 80% од бизнис-секторот мора да соработуваат со Царинската управа.²³⁷

Понатаму, оперативниот центар на Царинската управа на Република Македонија започна со работа во ноември 2003 година со ставањето во функција на телефонската линија 197.²³⁸ Линијата беше наменета за пријавување шверц и корупција и е управувана од Одделението за координација и комуникација. Главната улога на ова одделение е да прима и обработува информации и да обезбеди логистичка поддршка за Секторот за контрола и истраги и на царинските службеници.²³⁹

Без оглед на тоа дека овие напори беа направени во минатиот период, сè уште постои недостиг на ефективна, систематска контрола врз строгото применување на стандардизирани процедури од страна на царинските службеници, што создава простор за корупција.²⁴⁰

Интервјуираните лица за потребите на овој проект покажуваат дека вообичаените мерки против корупција во царината кои можат да имаат влијание врз сузбивањето на организираните криминали се: стимулативни пакети, тестови на полиграф, случајни и ненајавени инспекции итн. Некои од овие мерки веќе се спроведени од македонската царинска служба, а некои треба да бидат усвоени во иднина.

Интервјуираните лица за потребите на овој проект исто така посочија дека највообичаени видови посредници кои го поврзуваат организираните криминали со корумпираната царинска служба се: поранешни царински службеници, компании кои вршат увоз-извоз, агенции за осигурување итн.

Последната достапна статистика на Основниот суд Скопје 1 (графикон 5.) покажува дека во периодот од 2007 до 2013 г. имало 31 пријава против

236 Ибид.

237 Царинска Управа на Р. Македонија. Преземено од: <http://www.customs.gov.mk/en/DesktopDefault.aspx?tabindex=0&tabid=233>

238 Преземено од: <http://www.customs.gov.mk/en/DesktopDefault.aspx?tabindex=0&tabid=196>

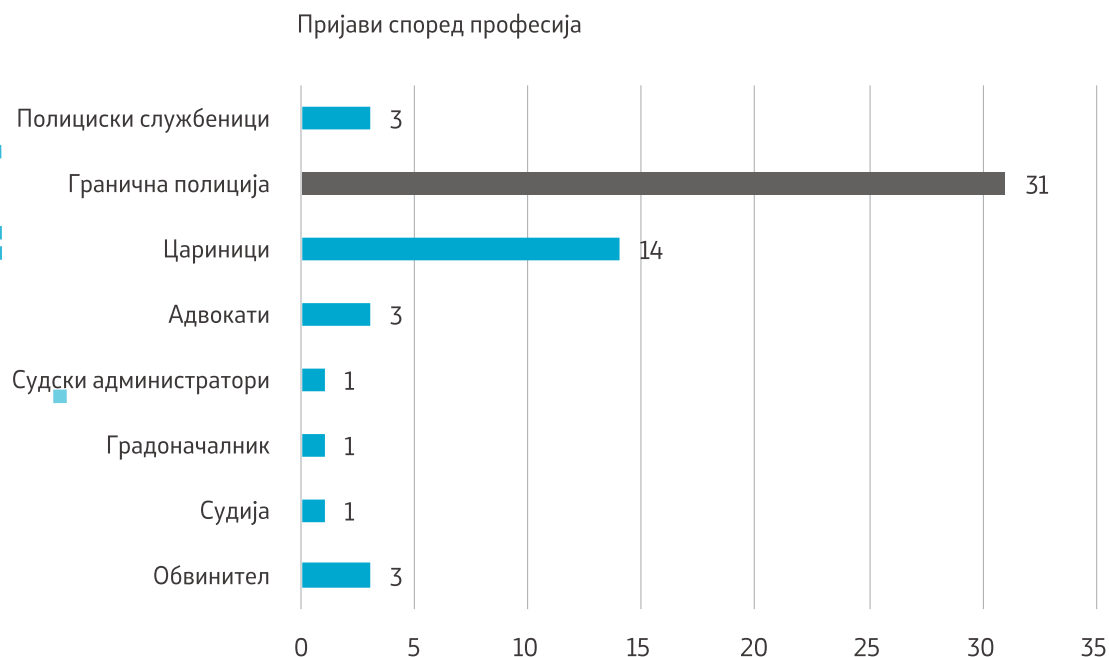
239 Ибид.

240 Државна комисија за спречување корупција. Државна програма за превенција и репресија на корупцијата. Државна програма за превенција и намалување на конфликтот на интереси со акциски план за периодот 2011-2015

граничната царинска полиција и 14 пријави против царината, наспроти пријавите на адвокатите (3) или полициските службеници (3).

Ова може да послужи како показател за ефикасноста на превентивните и контролните механизми во царината, кои мора да бидат зајакнати во другите служби за спроведување на законот. Види во графиконот 5.

Графикон 5. Пријави според професија во Основен Суд Скопје 1 (2007-2013)

Извор: Оддел за организиран криминал и корупција, Основен Суд Скопје 1

Државната комисија за спречување на корупцијата исто така истакнува дека во минатите неколку години царината доживеала значителен напредок, особено со воведувањето на интегрираното гранично управување и посебниот функционален централен систем за видеонадзор на граничните премини и царинските пунктови, кој функционира постојано.²⁴¹ Дополнително на тоа, беа усвоени нови подзаконски акти кои поставуваат стандарди за работа и однесување на царинските функционери во различни околности, а исто така беше воведен и мобилен систем за внатрешна контрола.²⁴² Сепак, бројот на пријави и високата перцепција за корупција во царинската служба покажува дека можните ризици од корупција и организирани криминални активности сè уште се присутни и натамошно спроведување на законите е неопходно.

За разлика од Македонија, корупцијата во царинската администрација во ЕУ е означена со големи разлики меѓу нивото на перцепција на царинска корупција во Источна Европа и во Грција на една страна и другите членки на ЕУ на друга страна. Во држави како Бугарија или Романија, скоро 60% (слично како и во Македонија) или повеќе од граѓаните сметаат дека царинската управа е корумпирана, според анкетите на Евробарометар, додека во државите на ЕУ-15, таа бројка не достигнува ни 20%.²⁴³

241 Државна комисија за спречување на корупција. Државна програма за превенција и репресија на корупција. Државна програма за превенција и намалување на конфликт на интереси со акциски план за периодот 2011 - 2015

242 Ибид.

243 Евробарометар 2007. Достапно на: http://ec.europa.eu/enterprise/policies/sme/facts-figures-analysis/eurobarometer/fe_2007_en.htm

Корупцијата во царината во голема мера може да биде објаснета со **историските фактори**. Неколку историски фактори го означуваат влијанието на развојот на културата на корупција која продолжува да доминира во царинските управи низ надворешната источна граница на Европската Унија, т.е. ембаргото на поранешна Југославија и прекуграничниот трговски шверц за време на 1990-тите. Друг фактор може да биде сивиот економски сектор кој обезбедуваше побарувачка и дистрибутивни канали потребни за шверцување добра за време на ненадејната либерализација на економиите во Централна и во Источна Европа. Понатаму, културната и социо-економската состојба на заедниците во граничните области во голем дел ја објаснува постојната корупција, исто така.²⁴⁴

Друга карактеристика на корупцијата во царината е поврзаноста со политички притисок. Корупциските приходи од прекуграничниот шверц се важен извор на средства за финансирање на политичките партии (на локално и на државно ниво), или за лична корист на корумпирани политичари. Политичкиот притисок во шверцерските операции извршени од големи компании вообичаено вклучува многу поширок обем на корумпирани економски односи меѓу големи бизниси и политичари.²⁴⁵

Некои можни антикорупциски тактики за соочување на корупцијата во царинската управа се образложени подолу.

Антикорупциски препораки за борба против корупцијата во царината.

- ▶ **Ротации:** има три различни пристапи кои се фокусираат на **ротација на службениците** (царинските службеници не остануваат на истата позиција повеќе од две или три години по ред, со цел спречување на развојот на слични долготрајни корумпирани односи каде што истите службеници се во контакт со истите лица кои постојано преминуваат на истиот граничен пункт); **ротација на смените** (цел на овој пристап се инспекциските службеници, во големите царински служби, овозможувајќи промена на местото секој ден за секој службеник); и, случаен компјутерски генериран распоред за проверки, програма која одредува кој службеник ќе врши проверка на одредено товарно возило.
- ▶ **Тимски активности:** работата е организирана на тој начин што процедурите налагаат учество на двајца или повеќе службеници. Ова автоматски ја зголемува цената на корупцијата и ги прави шемите за корупција многу потешки.
- ▶ **Случајни проверки:** мобилните единици се сметаат за најефикасна алатка за вршење случајни проверки. Дополнителна мерка е тоа самите мобилни групи да не знаат однапред што и кого ќе проверуваат и нивните патни правци се случајно одредени, без предвидлив распоред.

244 Центар за истражување на демократија. Извештај за следењето на врската меѓу корупција и организиран криминал. 2010. Достапно на: http://ec.europa.eu/dgs/home-affairs/doc_centre/crime/docs/study_on_links_between_organised_crime_and_corruption_en.pdf

245 Ибид.

- ▶ **Програмите за поткажувачи** можат да бидат клучни во поттикнувањето на пријавувањето корупција. Овој начин е поддржан од директната телефонска линија и анонимниот систем за пријавување преку електронска пошта. Овој начин може да биде користен и од обичните граѓани.
- ▶ **Обуки/ програми за подигање на свеста:** материјалите за обука и сесиите може да се покажат како доста корисни. Друг метод за подигање на свеста може да биде и проактивното вклучување на медиумите за јавно објавување на откриените случаи на корупција. Службениците ќе гледаат на тоа како на пречка за вршење коруптивни активности.
- ▶ **Одделенијата за внатрешна контрола** длабоко се разликуваат во нивната надлежност и капацитет. Во државите со значајно ниво на корупција, овие одделенија се исто така политизирани и повеќе се гледаат како начин за вршење „контрола“, отколку како начин за справување со корупцијата. Се прави голема разлика во однос на тоа дали овие одделенија имаат проактивна или реактивна улога.
- ▶ **Правила за пристап до ИКТ и заштита на податоците:** со зголемениот степен на софистикација и воведувањето на ИКТ-системи во работата на царината, управувањето со овие системи е од исклучителна важност за справувањето со корупцијата. Со следењето на лицата кои имаат пристап до системот и разликувањето на степените на дозволен пристап, некои царински служби воведуваат дополнителни ИКТ-мерки за справување со корупција кои анализираат и препознаваат ризично однесување на лицата во пристапот до податоци (на пример, доколку некој службеник често пристапува до податоци кои не се поврзани со неговата моментална работа).
- ▶ **Финансиски поттици:** некои тврдат дека релативно високите плати служат како гаранција против корупција. Исто така, постојат и различни шеми за плата кои служат за наградување на работата на службениците.
- ▶ **Високи казни:** вклучително и наметнување долги затворски казни, со што се подига свеста на царинците за можните последици од корумпирано однесување. Тоа е една од најчесто употребените анти-корупциски тактики.

Извор: ЦИД, Испишување на поврзаноста меѓу организираниот криминал и корупцијата, 2010.

Внатрешната контрола и антикорупциските мерки исто така беше подобрена од страна на Македонската царинска служба во минатиот период. Имено, има постојани месечни внатрешни контроли на царинските служби, како и соодветни казни во форма на случајни проверки, обуки/ програми за подигање на свеста, високи казни, одделение за внатрешна контрола, активности за случајни проверки, програми за поткажувачи.

Како што беше препорачано од еден од интервјуираните лица за потребите на овој проект, постои потреба од понатамошно спроведување на овие мерки со цел зголемување на јавната свест за негативниот тренд на корупцијата и организираниот криминал, како и споделување искуства и најдобри странски

модел на антикоруптивни практики со цел да се сузбијат корупцијата и организираните криминали не само во царината, туку и во сите други аспекти.

Оттука, треба да бидат преземени неколку натамошни чекори со цел зголемување на ефикасноста за спротивставување на корупцијата и организираните криминали во царината - заштита на поткажувачи, систем за поткажувачи „whistle blowers“, зајакнување на владеењето на правото, механизми за следење на приливот за пари.

6.12. ЗАКЛУЧОЦИ И ПРЕПОРАКИ

- ▶ *Постојат нивоа на поврзаност на корупцијата и организираните криминали: постојат, поврзани постојат, инфилтрација во организацијата на државната управа, инфилтрација на ниво на влада и инфилтрација во политичката арена.*
- ▶ *Сите овие нивоа се поврзани, односно криминалните групи ги користат службени лица и службеници во администрацијата за остварување на нивните цели. Начините се разновидни, преку директно влијание на избор на највисоките државни функции, постојат преку заштитата од влијание, влијание врз бирократијата, добивање јавни договори, личен (нейосреден и брз) профит, именување судии, па до ситен постојат на службеник, на пример за укинување собираен прекршок.*
- ▶ *Во Македонија како земја во развој (пост-трансзиција) постои ризик за висока политичка корупција и „заробување на државата“ во рацете на криминалните мрежи, поради недостигот од контролни механизми врз профити создадени преку криминални активности, дозволувајќи им да остваруваат влијание и врз политиката и врз бизнис секторот;*
- ▶ *Постои потреба од обука за воведување на системот за интелектуални механизми за спречување на корупција на локално ниво, како и инвентивни методологии и алатки за следење на интелектуалните и подобрување на транспарентноста на општините.*
- ▶ *Еден од најчестите фактори за подложноста на судството на организиран криминал е недостигот на професионално познавање и присуство на други криминални активности. Клучни фактори за појава на корупција во судството се: слабото систем на контрола, ниските плати особено на обвинителите, блиската поврзаност меѓу судиите и обвинителите итн.*
- ▶ *Најчестите посредници во судската корупција, употребени од организираните криминални групи се: адвокатите со работно искуство со судството, полициските функционери, обвинителите, политичарите итн;*
- ▶ *Неколку причини беа препознани околу поврзаноста на организираните криминали и корупцијата во судството, според испитувањето: употребата за избегнување на казни, добивањето договори за јавни набавки, избегнувањето зашторски казни, пролонгирањето на судењата, носењето кривични обвинувања со недоволни елементи за криминални активности кои се потребни за зайочнување на постојатка според законите итн.*
- ▶ *МВР односно полицијата ја има клучната улога во сузбивање на организираните криминали и корупцијата. Поради специфичноста на договорноста, особено е важно функционирањето на системот*

за внатрешна контрола во рамките на полицајата односно МВР. Досегашните резултати укажуваат на солидно управување со предизвиците за внатрешна контрола, кои во одредени случаи резултираат и со значителни санкции, па дури и прекин на работниот однос на вработени во полицајата.

- ▶ Првото ниво на поврзаност помеѓу организираните криминал и корупцијата е појак кој го нуди организирана криминална група на јавен службеник за едно единствено дело, вклучително и на полициски службеници;
- ▶ Корупцијата во полицајата се јавува на индивидуално ниво, улично ниво (сигурна корупција) на корупцијата која овозможува продавање дрога, проституција итн, не е толку честата појава;
- ▶ Најчестите форми на корупција помеѓу полицајата и членовите на групата на организиран криминал, се: плаќање во живот/појак и трговија со услуги/влијание.
- ▶ Најчестите вид на организирани криминални активности кои се појакможливи со корупција во царината во државата се: шверц со дрога, а исто така и шверц на добра со акцизи и даноци: цигари, алкохол, масло итн.
- ▶ Највообичаени видови на посредници кои го поврзуваат организираните криминал со корумпираната царинска служба се: поранешни царински службеници, компании кои вршат увоз - извоз, агенции за осигурување итн.;

VII. ПРИВАТНИОТ СЕКТОР И КОРУПЦИЈА

7.1 ВОВЕД

На корупцијата во приватниот (бизнис) сектор во Македонија треба да ѝ се посвети сериозно внимание. Корупцијата се појавува во повеќе форми, како поткуп, конфликт на интереси, трговија со влијанија, тајни договори, непотизам и др. Тоа води кон нарушување на легитимната конкуренција и намалување на довербата во властите и во правниот систем.

Претставниците на бизнис секторот во државата ја рангираат корупцијата како петта најзначајна пречка во водењето бизнис, по високите даноци, честите промени во законите и регулативите, сложените даночни закони и ограничениот пристап до финансирање.²⁴⁶

Според Глобалниот извештајот за конкурентност на Светскиот економски форум за 2013-2014 година, анкетираниите бизнисмени ги рангираат пристапот до финансирање и несоодветната инфраструктура како најпроблематични фактори за водење бизнис, а корупцијата исто така е спомната меѓу најголемите ограничувања.²⁴⁷ Други фактори кои влијаат врз позицијата на државата според корупција се довербата во етичките стандарди на политичарите која е релативно ниска, нелегалните плаќања поткуп понекогаш поврзани со неколку јавни сервиси, како што се увозот и извозот, јавните комунални претпријатија, годишните плаќања на данок, доделувањето јавни договори и лиценци.²⁴⁸ Извештајот за напредокот на ЕУ за 2013 година оценува дека деловното опкружување во Македонија

246 Извештај на УНДОК. 2013. Бизнис, корупција и криминал. Превземено од: http://www.unodc.org/documents/data-and-analysis/statistics/corruption/Western_balkans_business_corruption_web.pdf

247 Светски економски форум. Глобален извештај за конкурентност на Светскиот економски форум 2013-2014. Македонија (World Economic Forum's Global Competitiveness Report 2013-2014. Macedonia). Превземено од: <http://reports.weforum.org/the-global-competitiveness-report-2013-2014/>

248 Портал за антикорупција во бизнисот, Македонија. 2014. Преземено од: <http://www.business-anti-corruption.com/country-profiles/europe-central-asia/macedonia/general-information.aspx>

е негативно погодено од корупција.²⁴⁹ Извештајот за напредокот во 2014 година укажува дека спроведувањето на реформите за подобрување на деловното опкружување сè уште е слабо.²⁵⁰ Уште повеќе, изгледите за развој и вработувања длабоко зависат од деловното опкружување на домашниот приватен сектор и со цел да бидат поддржани, постои потреба за натамошно олеснување на постапките за лиценцирање, исто така со цел да се поттикне повратна врска меѓу домашните и странските компании.²⁵¹

Индексот на Светскиот форум за глобална конкурентност 2013 - 2014, укажува на најниските вредности на земјата: ефикасноста на правната рамка за предизвикувачките закони, независно судство и организиран криминал, додека се забележува подобрување на транспарентноста во креирање на политиките. Види во табела 7.

Табела 7. Индекс за глобална конкурентност, 2009-2014

Место /142	2009-2010	2011-2012	2013-2014
Имотни права	95	101	56
Независност на судот	105	105	98
Ефикасноста на правната рамка во однос на предизвикувачките регулативи	95	102	112
Организиран криминал	92	96	98
Транспарентност во процесот на креирање политики	72	92	47
Незаконски исплати и поткуп	N/A	58	47
Загубата коа ја трпи стопанството од криминалот и насилството	60	67	59

Извор: Свешки економски форум. Индекс за глобалната конкурентност, 2009-2014

Достапните податоци покажуваат дека иако се направени неколку подобрувања за независност на судството и за борба против организираниот криминал, сепак постои недостаток од практичен напредок во овие области. Исто така, административната и бирократската корупција претставуваат уште еден ризик кој влијае на систематскиот напредок и развој на земјата, кој го загрозува економскиот напредок и можностите за приватниот сектор.

Резултатите од извештајот за индексот за економска слобода на Фондацијата Херитиц, во областа на водење бизнис, исто така покажуваат дека корупцијата во државата е сериозен проблем, особено во поглед на јавните набавки.²⁵² Според овој индекс, слободата од корупција во земјата го достигнала својот врв во 2012 г. со 41 индексен поен, за да опадне во 2014 г. на 39,6 индекси.

249 Европска комисија. Извештај за напредок на ЕУ за Македонија 2013. Достапно на: http://ec.europa.eu/enlargement/pdf/key_documents/2013/20131008-the-former-yugoslav-republic-of-macedonia-progress-report_en.pdf

250 Ибид.

251 Ибид.

252 Индекс на економската слобода за 2014. Фондација Херитиц. Преземено од: <http://www.heritage.org/index/country/macedonia>

Она што исто така забележува раст е слободата на бизнис кој во периодот од 2010 до 2014 г. се покачил за повеќе од 15 индекси, додека пак кај слободата на трудот се забележала пад на индексот од 88,1 во 2010 г. на 78,8 во 2014 г. Целокупниот ранг според долгорочната промена на резултатот во период од 4 години се зголемил за 10,6 индекси.

Табела 8. Индекс на економската слобода, Македонија, 2010-2014

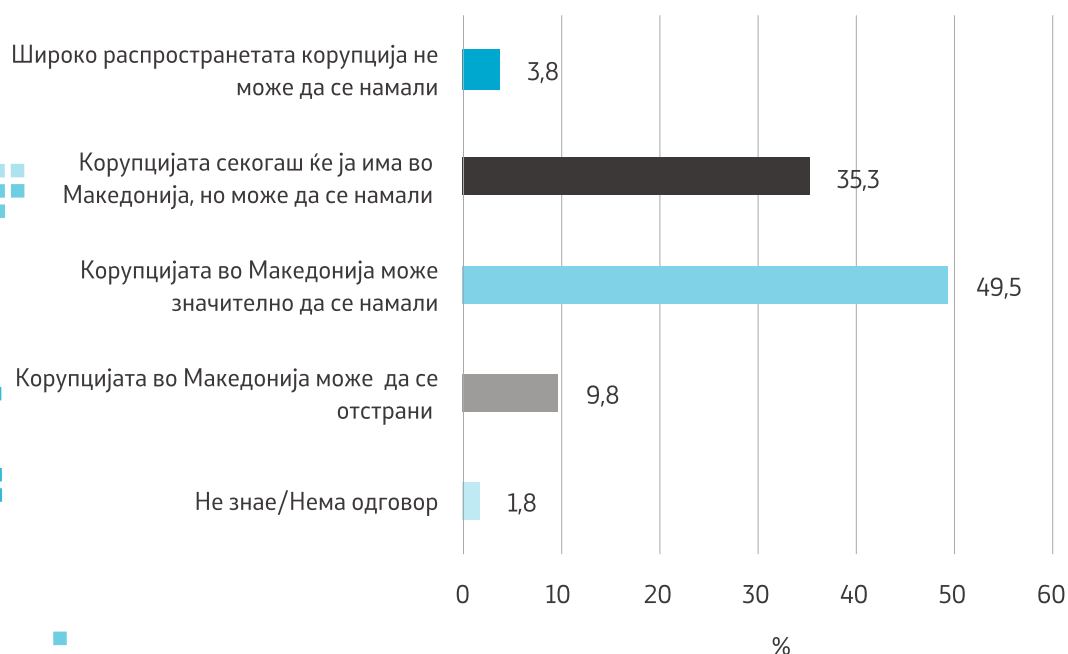
Индекс на економската слобода	2010	2011	2012	2013	2014
Права на сопственост	35	35	35	35	35
Слобода од корупција	36	38	41	39	39,6
Слобода на бизнис	65,2	64,6	80,9	80,3	81
Слобода на трудот	83,1	79,7	80,3	78,4	78,8
Ранг според економската слобода	65,7	66,0	68,5	68,2	68,6
Ранг според долгорочната промена на резултатот					+10,6

Извор: Извештај на Фондацијата Хериџиц за индексот на економската слобода (*повисоко е подобро)

7.2 ВИДУВАЊА НА ДЕЛОВНИОТ СЕКТОР ЗА НИВОТО НА КОРУПЦИЈА

Иако степенот на корупција има огромно влијание врз целосниот државен развој на економијата и на поттикот на потенцијалот на приватниот сектор, резултатите од бизнис анкетата во 2014 г. за мерење на перцепцијата и виктимизацијата на степенот на корупција и организиран криминал во бизнис заедницата, спроведена од МЦМС, покажуваат дека компаниите сметаат дека корупцијата може да биде значително намалена (49,50% од испитаниците) а висок процент од 35,25% веруваат дека корупцијата секогаш ќе биде присутна во Македонија, но може да биде намалена. види во графикон 6.

Графикон 6. Потенцијал за спречување на корупција (бизниси)

Извор: Проценка на корупцијата во Македонија, МЦМС 2014

Стејт депарментот на САД во извештајот во 2013 година ги смета големата и ситната корупција како многу проблематични за македонското деловно опкружување, нагласувајќи дека бирократската црвена лента исто така создава можности за корупција во администрацијата, каде мали „олеснувачки“ плаќања се барани од страна на јавните функционери за „завршување на работата“.²⁵³

Уште повеќе, криминалните мрежи имаат посебен интерес во приватниот сектор и преку активности насочени кон вработени во компании имаат големи можности за извлекување значителни приходи, избегнување регулативи за спречување на перење пари, или олеснување операции на илегалните пазари.²⁵⁴ Често, напорите на организираниот криминал за влијаење врз вработените во приватниот сектор се надвор од приоритетите на институциите за спроведување на законите и на судските институции.²⁵⁵

Ваквото сфаќање е поткрепено со податоците од бизнис анкетата која посочува дека 47% од претставниците на бизнис заедницата веруваат дека некои од јавните функционери се вмешани во корупција и 17% дека мнозинството од јавните функционери се вмешани. Збирните податоци сугерираат дека висока стапка од 68% мислат дека јавните функционери се на еден или друг начин вмешани во корупција. Види графикон 7.

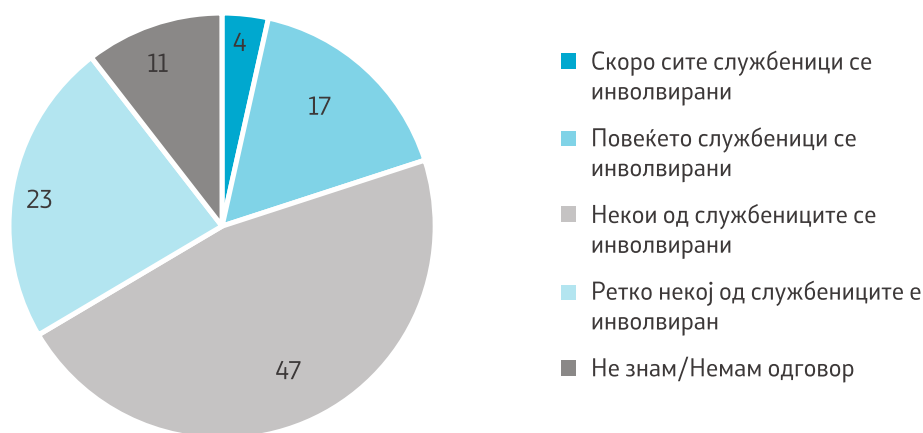
253 Портал за анти-корупција во бизнисот, Македонија. 2014.. Преземено од: <http://www.business-anti-corruption.com/country-profiles/europe-central-asia/macedonia/general-information.aspx>

254 Гунев, П. & Безлов, Т. 2011. (The links between organised Crime and Corruption. Centre for the study of Democracy.) Врските помеѓу организираниот криминал и корупцијата. Центар за проучување на демократијата (ЦИД)

255 Ибид.

Графикон 7. Перцепција на бизнисите за распространетоста на корупцијата меѓу службените лица

Извор: Бизнес анкејта на МЦМС за корупција и организирани криминали, 2014

Понатаму, висок процент од компаниите одговорија дека во случај кога службените лица би побарале пари за решавање на некој значаен проблем во бизнисот, тие не би платиле, доколку имаат друга можност за решавање на проблемот. Ограничувањето на можностите за административна и бирократска корупција може да ги намали понудите за поткуп, како и инфилтрацијата на криминални групи.

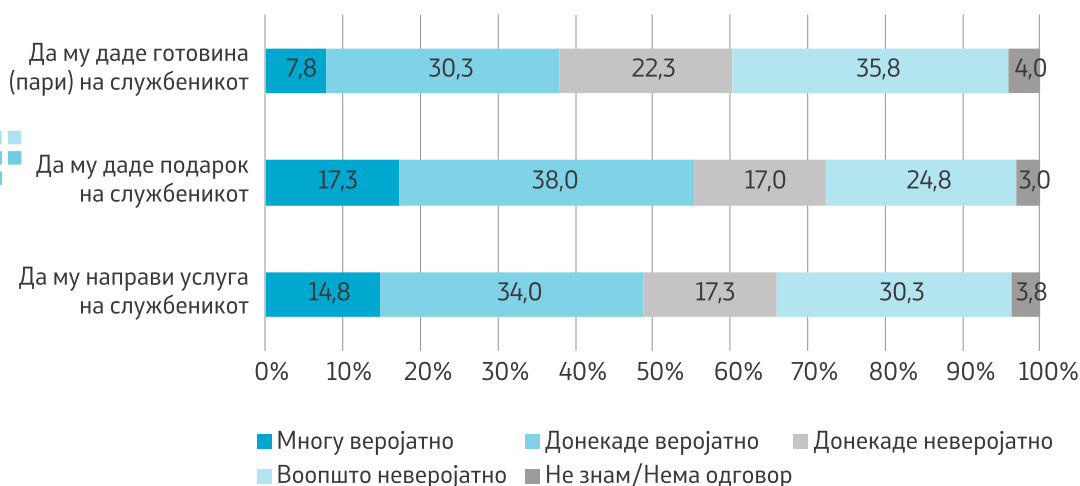
Интервјуираните лица за потребите на проектот, сметаа дека криминалците вообичаено вршат коруптивни активности со администрацијата и бирократијата со цел:

- ▶ Да добијат јавни тендери;
- ▶ Да избегнат данок (даночно затајување);
- ▶ Да избегнат контрола;
- ▶ Да ги заштитат своите монополистички позиции (поретко);

Со цел да успеат, тие мора да поткупуваат јавни функционери или да им биде побарано мито од јавните функционери.

Бизнис истражувањето на МЦМС, исто така, открива дека 38% (многу по веројатно отколку веројатно) од македонските компании би дале пари во готово на службени лица јавни службеници со цел на успешен начин да решат некој проблем. 55,7% (многу по веројатно отколку веројатно) би дале подарок на службено лице, а 48,7% би направиле услуга со цел на успешен начин да решат некој проблем кој се појавил во компанијата. Види графикон 8.

Графикон 8. Со цел да се реши одреден проблем, колку е веројатно дека треба... (бизниси)

Извор: Бизнес анкетата на МЦМС за корупција и организиран криминал, 2014

Давањето поткуп на јавни службеници за коруптивни активности во рамките на приватниот сектор ја нагласува улогата на корупцијата во секојдневниот бизнис на голем број македонски компании.

Одговорите од интервјуираните лица за потребите на проектот покажаа дека дозволите за градба се меѓу најважните интереси на криминалците или на белиот криминал чија цел е да ја корумпираат власта (јавната) администрацијата, по што одреден интерес следува за земјоделството (државни субвенции за земјоделци) и контактите за јавни набавки. Имено, како што посочуваат интервјуираните лица, клучните индустрии во кои има поврзаност помеѓу криминалните групи и поединци се: градежната индустрија, индустријата за управување со отпад, туризмот, осигурителните компании, индустријата за тутун, итн. Перењето пари е идентификувано како една од клучните причини за користење на корупцијата во градежната индустрија.

Бизнис анкетата на МЦМС за потребите на овој проект укажа пак дека компаниите требало да исплаќаат неслужбени исплати или да даваат подароци за: добивање на градежна дозвола (2%), добивање лиценца (2,50%), добивање кредит од банка (1,75%) и околу 3,5 % или 14 компании од 400 требале да дадат неофицијални исплати за време на инспекции од соодветни владини служби.

Неофицијално, просечната сума (во денари) која што требале да ја платат за добивање градежна дозвола била 90.000 МКД. Потоа, 106.675 МКД плаќале за добивање дозвола или лиценца. Повисока сума се плаќала, просечно од 480.000 МКД за плаќање даноци и 12.443 МКД се плаќало во текот на инспекции од соодветни владини органи. Види табела 9.

Табела 9. Просечен износ на поткуп за добивање услуги

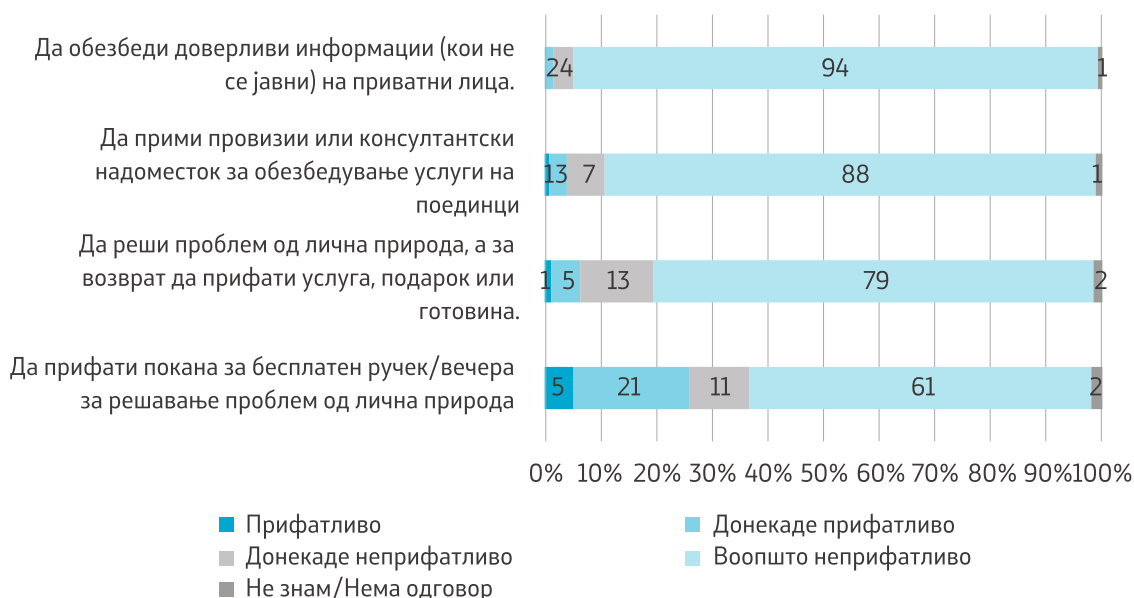
Категорија	Број на одговори	Минимум	Максимум	Просек
Износ за добивање дозвола за градба	3	30.000	180.000	90.000
Износ за добивање дозвола, лиценца	8	2.000	600.000	106.875

Износ за регистрација на компанија/ фирма	1	18.000	18.000	18.000
Износ за добивање кредит од банка	5	2.000	300.000	85.600
Износ за време на судска постапка	3	6.000	60.000	26.000
Износ за регистрација на сопственост	1	3.000	3.000	3.000
Износ за добивање договор за јавни набавки	3	2.000	30.000	11.667
Износ за извршување царински плаќања	2	3.000	6.000	4.500
Износ за исплаќање даноци	2	60.000	900.000	480.000
Износ за поврзнување со комуналните мрежи	5	1.000	30.000	12.800
Износ за време на инспекција од соодветни владини органи	7	100	40.000	12.443

Извор: Бизнес анкета на МЦМС за корупција и организиран криминал, 2014

Бизнес анкетата на МЦМС за корупција и организиран криминал, 2014 ја покажува и прифатливоста, односно не прифатливоста на корупцијата од страна на деловните субјекти. За секој четврти претставник од деловниот сектор (26%) е прифатливо доколу службеници во министерствата, општините или градоначалници одлучат да прифатат покана за бесплатен ручек/вечера, а за возврат да решат некој личен проблем. Претставниците на деловниот сектор најмалку очекуваат да добијат доверливи информации од страна на овие лица, односно дури 94% од испитаниците одговорите дека не очекуваат. Види во графиконот 9.

Графикон 9. Типови поткуп во приватниот сектор

Извор: Бизнес анкета на МЦМС за корупција и организиран криминал, 2014

Ваквите податоци укажуваат дека во бизнис секторот е поприфатливо да се прифати одреден тип поткуп, како ручек или вечера за проблем од лична природа, отколку да се споделуваат доверливи информации кои веројатно се сметаат како закана по нивниот бизнис и работата на нивната компанија. Од друга пак страна, доколку се земе во предвид важноста на информациите

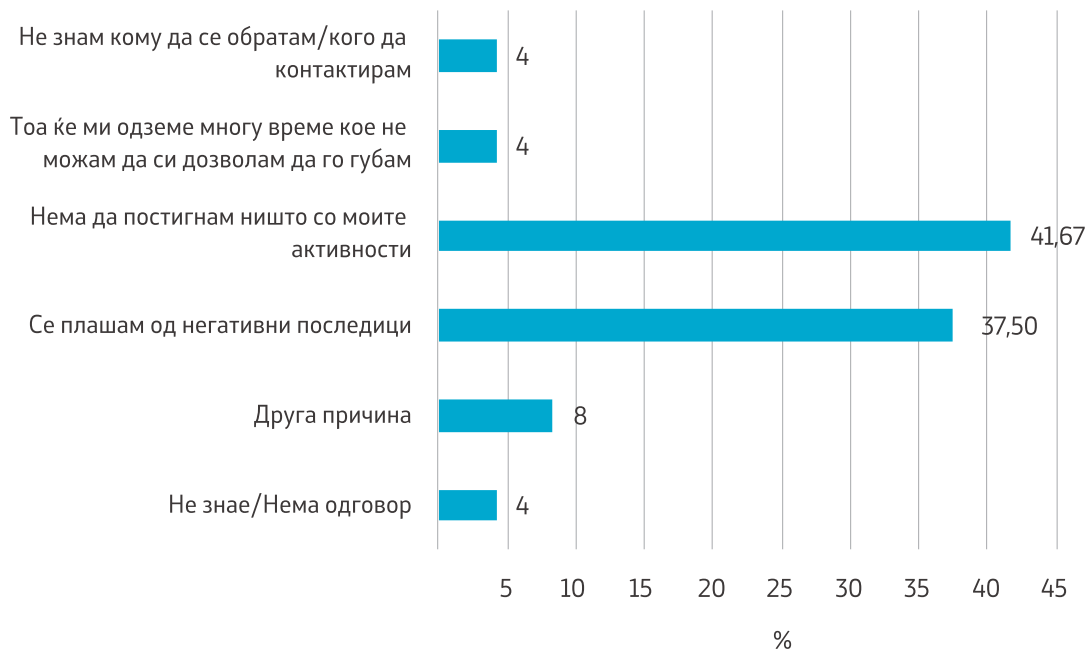
и потребата од доверливост во бизнис секторот, постои можност дека компаниите биле внимателни во своите одговори. Личниот директен контакт е секако потенцијал за евентуален коруптивен ризик, додека пак размената на доверливи информации не подразбира и личен директен контакт со што или го намалува ризикот од корупција во приватниот сектор, или пак подразбира нови иновативни решенија на коруптивен ризик, што пак го вклучува и сајбер-криминалот.

Истражувањето на УНОДК од 2013г. открива дека значителен дел од сите поткупи дадени на јавни службеници од страна на стопанството во земјата се даваат во форма на храна и пијалоци (52 %), по што следува давање други добра кои не се произведени од компанијата во размена на незаконска „услуга“ од страна на јавен службеник (27.6 %) и вински плаќања. (16.6 %).

Испитувањето на МЦМС за 2014г. покажува дека една компанија за да води бизнис во земјата треба просечно да плаќа поткуп од 56.178 МКД годишно. Сепак, 40, 75 % од приватните компании веруваат дека не би плаќале поткуп доколку би имале друг начин да ги решат проблемите што укажува на потребата за понатамошно регулирање во рамките на приватниот сектор со цел да се оневозможи средина за раст на проширувањето на корупцијата.

Бизнис анкетата за потребите на овој проект исто така покажаа дека и покрај тоа што случаи на корупција постојат во економското делување, само 6% од македонските компании преземале мерки со цел да ги откријат/изложат корупциските случаи. Основна причина за тоа како што изјавиле 41,67% испитаниците е тврдењето дека со нивните активности нема да постигнат ништо и 37,50 % биле уплашени од негативните последици. Види во графиконот 10.

Графикон 10. Причина за непријавување на корупција од страна на бизнисите

Извор: Бизнис-анкејта на МЦМС за корупција и организиран криминал, 2014

Овие бројки, потврдуваат дека на приватниот сектор во земјата му недостигаат соодветни превентивни механизми како и соодветни казни против корупцијата и против организираниот криминал. Зголемувањето на интегритетот на самите компании исто така може да ја подобри подготвеноста

и храброста на вработените во приватниот сектор да пријават поткуп како и други коруптивни и кривични дела.

7.3. ЈАВНИ НАБАВКИ

Иако пред повеќе од една деценија студијата на СЕЛДИ посочи дека земјите од регионот „постигнале напредок во зајакнување на правната рамка за процесот и негово усогласување со директивите на ЕУ“, „јавните набавки се уште се едни од најслабите аспекти од владеењето“.

Законот за јавните набавки е дополнет во неколку наврати со цел да усогласат условите на понудувачите и подизведувачите на услугите за транспорт со законодавството на ЕУ. Сепак, националната легислатива сè уште не е во целост усогласена со директивите на ЕУ за јавни набавки во областа на одбраната и безбедноста.

Во Македонија, бројни тела извршуваат регулаторни и надзорни функции за јавни набавки: Државната комисија за жалби по јавни набавки, Бирото за јавни набавки, Државната комисија за спречување на корупцијата, и Државниот завод за ревизија. Во 2013, во Комисијата биле поднесени 569 жалби за јавни набавки.²⁵⁶

Како резултат на електронскиот систем за јавни набавки, медиумските кампањи и зголемената свест на јавноста, откриени се повеќе коруптивни случаи. Во 2012г., бројот на случаи на корупција за јавни набавки е двојно зголемен во споредба со изминатите години: 28 случаи (12 во 2011г.)²⁵⁷;

Државната комисија за спречување на корупцијата идентификувала неколку проблеми и закани за појава на корупцијата и конфликтот на интереси:

- ▶ Самиот систем за јавни набавки е ранлив од корупција и конфликт на интереси;
- ▶ Нетранспарентните и нестандартизираните процедури за концесии и јавно приватно партнество, недостатокот на база на податоци во одредени процедури, недостатокот на централен систем за следење на сите фази на процесот за јавни набавки, некомпетентноста на службениците кои се одговорни за спроведување на процедурите, големите дискрециски права во процесот на носење одлуки во соодветните институции итн.;
- ▶ Големите број отказани или несупешни процедури;
- ▶ Недоволното знаење за прашањето на корупција и конфликтот на интереси во рамките на приватниот сектор;
- ▶ Недоволните мерки за спречување на корупцијата и зајакнување на интегритетот на приватниот сектор;
- ▶ Недоволната свест за Законот за заштита на конкурентноста и недоволно развиените институционални капацитети за спроведување на законот;

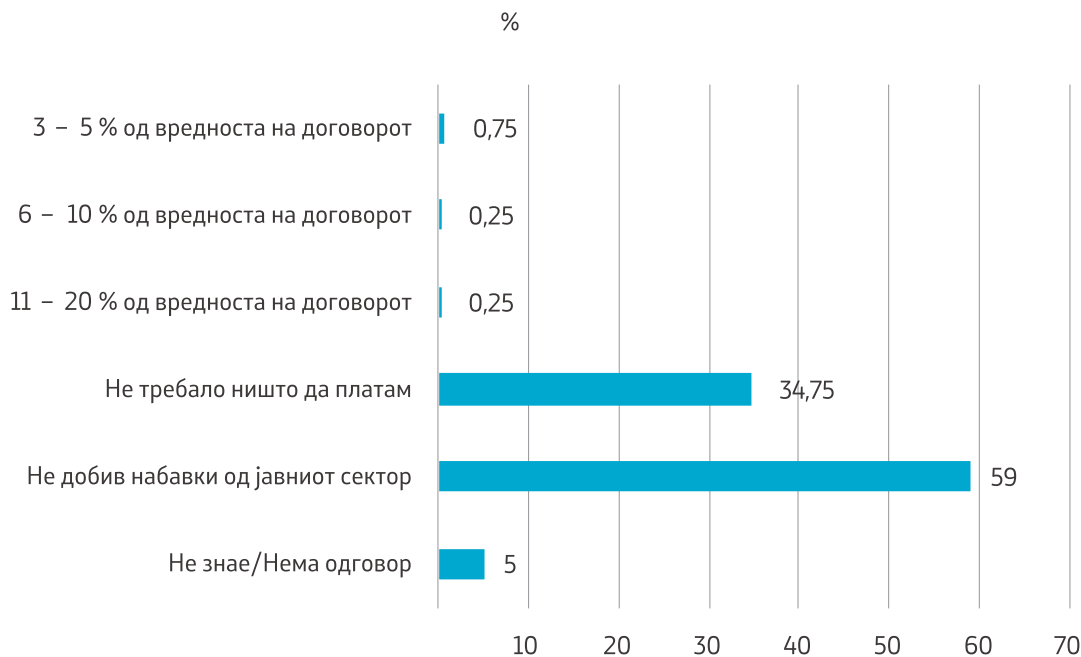
256 Европска Комисија. Извештај за напредок на ЕУ за Македонија 2013. Достапно на: http://ec.europa.eu/enlargement/pdf/key_documents/2013/20131008-the-former-yugoslav-republic-of-macedonia-progress-report_en.pdf

257 Ибид.

- ▶ Недоволната транспарентност во давањето спонзорство со сомнителни зделки;
- ▶ Горенаведените проблеми и опасности овозможуваат закана од корупција и конфликт на интереси да биде реална и појавувањето да биде многу веројатно.

Анализите на квантитативните податоци на деловното истражување покажуваат дека просечниот износ што вообичаено го плаќаат компаниите со цел да добијат договори за јавни набавки е 11.667 МКД. Сепак, 34,75% од компаниите одговориле дека не требало да платат ништо за да добијат договор за јавни набавки од јавниот сектор. Според наодите, 1,25% од бизнисите во Македонија имале директно искуство со давање мито заради добивање договор за јавна набавка.²⁵⁸ Од вкупниот број на испитани претпријатија, повеќе од една третина (35%) одговориле дека не требало да платат мито. Од сите испитани претпријатија, 0,75% одговориле дека требало да платат помеѓу 3 и 5% од сумата на договорот, и по 0,25% одговориле дека требало да платат 6–10% и 11–20% од вредноста. Види во графиконот 11.

Графикон 11. Просечен износ кој вообичаено го плаќаат компаниите со цел да добијат договори за јавни набавки

Извор: Бизнес анкета на МЦМС за корупција и организиран криминал, 2014

Поаѓајќи од овие податоци, направена е анализа во која се проценува вредноста на годишниот износ на давање мито при јавните набавки. Тргувајќи од 1,25% како распространетост на корупцијата во оваа сфера за 2013 г., се проценува дека од вкупно 20 645 договори, кај 258 договори имало случај на подмитување. Ако се земе дека просечната вредност на договорот е 2,5 милиони денари, а најчестата вредност на митото помеѓу 6 и 10% од договорот, тогаш годишното ниво на дадено мито се движи помеѓу 40 и 65 милиони денари.²⁵⁹

258 Ибид.

259 Ибид.

Поаѓајќи од претпоставката дека потпримерокот на испитани компании коишто учествувале на тендери е репрезентативен, тогаш искуството со корупција изнесува 3,47%. Според тоа, може да се процени дека од околу 52,5 милијарди денари доделени јавни набавки во 2013 г.²⁶⁰ 3,47% биле доделени во услови на подмитување, односно 1,8 милијарди денари. Само од тие компании што подмитиле, 60% платиле помеѓу 3 и 5% од вредноста на договорите, и по 20% од компаниите платиле помеѓу 6 – 10% и 11 – 20%. Тргувајќи од најмалата вредност на процентуално подмитување (3, 6 и 11%), се проценува дека во 2013 г. во Република Македонија на основ на мито се дадени минимум 94, 7 милиони денари.²⁶¹

Резултатите покажуваат дека недостатокот на отчетност и транспарентност во јавните набавки може да доведе до закана за корупција, како што се наведува во извештаите за напредокот на ЕУ за 2013 и 2014 г. Според извештаите, институционалните и административните капацитети, како што се недоволно вештите човечки ресурси и недоволните физички капацитети, продолжуваат да го отежнуваат соодветното функционирање на некои од телата, како што се Државната комисија за жалби по јавните набавки и Државниот завод за ревизија.²⁶² Оттука, правниот систем за функционална пазарна економија е во голема мера поставен, но слабостите поврзани со долгите процедури, спроведувањето на договорите и корупцијата сè уште постојат.²⁶³

Годишниот извештај на Бирото за јавни набавки покажува дека Државната комисија за спречување на корупцијата дејствувала за 14 пријавени случаи за можна корупција во областа на јавни набавки, односно, во текот на процесот за доделување на договори за јавни набавки. Од 14 случаи, ДКСК пријавила 4 случаи како можни кривични дела и прекршувања на јавната служба и злоупотреба на овластувањата. За три лица беше започната постапка од страна на Јавното обвинителство на Република Македонија. Споредено со 2011 и 2012 г., бројот на осомничени кривични дела во областа на јавните набавки бележи намалување. Во 2011 година, имаше 45 пријави, а во 2012 г. имаше 29 пријави за можна корупција, додека во 2013 г. имаше 14 пријави.²⁶⁴

Иако бројот на пријави од година во година се намалува, останува отворено прашањето колку институциите ефикасно се справуваат со корупцијата во јавните набавки. Според анкетатата за бизниси на МЦМС, се проценува дека во барем 258 договори имало случаи на подмитување. Тоа значи дека теоретски ДКСК постапувала по нешто повеќе од 2% од случаите.²⁶⁵

Од ревидираните податоци на јавните набавки кај субјектите предмет на ревизија, при увидот за начинот на планирање, спроведување и реализација

260 Извештај за активностите на Бирото за јавни набавки во функционирањето на системот за јавните набавки за 2013 година. Биро за јавни набавки, 2014

261 За подетален табеларен опис види Табела 3 во Прилог

262 Европска Комисија. Извештај за напредок на ЕУ за Македонија 2014. Достапно на: http://ec.europa.eu/enlargement/pdf/key_documents/2014/20141008-the-former-yugoslav-republic-of-macedonia-progress-report_en.pdf

263 Ибид.

264 Извештај за активностите на Бирото за јавни набавки во функционирањето на системот за јавните набавки за 2013 година. Биро за јавни набавки, 2014

265 Поповиќ, М. Следење на корупција и организиран криминал: Документи за јавни политика, 2 дел. Македонски центар за меѓународна соработка (МЦМС). Скопје, 2015

на јавните набавки, Државниот завод за ревизија известил за 46 наоди кои опфаќаат околу 100 неправилности, односно под-наоди во јавните набавки.²⁶⁶ Најголемиот дел од овие неправилности се однесуваат на неправилности во текот на потпишувањето на договорите за јавни набавки или реализацијата на процедурите врз основа на претходни договори.²⁶⁷

7.4. ПЕРЕЊЕ ПАРИ

Предметите за перење пари се најчесто поврзани како национален финансиски криминал како што се измама во приватизација и даночно затајување, трговија со дрога, изнуда, рекетирање, кражба кримичарење возила, проституција.²⁶⁸ Најчести начини за перење пари се: инвестиции во недвижен имот, набавка на возила, трансфер на пари преку сметки на физички лица, и бизнис инвестиции со фиктивни кредити. За да се инфилтрираат во економијата, криминалците исто така го користат и туризмот, казината и услугите за ноќен живот.²⁶⁹

Организираните криминални групи, исто така, ја користат мобилноста на луѓе за перење пари. Најголемиот дел на вклучените пари можат да ги компромитираат законските економии и директно да влијаат врз јавните процеси со „купувањето“ на изборите со помош на корупција.²⁷⁰

Перењето пари во Македонија најчесто е поврзано со финансиски криминал како што се: затајување данок, кримичарење, финансиски измами и измами за приватизација, поткуп, злоупотреба на службена положба и корупција. Најголемиот дел од испраните профити се резултат на домашни криминални активности.²⁷¹

Постојат два општи фактори кои ги детерминираат трендовите на перењето пари: случувањата во незаконските пазари, и пошироката финансиска и економска средина. Дobar дел од профитот генериран од организираниот криминал се пере со користење на многу едноставни шеми. Мнозинството од учесниците на незаконските пазари не генерираат доволно финансиски ресурси за кои е потребно перење пари.²⁷²

Анализите на квантитативните податоци покажуваат дека 23% од македонските компании или скоро секоја четврта компанија гледа на перењето пари како на многу ретка појава, додека пак 12, 5 % гледаат како на релативно честа појава и 3% од компаниите го гледаат како тоа многу честа појава. Види во графиконот 12.

266 Државен завод за ревизија. Годишен извештај за 2013. Достапен на: http://dzt.mk/Uploads/WEB_Godisen_izvestaj_DZR_2013.pdf

267 Ибид.

268 Организираниот криминал и борбата против криминалот во западен Балкан: Споредба со Италијанскиот модел и практики. Општ преглед и перспективи за иднината. Споделување на алтернативни практики за искористување на конфискуваните криминални средства (SAPUCCA) 2013.

269 Ибид.

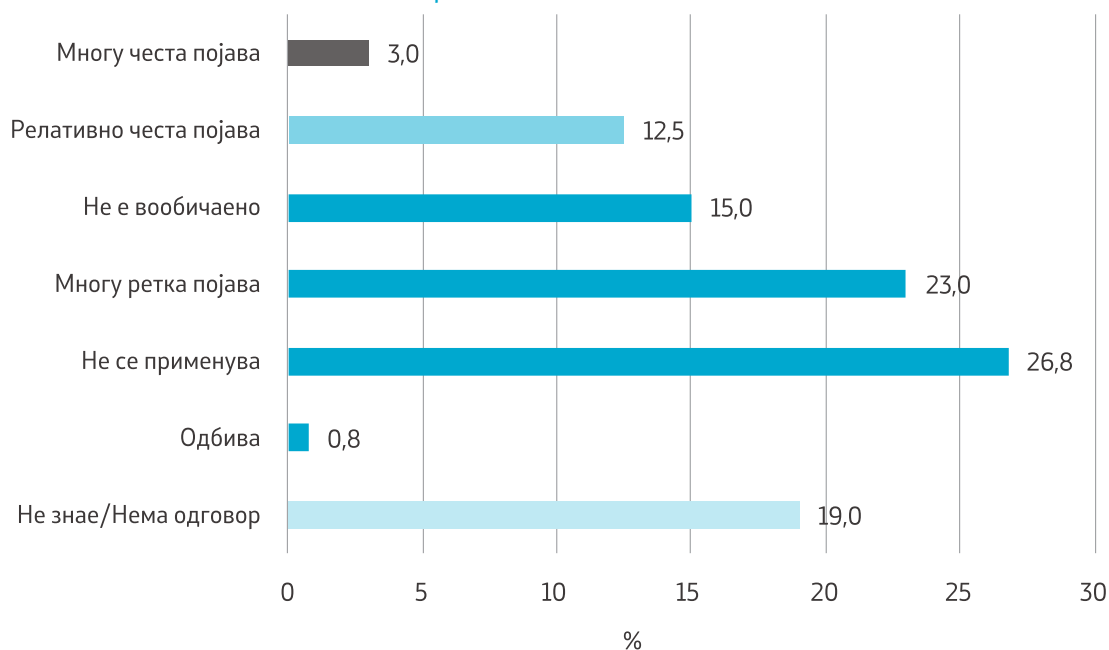
270 Конвенција на Обединетите Нации против транснационален организиран криминал. Преземено од: <http://www.unodc.org/unodc/en/organized-crime/index.html>

271 Ибид.

272 Центар за изучување на демократијата. Процена на заканата од сериозен и организиран криминал (SOCTA). * На пазарот на нелегални цигари, на пример, пари кои биле оставени да се исперат не надминуваат 15% од сите приходи (или 30.000.000 € од 200.000.000 € вкупниот пазар на промет).

Графикон 12. Перцепција на македонските компании за појавата на перење пари

Извор: Бизнес анкета на МЦМС за корупција и организираниот криминал, 2014

За разлика од перцепцијата, според која сепак дел од компаниите сметаат дека постојат практики на перење пари, директната вклученост е значително помала, или скоро да не постои. Имено, на огромно мнозинство на македонските компании (96.5%) во изминатата година не им било понудена активност која вклучува перење пари. Само 0,75% (или 3 компании) одговориле дека добиле таква понуда. Види во графиконот 13.

Графикон 13. Практики на перење пари од македонските компании

	% од валидни
Не знае/Нема одговор	0.75
Одбива	0.25
Не се применува	1.75
Не	96.50
Да	0.75

Извор: Бизнес анкета на МЦМС за корупција и организираниот криминал, 2014

Просечната сума на пари на договорите за кои постои перење пари е 120.000 МКД (1.947 евра)

Потенцијални компании кои може да се користат за перење пари се сите компании вклучени во приватниот сектор, како што се: нотари, финансиски институции (банки, инвестициски фондови, брокерски куќи, осигурителни компании, пензиски фондови), компании за големо-продажба, адвокати, сметководители, компании за недвижен имот, спортски клубови и дилери на стоки од голема вредност (на п.р. возила или накит).²⁷³

273 Гунев, П. & Безлов, Т. 2011. Врските помеѓу организираниот криминал и корупцијата. Центар за проучување на демократијата (ЦИД)

Банките се ризик на организираниот криминал, заради потребата од перење пари откако се реализираат криминалните активности.

Интервјуираните лица за потребите на овој проект откриваат дека коруптирањето службеници во банки со цел да не пријавуваат перење пари е многу редок феномен, но недоволната контрола на банките или отсуството на ефикасни мерки за перење пари се многу почеста причина за успешно перење пари. Оттука, сторителите користат шеми со кои вмешаноста на банките многу тешко може да се докаже или не е потребна: користење на оф-шор компании, компании школки, фондови и фондации. Неколку испитаници биле запознаени со одредени случаи на корупција во кои било вклучено перење пари.

Во 2012г. Управата за финансиско разознавање (УФЕ) пријавила 29 случаи на сомнителни трансакции поврзани со перење пари и 121 случаи поврзани со други типови на економски и финансиски криминал до истражните органи и обвинителството.²⁷⁴ Најголем дел од профитот од овие случаи продолжува да биде даночното затајување.²⁷⁵ Вкупно 36 лица биле обвинети во шест случаи во текот на 2012г. 11 лица биле осудени во четири случаи, што претставува пораст во однос на предходната година.²⁷⁶

Бројот на сомнителни трансакции според Управата за финансиско разознавање се намалил од 239 во 2012г. на 169 во 2013г., што претставува намалување од 29 %.²⁷⁷ Во 2013г. Управата за финансиско контра-разузнавање до институциите одговорни за спроведување на законот поднела 25 известувања за перење пари и финансирање на тероризам, што претставува намалување од 31% од предходната година и 3 обвиненија против 25 лица за перење пари и 4 пресуди против 41 лице.²⁷⁸

Релевантни податоци од Основен суд 1, Скопје 1 укажуваат на раст на бројот на кривични дела за перење пари од 2007г. до 2008г. од 1 на 6, проследен од ист број на случаи за следниот период, со вкупен број од 6 случаи во 2013г. Види во графикон 14.

274 Европска Комисија. Извештај за напредок на ЕУ за Македонија 2013. Достапно на: http://ec.europa.eu/enlargement/pdf/key_documents/2013/20131008-the-former-yugoslav-republic-of-macedonia-progress-report_en.pdf

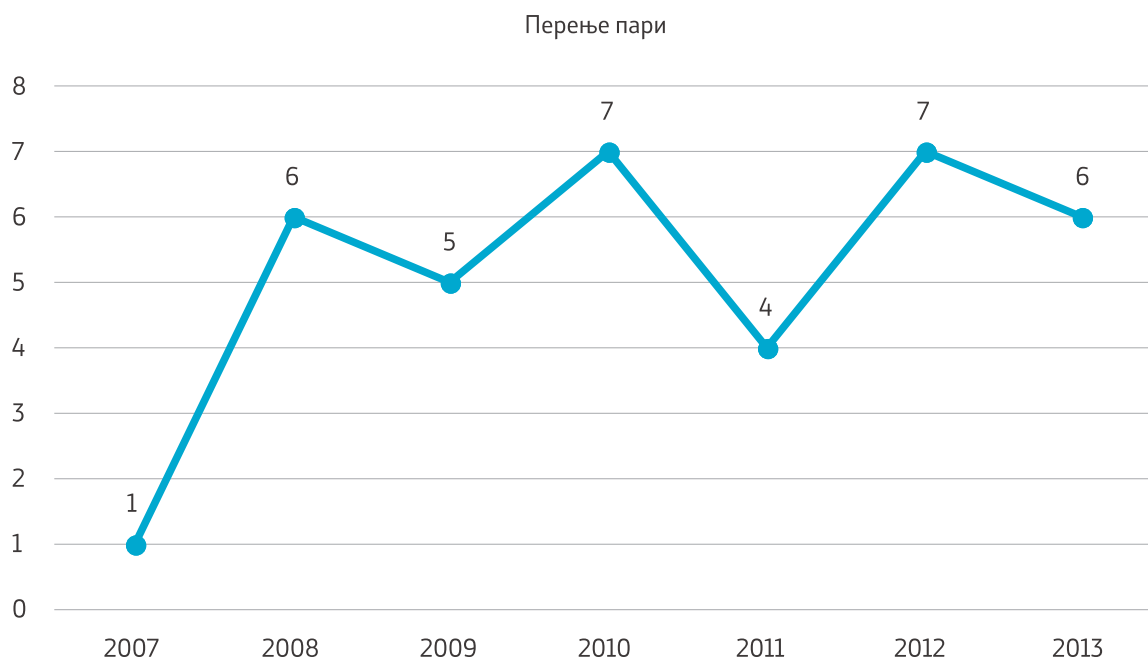
275 Ибид.

276 Ибид.

277 Европска Комисија. Извештај за напредок на ЕУ за Македонија 2014. Достапно на: http://ec.europa.eu/enlargement/pdf/key_documents/2014/20141008-the-former-yugoslav-republic-of-macedonia-progress-report_en.pdf

278 Ибид.

Графикон 14. Перење пари (број на предмети)

Извор: Оддел за организиран криминал и корупција, Основен Суд Скопје 1

Во текот на периодот 2012-2013 г., статистичките податоци на Министерството за внатрешни работи покажуваат дека најчестите дела на организиран криминал биле фалсификување, криумчарењето итн., од кои 45 (48) сторители биле пријавени за „перење пари и други приноси од казнени дела“. Пријавени биле управители, функционери и сопственици на приватни компании, службеници, брокери и нотари кои ги злоупотребиле нивните овластувања, затајување данок, фалсификување документи, измама и трговија со дрога во законската трговија итн.²⁷⁹

Една од организираните групи од 16 членови, дејствувала преку 17 правни лица и како прогонувачи и извршители на кривични активности. Тие издале фалсификувани фактури за непостоечки деловни трансакции и се здобиле со финансиска корист од 77 милиони денари (МКД) или 1.249.594 евра.²⁸⁰

Друга криминална група составена од 6 членови ја злоупотребиле нивната јавна положба и обезбедиле фалсификувани документи при што се здобиле со материјална корист од околку 65.8 милиони денари (МКД). Потоа, тие издале документи со потпишување договор кој содржи фалсификувани наоди, и започнале да префрлаат пари на нивните лични банкарски сметки и на сметката на домашна фирма регистрирана за таа цел во земјата.²⁸¹

Македонија се наоѓа во подготвителна фаза за зајакнување на институционалните капацитети за брба против перењето пари и финансирање те-

279 Министерството за внатрешни работи, Република Македонија. Извештај за случаи на корупција и организиран криминал. 05.03.2014. Достапно на: <http://mvr.gov.mk/ShowAnnouncements.aspx?ItemID=13755&mid=1094&tabId=201&tabindex=0>

280 Ибид.

281 Министерството за внатрешни работи, Република Македонија. Извештај за случаи на корупција и организиран криминал. 05/03/2014. Достапно на: <http://mvr.gov.mk/ShowAnnouncements.aspx?ItemID=13755&mid=1094&tabId=201&tabindex=0>

роризам.²⁸² Кривичниот законик во земјата го содржи перењето пари (член 273) како основна форма за организирани криминални активности, како и трговијата со дрога (член 215) и криумчарењето луѓе (член 418).²⁸³ Според Кривичниот законик на земјата, за дело поврзано со перење пари за кое е пропишана казна затвор од најмалку четири години, ќе се конфискува имотот стекнат во временскиот период пред осудата што судот го определува според околностите на случајот, но не подолг од пет години пред сторувањето на делото, кога врз основа на сите околности судот основано е уверен дека имотот ги надминува законските приходи на сторителот и потекнува од такво дело.²⁸⁴

Сепак, се препорачува дека истрагата и судското гонење за перење пари и финансиски криминал треба да биде во поголема мера проактивно и ефикасно.²⁸⁵ Неопходно е подобрување на проактивната истрага и судско гонење на делата поврзани со перење пари и финансиски криминал и подготовка за спроведување на новиот Закон за кривична постапка, особено преку обука на полицијата и јавните обвинители.²⁸⁶

Во јануари 2009 г. Владата на Република Македонија ја усвои Националната стратегија за спречување на перење пари и финансирање тероризам која е во согласност со Законот против перењето пари и финансирање тероризам. Оатука, икао не е земја членка на ЕУ, прописите на Македонија против перењето пари се генерално во согласност со Европската директива 2005/60/ЕК, со Финансиската акција за работна сила ФАТФ²⁸⁷, и со 9 посебни препораки на ФАТФ за спречување на финансирањето тероризмот.²⁸⁸ Меѓу планираните активности, целта на Националната стратегија е да обезбеди поефикасен систем за спречување на перењето пари и финансирањето тероризмот во Македонијаза и на крајот да се обезбеди поефикасно откривање, документирање и истрага на делата поврзани со перење пари и финансирање тероризам, на пр. поголем број кривични обвиненија и судски одлуки за перење пари и финансирање тероризам, обука на администрацијата итн.²⁸⁹

Подложноста на корупција и организиран криминал може да се забележи, исто така, во донесувањето и спроведувањето на законодавството против перењето пари заедно со регулаторните практики и надгледувањето на банките. Во таа насока, студијата Еуро шор (Euro shore) покажува дека во земјите со ниски регулаторни стандарди кои се применуваат во банките, индексот на организираниот криминал е двојно поголем во споредба со земјите со повисоки стандарди за спроведување на законодавството за борба против перењето пари. Според Европската банка за реконструкција и развој, законот за банки и другите прописи се добро развиени, кои создаваат

282 Европска комисија. Извештај за напредокот на ЕУ за Македонија 2014. Достапно на: http://ec.europa.eu/enlargement/pdf/key_documents/2014/20141008-the-former-yugoslav-republic-of-macedonia-progress-report_en.pdf

283 Организираниот криминал и борбата против криминалот во Западен Балкан: Споредба со италијанскиот модел и практики. Општ преглед и перспективи за иднината. Споделување алтернативни практики за искористување на конфискуваните криминални средства (SAPUCCA). 2013

284 Ибид.

285 Ибид.

286 Ибид.

287 Financial Action Task Force. Достапно на: <http://www.fatf-gafi.org/>

288 Преземено од: <http://www.anti-moneylaundering.org/europe/Macedonia.aspx>

289 Ибид.

солидна законска рамка за корпоративно управување на банките.²⁹⁰ „Повеќето од поголемите банки ги објавуваат кодовите онлајн и одборите на банките усвоиле етички кодекс, кои мора да вклучуваат барања за трансакции со конфликт на интереси“.²⁹¹

Банките се должни да основаат ревизорски комисии, но сепак не постои законска обврска за да вклучат независни директори и банките изгледа дека немаат обука и програма за ценовите на надзорните одбори.²⁹²

Македонските банки се правно обврзани да воспостават механизми за усогласеност кои допрва треба да ја покажат нивната ефикасност.

7.5. ШЕМИ ЗА ИЗМАМА СО ДДВ

На криминалните пазар од средно ниво, криминалците често купуваат мал недвижен имот или започнуваат бизнис, кој во повеќето случаи ја поддржува криминалната активност или самото перење пари – објекти за забава, градежништво, транспорт, угостителство, земјоделство, итн.²⁹³

Само во криминалните мрежи на високо ниво (на пр. шеми за измама со ДДВ) перењето на профитот може да вклучи покомплицирани шеми кои вклучуваат „оф-шор“ компании/ или комплексни финансиски инструменти, како што е берзата. Бидејќи најголемиот дел на „оф-шор“ финансиските центри имаат строги закони кои гарантираат банкарска дискреција, тоа уште повеќе го зајакна управувањето со противправната имотна корист, сместена во странство.²⁹⁴

Бизнис-анкетата за потребата на овој проект открива дека измамите со данокот на додадена вредност (ДДВ) не е многу честа појава. Имено на прашњето дали претставниците на компаниите сметаат дека измамите со ДДВ се честа појава во нивниот економски сектор, најголемиот дел од нив, односно 27,5% рекле дека е многу ретка појава за 12,5%, дека е релативно честа појава и само за 2,2% од македонските компании е честа појава. Види во графиконот 15.

290 Европската банка за реконструкција и развој (ЕБРР). Commercial laws of Macedonia June 2013 COMMERCIAL LAWS OF Macedonia June 2013: an assessment by the EBRD. Достапно на: <http://www.ebrd.com/documents/legal-reform/fyr-macedonia-country-law-assessment.pdf>

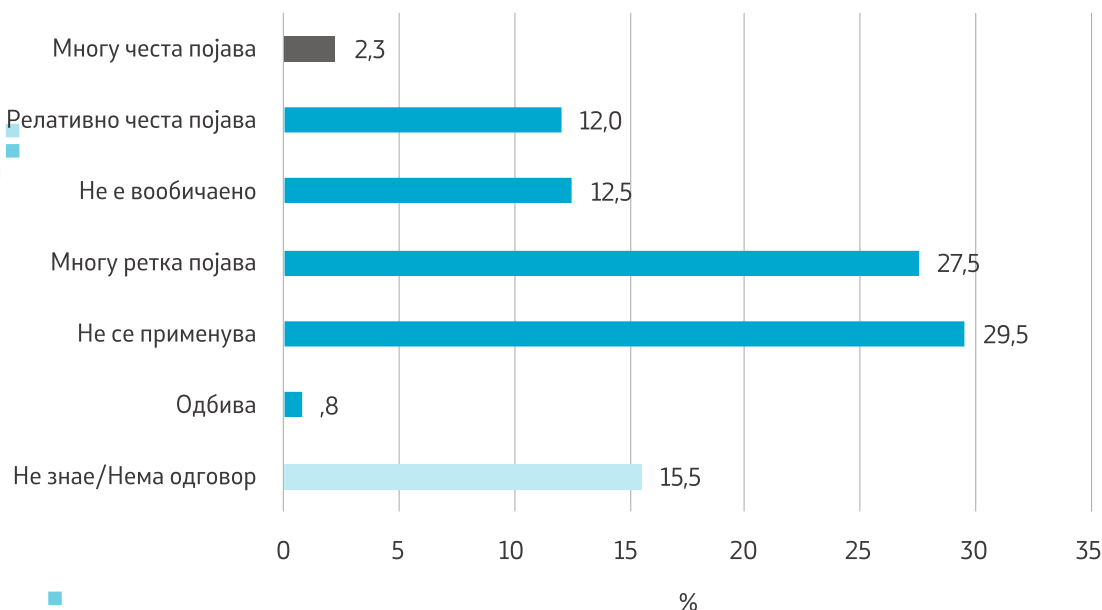
291 Ибид.

292 Ибид.

293 Ибид.

294 Ибид.

Графикон 15. Перцепција за појавата на измами со данокот на додадена вредност (ДДВ)

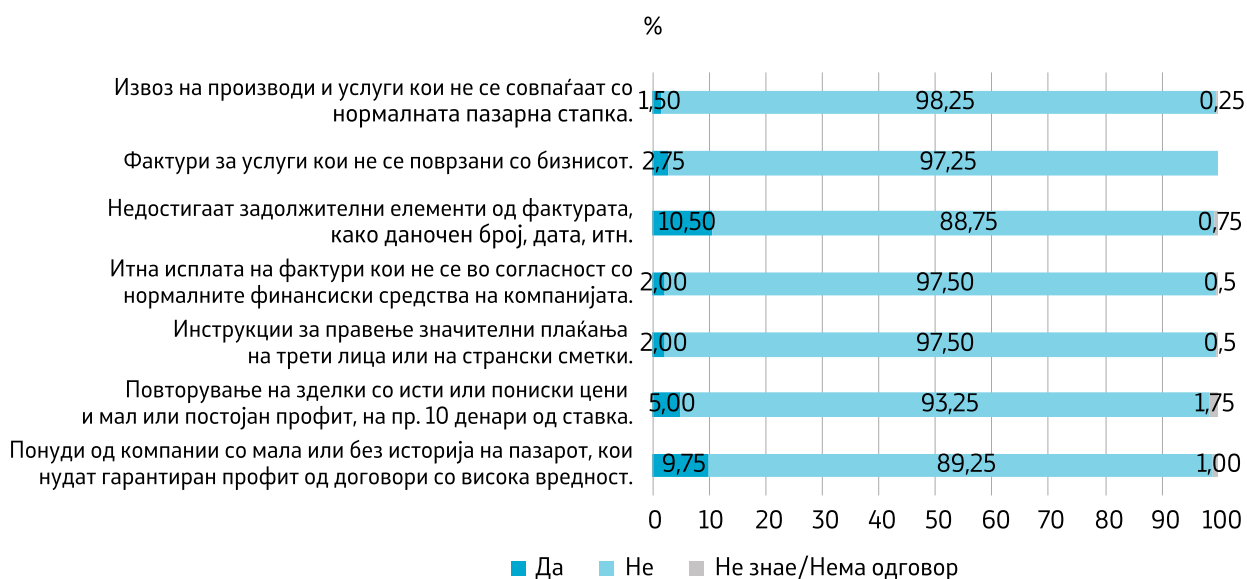

Извор: Бизнес анкејта на МЦМС за корупција и орѓанизиран криминал, 2014

На големо мнозинство на компаниите (92,7%), сепак во изминатата година не им било понудено да учествуваат во договор за кој би имале сомнеж дека вклучува ДДВ измама.

Во случаи на измами со ДДВ, вообичаените практики со кои се соочуваат компаниите во изминатите години се: недостаток на податоци на задолжителни елементи на фактура, како што е бројот на ДДВ, датум, итн. (10,50%). Потоа спонтани приоди на организации со мала или без историја на пазарот кои нудат загарантиран профит (9,75%), потоа: исти договори со иста или пониска цена и мал или постојан профит, на п.р. 10 МКД или 0,16 евра за единица итн. Види во графиконот 16.

Графикон 16. Тип на нерегуларности во рамки на компаниите

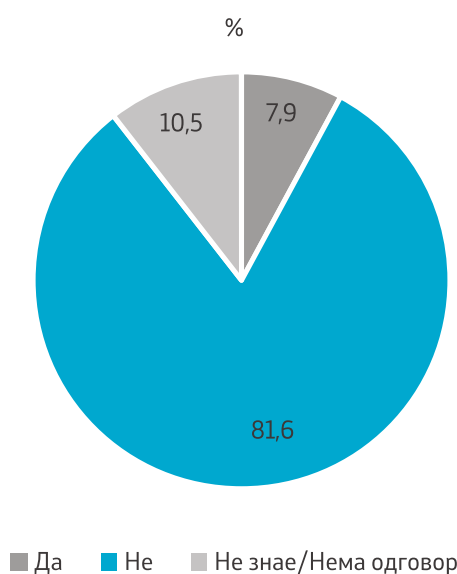
Извор: Бизнес анкејта на МЦМС за корупција и орѓанизиран криминал, 2014

Просечниот износ на договор во кој е вклучена измама со ДДВ е 180.000 МКД или (2.921 евра).

7.6. ЗАКАНИТЕ ОД ОРГАНИЗИРАН КРИМИНАЛ ВО ПРИВАТНИОТ СЕКТОР

Недостатокот на добро управување во приватниот сектор обезбедува добра средина за раст на организиран криминал. На пример, истражувањето на МЦМС, покажува дека 9,5 % од анкетираниите компании се изјасниле дека во изминатата година биле жртви на различен вид на криминал. Од нив, 7,9% се изјасниле дека веруваат дека извршените кривични дела биле дел или се поврзани со организиран криминал. Погледни го Графикон 17.

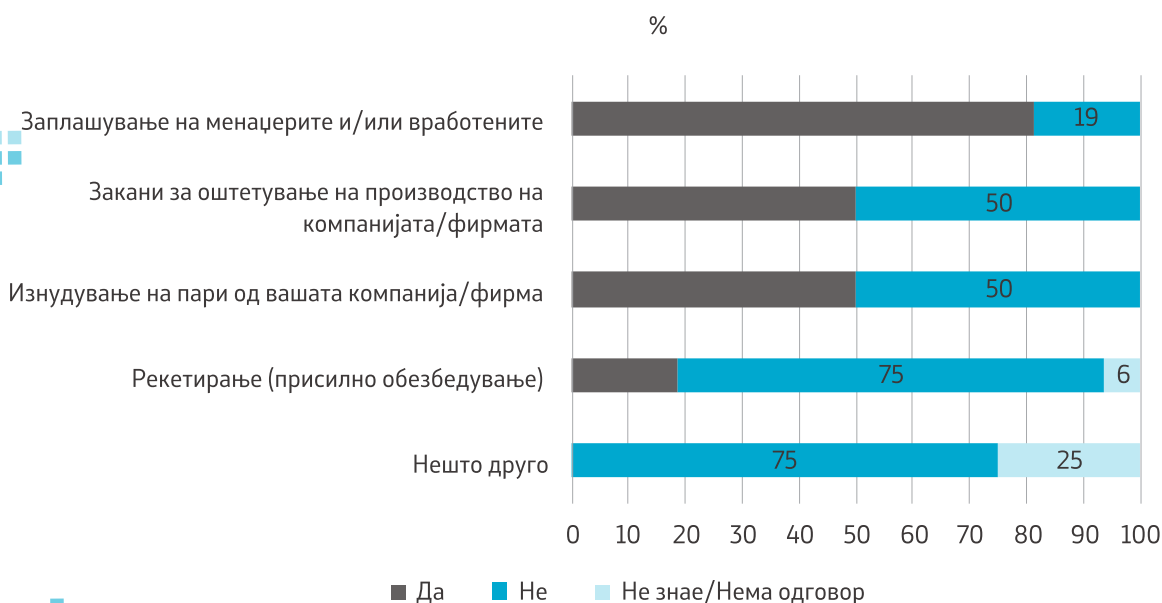
Графикон 17. Дали сметате дека криминалното дело (некои од криминалните дела) извршено врз Вашата компанија во текот на минатата година е дел од организиран криминал?

Извор: Бизнес анкета на МЦМС за корупција и организиран криминал, 2014

Дополнително, истражувањето покажува дека од претходно наведените 9,5 % кои што се изјасниле дека во изминатата година барем еднаш биле жртви на криминал, дури 81% посочиле дека нивните менаџери или вработени биле заплашувани, додека во 50% од случаите тие се изјасниле дека биле цел на закани за оштетување на производство на компанијата, односно дека биле предмет на изнуда на пари. Конечно во 19% од случаите, анкетираниите компании се изјасниле дека имале проблем со рекетирање (присилно обезбедување). Види во графиконот 18.

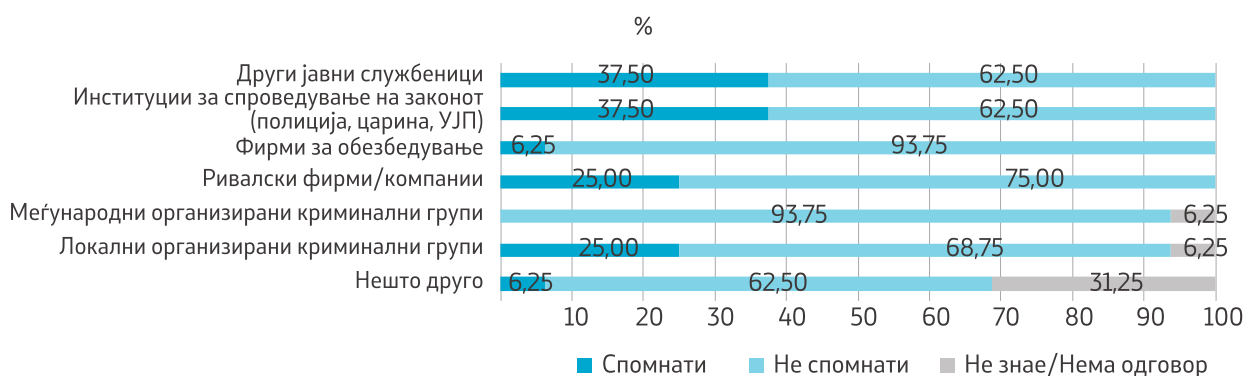
Графикон 18. Видови на заплашувања и изнуди во деловниот сектор од страна на организиран криминал

Извор: Бизнес анкета на МЦМС за корупција и организиран криминал, 2014

Според 37,5 % компаниите кои биле жртви на изнуда, се изјасниле дека во тоа криминално дело постоела инволвираност на институциите за спроведување на законот и на други јавни службеници, додека една четвртина (25%) од компаниите се изјасниле дека ривалските компании или локалните организирани криминални групи биле дел од криминалниот акт. Погледни графикон 19.

Графикон 19. Инволвираност во коруптивни дела во приватен сектор

Извор: Бизнес анкета на МЦМС за корупција и организиран криминал, 2014

Истражувањето за 2013г. на УНОКД покажа дека распространетоста на изнуда над бизнисот во земјата треба да се смета како најзагрижувачко прашање, имајќи во предвид дека изнудата е многу сериозно кривично дело во кое сторителот се обидува да изнуди пари или друга корист од одредена компанија со закани и заплашувања на управителите или вработените.²⁹⁵ Според извештајот на УНОКД, изнудата е присутна исто така како „понуда“ за заштита од оштетување на имот и лица, а дадените пари се претставуваат како „пари за заштита“ или се поврзуваат со организирани криминални групи, кои имаат моќ и средства да даваат издржани закани кон бизнисот со потенцијални директни последици доколку барањата не бидат исполнети.²⁹⁶

295 УНОКД извештај: Бизнес, корупција и криминал во Македонија: Влијанието на поткупот и други видови на криминал во приватните претпријатија, 2013

296 Ибид.

Податоците од истражувањето на УНОКД покажуваат дека две петини (40,4 %) од законите за изнуда вклучуваат одредена оштета на бизнисот или сопственоста, додека 6,7 % укажуваат на неодредено оштетување на бизнисот или имотот.²⁹⁷ Покрај тоа, 26,9 % вклучуваат одредени лични закани за повредување на сопственикот, управителот или нивни роднини. Други случаи вклучуваат ветување заштита против други криминални закани, како што е повредување клиенти, загадување на производите или киднапирање на вработени, управители или нивни роднини.²⁹⁸

Резултатите покажуваат дека малите компании како и големите корпорации се ранливи на коруптивни однесувања во служба на организирани криминални групи, имајќи во предвид дека „малите локални бизниси се особено подложни на изнуда од корумпирани јавни функционери, додека поголемите домашни и глобални корпорации кои успеале да го контролираат поткупот во нивните редови сè уште треба да се грижат за нелојалната конкуренција од помалку конкуренти.“²⁹⁹

Интервјуираните лица за потребите на овој проект, посочија дека клучната причина за ранливост на приватниот сектор од корупцијата и организираниот криминал е недостатокот на контролни механизми. Поголем дел од испитаниците изјавија дека постојат делумно усвоени механизми за контрола на делата поврзани со корупција и организиран криминал во приватниот сектор и дека не постојат зеднички прифатени механизми од бизнис заедницата. Напротив, повеќето од внатрешните анти-корупциски политики и стратегии се спроведуваат врз основа на самостојната проценка на компанијата на такви однесувања.

Клучните предизвици и мерки кои се наведени во насоките на Конвенцијата на Обединетите нации за зајакнување на корпоративниот интегритет се недостатокот на силен корпоративен интегритет; анти-корупциските корпоративни програми се основна алатка за зајакнување на интегритетот и охрабрување на државата за овозможување подобро однесување во рамките на приватниот сектор со комбинација на санкции и стимуланси за доброто однесување.³⁰⁰ Генерално, доброто управување во приватниот сектор е клучно за борба против корупцијата и организираниот криминал.

Во таа насока, транспарентноста и ефикасноста на банкарскиот систем како и пристапот на бизнисот до финасиски услуги во формална прописна рамка со цел да ги извршува вообичаените активности се клучни показатели на управувањето.³⁰¹ Бидејќи, доколку малите или големите претпријатија се соочуваат со потешкотии за добивање заеми, тие ќе се свртат кон незаконските извори за да обезбедат финансиски услуги со повисока каматна стапка (пари со камата).³⁰²

Втората перспектива е поврзана со управувањето на финасискиот сектор и корпорациите, со посебен фокус на законодавството за перење пари заедно со регулаторна рамка и практиките за надзор на банките.³⁰³

297 Ибид.

298 Ибид.

299 The United Nations Convention against Corruption: A Resource Guide on State Measures for Strengthening Corporate Integrity, 2013

300 Ибид.

301 Buscaglia, E & Dijk, Van Jan. Controlling organized crime and corruption in the public sector. Forum on crime and society vol 3, Nos. 1 and 2, 2003

302 Ибид.

303 Ибид.

Малиот ризик и високата заработувачка од измамата претставува причина која го привлекува организираниот криминал. Често, во приватните компании недостасува безбедносен систем, делумно поради надворешните извори на администрацијата, должностите за одржување и развој, а делумно заради високиот трошок за ефикасни превентивни мерки.³⁰⁴

7.7. СИВА ЕКОНОМИЈА

Една од постоечките хипотези предлага дека сивата економија може да влијае на нивото на корупција и организиран криминал. Шнајдер (2006) и Шнајдер и Дрехер (2005) твдат дека сивата економија влијае на два начини врз корпорациите³⁰⁵:

- ▶ **Даночна корупција** - компаниите може да се здобијат со приходи со корупција на даночните инспектори;
- ▶ **Административна корупција** - компаниите во сивата економија може да корумпираат различни администрации (на пр. институции за индустриската контрола, вклучително и трудовата контрола) да ги избегнуваат прописите за законско вработување.

Со интервјуата се откри дека индустриите во кои има значителна сива економија во земјата се градежништвото и земјоделството и во ретки случаи тоа се осигурителни агенции и индустријата за храна (ресторани, барови итн.)

Поголемиот дел од интервјуираните лица за потребите на овој проект исто така, изјавиле дека компаниите на тие сектори ја користат корупцијата за да ги покријат активностите во сивата економија. Овие наоди се исто така поддржани од Јаламов (2012) кој посочува кажува дека поткупот првенствено се користи кога компаниите се вклучени во тајни економски активности и заобиколување на законот (услови за производство, преработка, продавници итн), додека мрежите (непотизам, конфликт на интереси) се единствената значајна вариблa кога компаниите се обидуваат да влијаат на нови законодавства или да добијата договори за јавни набавки.

Студијата на ЦИД за поврзаноста помеѓу корупцијата и организираниот криминал нагласува дека постои значителната поврзаност помеѓу организираниот криминал и сивата економија укажувајќи дека растот на сивата економија е поврзан со растот на организираниот криминал. Според студијата, постојат различни објаснувања за оваа поврзаност и една од претпоставките вели дека секторите во кои е распространета сивата економија (на п.р. нерегулирани трговци) обезбедува повеќе можности за организиран криминал (на п.р. незаконска продажба на цигари или алкохол). Може да се тврди дека поврзаноста треба да биде обратна, дека големото присуство на организираниот криминал во одредени индустрии, како што е градежништвото, индустријата за ноќен живот и туризам, води до зголемување на нивото на сивата економија. Затоа, постои поголема опасност тие компании да се решат за сокривање на заработката или да вработуваат на црно со цел да ги избегнат давачките за работен однос.

304 Ибид.

305 Дрехер, А. Шнејдер Ф. Корупцијата и сивата економија: Емпириска анализа. 2006. Forschungsinstitut zur Zukunft der Arbeit Institute for the Study of Labor IZA DP Бр. 1936. Достапно на: <http://ftp.iza.org/dp1936.pdf>

7.8. ЗАКЛУЧОЦИ И ПРЕПОРАКИ

- ▶ 49,50% од македонските компании веруваат дека корупцијата во земјата може значително да се намали, а 35,25% веруваат дека иако корупцијата секогаш ќе биде присутна во земјата, сепак истата може да се намали.
- ▶ 47% од македонските компании веруваат дека некои јавни службеници се вмешани во корупција а 17% веруваат дека мнозинството од јавните службеници се вмешани во корупција. 68% од претставниците на синдикатите, кумулативно, сметаат дека јавните службеници на еден или на друг начин се вмешани во корупција;
- ▶ Услугите кои се назначени од македонските компании како поштенцијата на оспособност за вршење работи или други видови работи се: инспекции од соодветни владини институции (породоци, екологија, даночна, здравствена, итн), (3,50%) добивање банкарски кредити, (1,75%) добивање дозволи и лиценци (2,50%) добивање дозвола за градба (2%), добивање договор за јавни набавки (1,25%), плаќање на царинските обврски (1,25%) итн;
- ▶ Дозволите за градба се меѓу најважните интереси на криминалците или на белоите криминал чииа цел е да ја корумпираат власта (јавната администрација, по што следува интересот во земјоделството (државни субвенции за земјоделците) и контактите за јавни набавки;
- ▶ Клучни индустрии во кои организираниите криминални групи се обидуваат да се поврзуваат со поединци се: градежната индустрија, индустријата за управување со отпад, туризмот, осигурителните агенции, индустријата за производство на тютун и др.
- ▶ Иако бројот на пријави од година во година се намалува, останува отворено прашањето колку институциите ефикасно се справуваат со корупцијата во јавните набавки. Според соопштените анкети, се проценува дека во барем 258 договори имало случаи на подмитување. Тоа значи дека теоретски ДКСК постојувала по нешто повеќе од 2% од случаите.
- ▶ Анализите на квантитативните податоци покажуваат дека 12,5% од македонските компании, поречејќи ја до сметаат како релативно честата појава, а 3% од компаниите како многу честата појава, меѓутоа во пракса скоро и да не учествувале во активност која подразбира перење пари. Имено 96,5% од компаниите рекле дека не добиле понуда за перење пари;
- ▶ Просечната вредност на зделка во која постои перење пари е 120.000 денари или 1.947 евра;
- ▶ Перењето пари, потрагајќи го профитот и потребата за водење незаконски бизнис (трансфер на пари) се клучните цели на организираниите криминални групи кои ја користат корупцијата во приватните компании;
- ▶ Работниците во банките најчесто ги пријавуваат финансиските трансакции поврзани со перењето пари. Сепак, недоволната контрола на банките или недоволните мерки за спречување на перењето пари се најчестите причини за успешно перење пари во земјата.
- ▶ Измамата со данокот на дододена вредност (ДДВ) во македонските компании не се смета за честата појава. Имено само 2,25% од компаниите сметаат дека е многу честата појава, релативно честата е за 12%, додека многу ретко појава во 27,5% случаи.

- ▶ Посебно внимание треба да се насочи кон понајслабиот подобрување на законодавството за јавни набавки, за јавно-приватното партнерство, за концесии, спонзорства и донации, бидејќи актуелната регулатива не е во можност да ги предвиди и регулира сите можни состојби што би можеле да се појават во пракса.
- ▶ 9,5 % од приватниот сектор потврдил дека е извршена некаква изнуда во историите на нивните компании, од кои 7,89% од компаниите веруваат дека извршените кривични дела во историите на нивните компании се извршени како дел или се поврзани со организиран криминал.

КОРИСТЕНА ЛИТЕРАТУРА

ПРАВНИ ДОКУМЕНТИ:

Код за етика на јавните службеници, (Службен Весник бр. 129/2011) Достапно на: http://www.ads.gov.mk/WBStorage/Files/eticki_kodeksi_za_js_133_2011.pdf

Кривичен законик (Службен Весник 37/1996)

Закон за Советот на јавни обвинители (Службен Весник 150/2007)

Закон за Судови (Службен Весник 58/2006)

Закон за кривична постапка (Службен Весник 150/2010)

Закон за финансирање на политичките партии (Службен Весник 76/2004)

Закон за судскиот совет (Службен Весник 60/2006)

Закон за јавни набавки (Службен Весник 136/2007)

Закон за спречување на корупција (Службен Весник 28/2002)

Закон за спречување на перење на пари и други приноси од казниво дело и финансирање на тероризам (Службен Весник 4/2008)

Закон за државна ревизија (Службен Весник 66/2010)

СТРАТЕШКИ ДОКУМЕНТИ И ПРОГРАМИ:

Годишна работна програма на Владата на Република Македонија, достапна на: <http://vlada.mk/sites/default/files/GPRV2013godina.pdf>

Државен завод за статистика на Република Македонија. Извештај за пријавени, обвинети и осудени полнолетни и малолетни сторители на кривични дела за 2013. 2014. ЛII Број/No: 2.1.14.11 Достапно на: <http://www.stat.gov.mk/pdf/2014/2.1.14.11.pdf>

Државна стратегија за борба против перење пари и финансирање на тероризам, Управа за финансиско разузнавање. http://www.usppft.gov.mk/files/docs/Nacionalna_2011.pdf

ДКСК, Државна програма за превенција и репресија на корупција 2011 – 2015. Достапно на : <http://www.dsk.org.mk/images/stories/pdf/drzavna%20programa/dprograma%2026.12.11.pdf>

Извештај за напредок на ЕК за Република Македонија во 2014 година. Достапен на: http://ec.europa.eu/enlargement/pdf/key_documents/2014/package/mk_rapport_2014_en.pdf

Извештај за напредок на ЕК за Република Македонија во 2013 година. Достапен на: http://ec.europa.eu/enlargement/pdf/key_documents/2013/package/mk_rapport_2013.pdf

Извештај за активностите на Бирото за јавни набавки во функционирањето на системот за јавните набавки за 2013 година. Биро за јавни набавки, 2014

Извештајот за работата на јавните обвинителства на Република Македонија за 2013 година. Јавно обвинителство на Република Македонија. Скопје, јуни 2014 година.

Годишен извештај на Управата за јавни приходи за 2012 година. Достапен на: http://www.ujp.gov.mk/mk/osnovni_dokumenti/category/113

Фискална стратегија на Република Македонија 2015-2017. Министерство за Финансии. Влада на Република Македонија. 2014. Достапна на: http://www.finance.gov.mk/files/u6/FS%20septemvri-2015-2017_FINAL_ang.pdf

Стратегија за реформа на јавната администрација 2010-2015, достапна на: http://mioa.gov.mk/files/pdf/dokumenti/Strategija_zarJA.pdf

Стратешки план на Министерството за Правда 2012-2014, Програма за борба против корупција. Достапен на: <http://www.justice.gov.mk/documents/STRATESKI%20PLAN%202012-2014%20god-WEB%20STRANA.pdf>

ДРУГИ ИЗВОРИ:

A. Giustiniani, K. Ross. 2008. Bank Competition and Efficiency in the FYR Macedonia. South-Eastern Europe Journal of Economics 2 (2008). International Monitoring Fund

Асоцијација Зенит & КАС. 2013. Судската соработка во кривичните предмети и усогласеноста со правото на Европската унија – Сегашна состојба и идни чекори; Преземено од: http://www.kas.de/wf/doc/kas_36947-1522-1-30.pdf?140226134028

Business Anti-Corruption Portal, Macedonia country profile. 2014. Достапно на: <http://www.business-anti-corruption.com/country-profiles/europe-central-asia/macedonia/general-information.aspx>

Buscaglia. E & Dijk. Van Jan. Controlling organized crime and corruption in the public sector. Forum on crime and society vol 3, Nos. 1 and 2, 2003.]

Center for Studying Democracy (CSD) Report on Corruption, Contraband and Organized Crime in Southeast Europe. Retrieved from: <http://unpan1.un.org/intradoc/groups/public/documents/UNTC/UNPAN016997.pdf>. 2003

Center for Studying Democracy. (CSD) Examining the links between organised crime and corruption. 2010. Retrieved from: <http://www.csd.bg/fileSrc.php?id=20428>

Center for the Study of Democracy, 2013, Addressing the Threat of Fraud and Corruption in Public Procurement: Review of State of the Art Approaches, pp 68-69, available at: <http://www.csd.bg/artShow.php?id=16800>.

Center for the Study of Democracy, 2013, Countering police corruption: European perspectives, pp 29-30, available at: <http://www.csd.bg/artShow.php?id=16690>

Center for the Study of Democracy, SAXION, Expert Forum, 2014, Civil Society Involvement in Drafting, Implementing and Assessing Anticorruption Policies. Best Practices Manual, p 15, available at: <http://www.csd.bg/artShow.php?id=17122>.

Chr. Andvig. Jens & Fjeldstad. Odd-Helge. Crime, Poverty and Police Corruption in Developing Countries. CMI. 2007

Center for Research and Policy Making, Center for the Study of Democracy. 2014, Policy Brief Nr. 30: The Economics of Blurs and Shadows – The Hidden Economy in Macedonia, p 2.

Committee of experts on anti-money laundering measures and the financing of terrorism (MONEYVAL). 2014. Report on Fourth Assessment Visit Anti-Money Laundering and Combating the Financing of Terrorism: FYR Macedonia

Gounev, P. & Bezlov, T. 2011. The links between organised Crime and Corruption. Centre for the study of Democracy.

Dreher, A.& Schneider, F. Corruption and the Shadow Economy: An Empirical Analysis. 2006. Forschungsinstitut zur Zukunft der Arbeit Institute for the Study of Labor

Државна комисија за спречување на корупција. Државна програма за превенција и репресија на корупцијата. Државна програма за превенција и намалување на конфликтот на интереси за периодот 2011 – 2015

Годишен извештај на Управа за јавни приходи за 2012 година. Достапен на: http://www.ujp.gov.mk/mk/osnovni_dokumenti/category/113

Global Agenda Council on Illicit Trade & Organized Crime 2012-2014. Out of the Shadows: Why Illicit Trade and Organized Crime matter to us all. Davos-Klosters, Switzerland 22-25 January

ГРЕКО, 2012. Извештај за трет круг на оценување: извештај за усогласеност на Македонија [Group of States against corruption (GRECO). Third Evaluation Round Second Compliance Report on "the former Yugoslav Republic of Macedonia" "Incriminations (ETS 173 and 191, GPC 2).]

Gounev, P. & Bezlov, T. 2011. The Links Between Organised Crime and Corruption. Center for the Study of Democracy

International Peace Institute, Know your enemy: An overview of organized crime threat assessments, 2011

IMF Country Report No. 14/231. Former Yugoslav Republic of Macedonia: Second Post-Program Monitoring Discussions. July 2014

Јаламов, Т. (2012). Криење, одбегнување, јавни набавки, и обликување на законите: Улогата на мрежите и поткупот во Бугарија. Источно Европска економија, 50(5), 93-111.

Комитет на експерти за мерки против перење на пари и финансирање на тероризам (MONEYVAL). 2014. Извештај од четвртата посета за оценка на борбата против перење пари и справување со финансирање на тероризам: Македонија;

EBRD Commercial laws of Macedonia June 213 COMMERCIAL LAWS OF FYR Macedonia June 201: an assessment by the EBRD

ЕУ анти-корупциски извештај од Комисијата за Советот и Европскиот парламент. 2014. Европска комисија

ЕУ помош за судството: фокус на ИКТ поддршка. 2007. Проект управуван од Европската агенција за реконструкција. Преземено од: <http://ec.europa.eu/enlargement/archives/ear/sectors/main/documents/Judiciary.pdf>

Еуропол. ОКТА, 2011, стр.19. извештај за шверц со дрога, јануари 2011.[Europol, ОСТА, 2011, р.19. See also INTERPOL, SEETAC Drug Trafficking Report, January-August 2010, р. 24. UNDOC Report on the Illicit drug trade through South-Eastern Europe]

Калајџиев, Г. (2013). Судската ефикасност во справувањето со организиран криминал и корупцијата - Извештај од 'следењето на случаите на организиран криминал и корупција' во Република Македонија, Скопје: Коалиција на граѓански здруженија 'Сите за фер судење' Скопје. Достапно на: http://www.all4fairtrials.org.mk/Main_files/Корупција_2013_ENG.pdf

Конвенција на Обединетите нации против транснационален организиран криминал. Преземено од: <http://www.unodc.org/unodc/en/organized-crime/index.html>

Мангова, И. 2013. Прирачник за локалните избори во Република Македонија во 2013. КАС Македонија & Институт за демократија Социетас Цивилис – Скопје;

Министерство за внатрешни работи на Република Македонија, Статистика, Карактеристични дела во областа на организиран криминал и економскиот криминал <http://www.mvr.gov.mk/DesktopDefault.aspx?tabindex=0&tabid=567>

Министерство за информатичко општество и администрација. Скопје, март 2013 стр.10 http://www.mio.gov.mk/files/dui/god_izvestai/godisen_izvestaj2012.pdf

Министерство за внатрешни работи, Република Македонија. 2014. Извештај за случаи на корупција и организиран криминал. 05/03/2014 Извештај од сферата на класичната корупција 2013;

Министерство за внатрешни работи. Извештај за организиран криминал и корупција 2013. Издадено на: 10.03.2014;

ММФ извештај за државата бр. 14/62. Македонија: Втора пост-програмска дискусија за мониторинг. Јануари 2014;

ММФ извештај за државата бр. 14/231. Македонија: Втора пост-програмска дискусија за мониторинг. Јули 2014

Нурединоска, Е; Саздевски, М & Ѓузелов, Б. 2014. Извештај за оценување на корупцијата во државата. Скопје. Македонски центар за меѓународна соработка (МЦМС)

Основен Суд Скопје 1, Скопје; Резиме за прилив и тек на предметите во 2012 http://www.osskopje1.mk/cms/FCKEditor_Upload/gizv12.pdf

Paoli. L. The paradoxes of organized crime. 2002 Crime, Law & Social Change: Kluwer Academic Publishers. The Netherlands

Panagiotis K. 2010. A bottom-up approach to defining organized crime harm will emancipate civil society: Organized crime, Civil Society and the Policy Process Conference Proceedings;

Papandrea, D. 2010. Organised Crime and the Fight Against Crime in the Western Balkans: a Comparison with the Italian Models and Practices. General overview and perspectives for the future. SAPUCCA: Sharing Alternative Practices for the Utilization of Confiscated Criminal Assets

Reljic. D. 2003. Media, civil society and the quest for transparency and accountability of the security sector. Working paper .Research Unit EU External Relations. Berlin. Retrieved from: http://www.swp-berlin.org/fileadmin/contents/products/arbeitspapiere/UN_Reljic_ks.pdf

Rothstein, Bo. State-of-the-art report on theories and harmonized concepts of corruption, Anticorrp Project Working Paper, October 2014, available at: <http://anticorrp.eu/publications/d1-1-state-of-the-art-report-on-theories-and-harmonised-concepts-of-corruption>

SAPUCCA: Sharing Alternative Practices for the Utilization of Confiscated Criminal Assets. 2013. Organised Crime and the Fight Against Crime in the Western Balkans: a Comparison with the Italian Models and Practices. General overview and perspectives for the future

Светска Банка, Податоци за Македонија. Преземено од: <http://data.worldbank.org/country/macedonia-fyr>

Светска Банка, Податоци и посебни предвидувања за државата и регионот. Преземено од: <http://www.worldbank.org/en/publication/global-economic-prospects/data?region=ECA>

Светска Банка, Дуинг Бизнис 2014: Македонија, достапно на: <http://www.doingbusiness.org/data/exploreeconomies/macedonia-fyr/~media/giawb/doing%20business/documents/profiles/country/MKD.pdf?ver=2>

SOCTA. 2013 EU Serious and Organised Crime Threat Assessment.

Southeast Europe Leadership for Development and Integrity (SELDI). 2014. Anti-Corruption

Reloaded Assessment of Southeast Europe. Retrieved from: http://seldi.net/fileadmin/public/PDF/Publications/RAR/SELDI_RAR.pdf

Стејт Депармент на САД, 2013 Соопштение за климата за инвестиции – Македонија <http://www.state.gov/e/eb/rls/othr/ics/2013/204683.htm>

State Statistical Office. Reported, accused and convicted adult and juvenile perpetrators of criminal offences, 2013. Year 2014 LII Број/No: 2.1.14.11 Available at: <http://www.stat.gov.mk/pdf/2014/2.1.14.11.pdf>

Специјален Евробарометар 374 “Корупција” Бран ЕБ 76.1, Спроведена од ТНС мислења и општество, на барање на Генралниот Директорат за внатрешни работи, 2012;

The Institutional Framework for Investigations of Corruption and Organized crime: Comparative Models: Key Findings and Recommendations. 2013. Institut Alternativa

The United Nations Convention against Corruption: A Resource Guide on State Measures for Strengthening Corporate Integrity. UN, New York, 2013

Туџаровска- Ѓорѓиевска, Е. 2015. Следење на врската меѓу корупција и организиран криминал.: документ за јавни политики-прв дел. МЦМС, Скопје 2015

U4 Expert Answer. Organized crime and corruption. Transparency International. 2008

UNODC Report. Corruption in the former Yugoslav Republic of Macedonia: Bribery as experienced by the population. 2011

UNODC Reporting on Corruption: A Recourse Tool for Governments and Journalists. 2014. United Nations Office on Drugs and Crime, Vienna

United Nations Office on Drugs and Crime. The illicit drug trade through South Eastern Europe, 2014

UNODC Report "The Illicit Drug Trade through South Eastern Europe". 2014. United Nations. See: SELEC, Report on Drug Seizures in South Eastern Europe, 2012, p. 38

УНОДК извештај. 2012 Акција против корупција, економска измама и криминал со идентитет. СЕВ/ДА.

УНОДК извештај: Бизнис, корупција и криминал во Македонија: Влијанието на поткупот и други видови на криминал во приватните претпријатија, 2013

Управа за финансиско разузнавање, Државна стратегија за борба против перење на пари и финансирање на тероризам.http://www.usppft.gov.mk/files/docs/Nacionalna_2011.pdf

UN Centre for International Crime Prevention: Organized crime and Corruption Retrieved from: <http://www.uncjin.org/CICP/cicp.html>

Херитиџ Фондација. 2014. Индекс на економска слобода. Преземено од: <http://www.heritage.org/index/country/macedonia>

Центар за граѓански комуникации (2013) 19^{ти} квартален извештај 2013, издаден во Скопје, , јануари 2014

World Economic Forum. Global Agenda Council on Transparency & Anti-Corruption 2014-2016. Retrieved from: <http://www.weforum.org/content/global-agenda-council-transparency-anti-corruption-2014-2016-0>

World Economic Forum. The Global Competitiveness Report 2013-2014. Retrieved from: http://www3.weforum.org/docs/WEF_GlobalCompetitivenessReport_2013-14.pdf

World Economic Forum. The Global Competitiveness Report 2014-2015. Retrieved from: http://www3.weforum.org/docs/WEF_GlobalCompetitivenessReport_2014-15.pdf

World Economic Forum. Global Risks 2015 (10th Edition). Retrieved from: http://www3.weforum.org/docs/WEF_Global_Risks_2015_Report15.pdf

CIP - Каталогизација во публикација

Национална и универзитетска библиотека «Св. Климент Охридски», Скопје

343.352:343.9.02(497.7)

ТУЏАРОВСКА-Ѓорѓиевска, Емилија

Извештај за следење на ризици од корупција и организиран криминал / [автори и соработници Емилија Туџаровска-Ѓорѓиевска, Руслан Стефанов, Тодор Јаламов ; превод од англиски јазик Нагип Шала]. - Скопје : Македонски центар за меѓународна соработка (МЦМС), 2015. - 103 стр. : граф. прикази ; 21 см

Превод на делото: Corruption and organized crime threat monitoring report / authors and collaborators Emilija Tudzarovska-Gjorgjievska, Ruslan Stefanov, Todor Yalamov. - Фусноти кон текстот. - Библиографија: стр. 98-103

ISBN 978-608-4681-32-8

1. Стефанов, Руслан [автор] 2. Јаламов, Тодор [автор]. - I. Tudzarovska-Gjorgjievska, Emilija види Туџаровска-Ѓорѓиевска, Емилија. - II. Ѓорѓиевска, Емилија Туџаровска- види Туџаровска-Ѓорѓиевска, Емилија
а) Корупција - Организиран криминал - Македонија б) Корупција - Организиран криминал - Проучувања - Методолошки аспекти

COBISS.MK-ID 98274826